

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AZIJSKE ŠTUDIJE

NAILA SLUGA

**Utemeljevanje ustanovitve tajvanskega Odbora za
resnico in spravo**

Magistrsko delo

Mentor:
doc. dr. Saša Istenič Kotar

Enopredmetni univerzitetni študijski
program druge stopnje: Sinologija

Ljubljana, 2019

Zahvala

Zahvaljujem se svoji mentorici, dr. Saši Istenič Kotar, za vso pomoč in potrpežljivost. Hvala družini za zaupanje in razumevanje.

Izveček

Utemeljevanje ustanovitve tajvanskega Odbora za resnico in spravo

Pričujoče magistrsko delo obravnava pomen in vlogo tranzicijske pravičnosti v procesu demokratizacije Tajvana (Republike Kitajske), vprašanje strukturnih krivic in ozadja dogodkov, ki so privedli do ustanovitve tajvanskega Odbora za resnico in spravo. Namen poglobljene analize obdobja avtoritarnega režima je iskanje družbeno-političnih razlogov za ohranjanje in zagotavljanje takratnih razmer ter vzrokov, zaradi katerih je proces tranzicijske pravičnosti ostajal nezaključen. Poravnava žrtvam s kompenzacijami je bila ob snovanju vzpostavitve tranzicijske pravičnosti skorajda edina pobuda; preganjanje krivcev ali razkrivanje resnic, tako po pravni kot po moralni dolžnosti, je vedno ostajalo ob strani. Tajvan ni nikoli imel priložnosti za refleksijo škode, ki jo je povzročil sistem avtoritarne oblasti. Številni povzročitelji oziroma sodelavci takratnega sistema so ostali na ključnih položajih v vladi tudi tekom demokratizacije, kar je privedlo do prevladujočega fenomena nekaznovanja. Strukturne krivice, vgrajene v uveljavljene demokracije pa terjajo več dolgotrajnih vsebinskih prizadevanj in le čas ni dovolj. Poleg tega so zgolj odškodnine zelo vprašljiva oblika izvajanja tranzicijske pravičnosti, zato je za utrditev tajvanske demokracije poglobljen pristop k izvajanju tranzicijske pravičnosti ključnega pomena.

Ključne besede: Tajvan; tranzicijska pravičnost; volitve; demokratizacija; žrtve

Abstract

The reasoning of Taiwan's Truth and Reconciliation Committee set up

The present master's thesis examines the importance and the role of the transitional justice during the process of democratization of Taiwan (Republic of China), the issue of structural injustices and the background of the events that led to the establishment of the Taiwan's Truth and Reconciliation Committee. The purpose of an in-depth analysis of the authoritarian regime period is to find out socio-political reasons for maintaining and securing the current situation and the reasons for the process of transitional justice remaining incomplete. Hardly anything more than compensating the victims has been done by now; compensations have been almost the only initiative when it had come to the establishing of transitional justice; persecution of the guilty, or the disclosure of truths; both legally and morally, have always been sidelined. Taiwan has never had the opportunity to reflect on the damage caused by the system of authoritarian rule. Many of the perpetrators or contributors of the system of the time remained at the key government positions even during the process of democratization, which led to the prevailing phenomenon of impunity. The structural injustices embedded in established democracies, however, require more lengthy substantive efforts, and time alone is not enough. Moreover, redress alone is a highly questionable form of transitional justice implementation, therefore a deepening approach to transitional justice is crucial to consolidating Taiwan's democracy.

Keywords: Taiwan; transitional justice; elections; democratization; victims

摘要

台灣民間真相與和解促進會成立的原因

本碩士論文論述了轉型正義在台灣民主化進程中的重要性和作用，結構性不公正問題以及導致台灣真相與和解委員會成立的事件背景，深入分析威權政權時期的目的是找到維持和保障當前局勢的社會政治原因，以及轉型正義進程的原因仍然不完整現在已經完成了對受害者的補償在建立轉型正義時，賠償幾乎是唯一的主動；在法律上和道德上，對罪犯的迫害或對事實的披露一直都是邊緣化的。台灣從來沒有機會反思專制統治制度造成的損害。即使在民主化進程中，當時系統的許多肇事者或貢獻者仍然處於關鍵的政府職位，這導致了普遍存在的有罪不罰現象。然而，在已建立的民主國家中存在的結構性不公正需要更長時間的實質性努力，僅靠時間是不夠的。此外，僅靠補救是過渡時期司法實施的一個非常值得懷疑的形式，因此深化對轉型正義的態度對鞏固台灣民主至關重要。

關鍵詞：台灣；轉型正義；選舉；民主化；受害者

KAZALO VSEBINE

1	UVOD.....	1
1.1	OPREDELITEV POJMOV, PODROČJA IN OPIS PROBLEMA	1
1.2	NAMEN IN CILJI.....	1
1.3	HIPOTEZE, METODOLOGIJA IN OMEJITVE RAZISKAVE	2
1.4	STRUKTURA NALOGE	2
2	TRANZICIJSKA PRAVIČNOST	3
2.1	OD KOLONIALNE PRETEKLOSTI DO KORAKOV K DEMOKRATIZACIJI	3
2.2	IDEJA TRANZICIJSKE PRAVIČNOSTI.....	4
2.3	CILJI TRANZICIJSKE PRAVIČNOSTI.....	5
3	AVTORITAREN REŽIM TAJVANA	8
3.1	VLOGA KNS IN DOLGOLETNA VELJAVA VOJNEGA PRAVA	8
3.2	POLITIČNO OZADJE BELEGA TERORJA	13
3.3	REFORMNA PRIZADEVANJA V 1970-IH	15
3.4	USTAVLJENE VOLITVE 23. DECEMBRA 1978 IN POLITIČNE DEJAVNOSTI ČLANOV <i>DANGWAI</i> 黨外 LETA 1979.....	17
3.5	NEDOKONČANA NALOGA TAJVANSKE TRANZICIJSKE PRAVIČNOSTI	18
4	PROCES DEMOKRATIZACIJE NA TAJVANU	21
4.1	POLITIČNI PROJEKTI TRANZICIJSKE PRAVIČNOSTI	21
4.2	TAJVANSKI ODBOR ZA RESNICO IN SPRAVO	22
4.3	KAKO VODITELJI Z USTANOVITVIJO ODBORA ZA RESNICO IN SPRAVO IZVAJAJO PROCES LEGITIMACIJE NOVIH REŽIMOV?	24
5	ZGODOVINSKO OZADJE TAJVANSKEGA ODBORA ZA RESNICO IN SPRAVO: ZAKAJ JE RK ŠE VEDNO V PROCESU DEMOKRATIZACIJE?	28
5.1	KOMPLEKSNA ZGODOVINA IN POLOŽAJ TAJVANCEV	28
5.2	POLITIČNA REPRESIJA	30
5.3	POZIV CAI YINGWEN K USTANOVITVI ODBORA ZA RESNICO IN SPRAVO KOT ODZIV NA DOLGOLETNA PRIZADEVANJA ZA OBRAVNAVO NASILJA REŽIMA KNS.....	31
5.4	NE POVSEM CELOVITA TRANZICIJSKA PRAVIČNOST: »TAJVANIZACIJA« V SENCI KITAJSKÉ	
5.5	DOMAČE, REGIONALNE IN MEDNARODNE DIMENZIJE PREDLOGA USTANOVITVE ODBORA ZA RESNICO IN SPRAVO	35
5.6	NACIONALNA LEGITIMACIJA: KREPITEV NACIONALNE IDENTITETE NA TEMELJIH KOLEKTIVNEGA SPOMINA	37
5.7	VNOVIČNA REGIJSKA OPREDELITEV	39
6	MEDNARODNA LEGITIMACIJA Z »DEMOKRATIČNO NORMALIZACIJO« IN GEOPOLITIČNO USKLADITVIJO	41
6.1	TAJVAN KOT ČLAN MEDNARODNE SKUPNOSTI.....	41

6.2	GEOPOLITIČNA TRANZICIJSKA PRAVIČNOST NA TAJVANU IN ŠIRŠE.....	42
6.3	VZROKI ZA NEZAKLJUČEN PROCES TRANZICIJSKE PRAVIČNOSTI.....	43
6.4	TRANZICIJA BREZ PRAVIČNOSTI.....	47
7	ZAKLJUČEK: PRAVIČNA ZGODOVINA.....	56
8	POVZETEK.....	60
9	論文提要.....	62
	VIRI IN LITERATURA.....	64
	PRILOGA 1: GLOSAR TERMINOLOŠKIH IZRAZOV.....	67

1 Uvod

1.1 Opredelitev pojmov, področja in opis problema

Teorija tranzicijske pravičnosti v okviru uveljavljenih demokracij analizira izvajanje tranzicijske pravičnosti in vprašanje njene konceptualne prisotnosti. Nekateri analitiki trdijo, da »izvajanje« tranzicijske pravičnosti znotraj uveljavljenih demokracij predstavlja zanikanje koncepta tranzicijske pravičnosti. Če jo uveljavljene demokracije izvajajo in niso tranzicijske (države), pravzaprav ni ničesar konceptualno razlikovalnega. Drugi analitiki se odzivajo s trditvijo, da lahko uveljavljene demokracije trdijo, da izvajajo tranzicijsko pravičnost, saj ustaljene demokracije ne izhajajo niti iz vojne niti po definiciji nastajajoče demokracije; tranzicijske pravičnosti ne izvajajo preprosto zato, ker ustrezne institucije »niso bile ustanovljene kot del politične tranzicije«. Te kritike podpirajo tudi argumenti, da strukturne krivice, ki so vgrajene v uveljavljene demokracije, zahtevajo več dolgotrajnih in vsebinskih prizadevanj in zgolj čas ni dovolj. Poleg tega je prisotno vprašanje, ali so le odškodnine v uveljavljenih demokracijah lahko oblika izvajanja tranzicijske pravičnosti.

Vsekakor se njeno vsebinsko delo nanaša na temelje skupne pripadnosti, na procese preobrazbe, ki so sestavni del tranzicijske politike. Naloga slednje je, da na podlagi hudih kršitev državo obremeni njene legitimnost ter jo s procesom izvajanja tranzicijske pravičnosti tega bremena osvobodi.

1.2 Namen in cilji

Namen pričujočega magistrskega dela je ugotavljanje ozadja procesa demokratizacije Tajvana (Republike Kitajske), vloge tranzicijske pravičnosti v njem ter razmer, ki so privedle do ustanovitve tajvanskega Odbora za resnico in spravo. Namen poglobljene analize obdobja avtoritarnega režima je iskanje družbeno-političnih razlogov za vzdrževanje in omogočanje takratnih razmer ter vzrokov za nezaključen proces tranzicijske pravičnosti.

Cilji dela so:

1. analiza izvajanja ukrepov tranzicijske pravičnosti na Tajvanu
2. analiza procesa demokratizacije
3. razčlemba vplivov obdobja tranzicije na implementacije tranzicijske pravičnosti (*zhuangxi zhengyi* 轉型正義).

1.3 Hipoteze, metodologija in omejitve raziskave

V času političnega snovanja tranzicijske pravičnosti je bila poravnava žrtvam s kompenzacijami skorajda edina iniciativa, ob odsotnosti kakršnegakoli preganjanja krivcev ali razkrivanja resnic, tako po pravni kot po moralni dolžnosti. Tajvan ni nikoli imel priložnosti za refleksijo škode, ki jo je povzročil sistem avtoritarne oblasti, tako da so številni povzročitelji oziroma sodelavci takratnega sistema ostali na ključnih položajih v vladi tudi tekom demokratizacije, kar je privedlo do prevladujočega fenomena nekaznovanja.

Hipoteza magistrskega dela je trditev, da razreševanje preteklosti s kompenzacijami žrtvam brez volje do iskanja krivcev in zgodovinske resnice ne more razrešiti zločinov, ki jih je za seboj pustila doba avtoritarne oblasti, lahko pa prinese resno krizo demokratične vlade na Tajvanu; da so razlogi za ustanovitev tajvanskega Odbora za resnico in spravo pretežno politične narave in da slednji, žal, deluje razmeroma neučinkovito. V delu bom uporabila induktivno – deduktivno, analitično, komparativno, deskriptivno in metodo kompilacije. Vse besede ter osebna lastna in krajevna imena v kitajščini so zapisana s standardno romanizacijo, imenovano Hanyu pinyin, ki predstavlja uradni način transliteracije v latinično pisavo. Izjema so imena nekaterih znanih oseb in krajev, ki so uveljavljena v drugačnih transkripcijah. Tako je zapisano na primer tudi ime generala Čankajška.

Omejevalni dejavnik raziskave je »vloga časa kot razsodnika«; gre namreč za nedavno ustanovljen odbor, katerega učinkovitost in posledice delovanja ter dosežki se bodo izkazali šele v prihodnje.

1.4 Struktura naloge

Prvi del obravnava težaven položaj Tajvana pri izvajanju tranzicijske pravičnosti tekom demokratizacije in njegov demokratični napredek ter vpliv na izvajanje tranzicijske pravičnosti kot posledica tranzicijskega režima. V nadaljevanju obravnava vprašanje tranzicijske pravičnosti, pristop, ki mu je sledil Tajvan in fenomen, ki ga je zaznamoval. Drugi del naloge opisuje obdobje avtoritarne oblasti Tajvana, od Incidenta 228 do političnih primerov belega terorja in reformna prizadevanja v sedemdesetih letih preteklega stoletja. V tretjem delu podrobneje analizira razloge za nezaključen proces tranzicijske pravičnosti na Tajvanu, politične razmere v času predsedovanja Cai Yingwen 蔡英文 ter interes voditeljev z ustanavljanjem odborov za resnico in spravo. Zadnji del obravnava vlogo demokratizacije, politične liberalizacije in sprave v zgodovini za prihodnje generacije.

2 Tranzicijska pravičnost

2.1 Od kolonialne preteklosti do korakov k demokratizaciji

Način reševanja problemov kompenzacij in preiskav o kršitvah človekovih pravic v dobi avtoritarnega režima je za novo demokratično vlado pomemben kot politično sredstvo. Obenem je odločilnega pomena tudi za politično načrtovanje o združevanju podpornikov in žrtev režima ter iskanje ravnovesja v izogib »premnogim spominom, preveč pozabljenemu«. (Minow, 1990) Predstavlja tudi pot za doseg politične sprave in onemogočanje ponovitve tako nemoralnih dejanj. (Chen in Chung 2016, 14)

Kolonialna preteklost je, tako kot velja za številne druge azijske države, tudi del zgodovine Tajvana. Od leta 1947 do 1987 je bilo v času avtoritarne oblasti na Tajvanu v veljavi vojno pravo. Po njegovi ukinitvi leta 1987 so se na Tajvanu začeli procesi liberalizacije ter privedli do tako imenovanega tretjega vala demokratizacije. Leta 1996 so potekale neposredne predsedniške volitve, na katerih so izvolili Li Denghuija 李登輝, prvega demokratično izvoljenega predsednika. To je bila pomembna prelomnica v procesu demokratizacije Tajvana. Leta 2000 so se prvič na novo razporedile silnice moči na vrhu. Za predsednika so izvolili kandidata opozicijske stranke, Chena Shuibiana 陳水扁, Kitajska nacionalna stranka (KNS), ki je Tajvanu vladala skorajda pol stoletja, pa je doživela poraz.

Leta 2008 se je KNS znova zavihtel na vrh in sicer v času, ko je Tajvan doživel dve mirni tranziciji politične moči ter uspešno zajadral v obdobje »demokratične utrditve«. Od ukinitve veljave vojnega prava leta 1987 do danes, torej dobrih trideset let, je mednarodna politična javnost demokratične dosežke Tajvana priznavala in jih hvalila. Vendar so še vedno prisotna nekatera vedno zamolčana ali neprimerno obravnavana sporna vprašanja, ki so sčasoma priplavala na površje. Tranzicijska pravičnost je eno tovrstnih očitnih spornih vprašanj. Glede slednjega je Tajvan sledil pristopu »kompenzacij žrtvam brez preiskav o krivcih«. Vendar ta mehanizem finančnega nadomestila ne ureja zgolj vseh političnih in družbenih posledic, ki jih je povzročila tranzicijska pravičnost (TP), temveč vpliva tudi na sam proces razvoja demokracije in politično stabilnost Tajvana. (Chen in Chung 2016, 14)

V nadaljevanju delo opisuje napredek Tajvana in njegov težaven položaj pri izvajanju tranzicijske pravičnosti tekom demokratizacije. Vsebina prvega dela bo predstavila demokratični napredek in vpliv na izvajanje tranzicijske pravičnosti kot posledica tranzicijskega režima. V magistrski nalogi je navedeno, da so na Tajvanu v času političnega

snovanja tranzicijske pravičnosti kompenzacije žrtvam skorajda edino dejanje, medtem ko je pregon povzročiteljev po pravni ali moralni dolžnosti povsem izostal, kar velja tudi za razkritje resnice. Tajvan ni nikoli imel priložnosti za refleksijo škode, ki mu jo je povzročil sistem vladavine avtoritarne oblasti in tako je nemalo krivih in tistih, ki so z njimi sodelovali v takratnem sistemu v demokratizirani vladi ostalo prisotnih na ključnih položajih, kar je privedlo do prevladujočega fenomena nekaznovanja. (Chen in Chung 2016, 14)

Tako obvladovanje vprašanja kompenzacij, brez preiskav o povzročiteljih in iskanja zgodovinske resnice ne more razrešiti zločinov, ki jih je za seboj pustila avtoritarna doba, lahko pa prinese resno krizo demokratične vlade na Tajvanu. Soočenje s tranzicijskim pravom in poglobljena razrešitev vprašanj je pomembna tema za utrditev tajvanske demokracije.

2.2 Ideja tranzicijske pravičnosti

Tako imenovana tranzicijska pravičnost (TP) se nanaša na idejo o družbi, ki po prehodu iz avtoritarnega v demokratični sistem potrebuje vladno (ponovno) vzpostavitev pravičnosti in družbene sprave, kar bi moralo vključevati odpravo političnih, etničnih in rasnih razhajanj – posledice političnih zatiranj predhodne vlade s kršenjem človekovih pravic tekom avtoritarnega obdobja. Poskuša identificirati žrtve in doseči mir, spravo ter demokracijo. Tako je opredelitev tranzicijske pravičnosti Mednarodnega centra za tranzicijsko pravičnosti sledeča: »Tranzicijska pravičnosti je odziv na pretekle institucionalne in kršitve človekovih pravic. Cilj tranzicijske pravičnosti je identifikacija žrtev in vzpostavitev miru, sprave ter demokracije. Za TP velja pravosodno prizadevanje za spremembo družbe, ki je doživela obsežne kršitve človekovih pravic... Te spremembe so običajno poimenovane demokratični prehod, ravno zato je tovrstno pravosodje poimenovano *tranzicijska pravičnost*.« V okviru teh opredelitev so v glavni del prehodne pravosodne ureditve vključeni: 1.: skrb za kompenzacije žrtvam oziroma njihovim družinam, ki so utpele izgubo (trupel) svojcev, svobode in življenj, vračilo zaseženih posesti, 2.: preiskave in odkrivanje pravne oziroma moralne odgovornosti in 3.: celotna predstavitev resnice in zgodovine političnih pregonov ¹. (Chen in Chung 2016, 15) Kot mednarodna organizacija, ki varuje temeljne človekove pravice so Združeni narodi (ZN) že leta dejavna organizacija v spodbujanju TP in poudarjajo, da način obravnave zapuščine preteklosti določene države v politični tranziciji predstavlja temelje ureditve družbe in

---

¹ Delo mednarodnega centra za tranzicijsko pravičnost je mogoče razdeliti na: 1. ugotavljanje resnice o preteklosti, 2. pregon storilcev, 3. kompenzacije žrtvam, 4. analize spominov in spomenikov, 5. pobude za spravo, 6. reformiranje institucij, 7. preverjanje in odstranjevanje kršiteljev med javnimi uslužbenci.

politične sprave v pravni državi². Slednja za doseg zaupanja družbe potrebuje uradno javno priznanje dejstva, da so bile kršene človekove pravice ter kršitelje pozove k prevzemu odgovornosti in ublaži trpljenje žrtev ter njihovih družin. Zato je leta 2004 nekdanji generalni sekretar ZN Kofi Anan dodal opombo v poročilu Sveta (S/2004/616), da bodo ZN, z namenom podpore državam pri zagotavljanju temeljnih človekovih pravic in ohranjanju miru v regiji, posebno pozornost posvečale vprašanjem TP in pravne države v državah po ali v konfliktu. (Chen in Chung 2016, 15) Annan je v tem poročilu opredelil tudi TP, ki »vključuje vse vzpostavljene in izvajane postopke in mehanizme, v času, ko se družba sooča in spopada z zapuščino množične zlorabe oblasti. TP skrbi za odgovornosti, utrjuje pravno državo in dosega spravo.« (UN, 2004). Na uradih ZN je Visoki komisariat za človekove pravice glavno predstavništvo, ki spodbuja in izvaja TP. Doslej je Visoki komisariat za človekove pravice zagotovil podporo programom TP v več kot 20 - ih državah po svetu, vključno s pomočjo pri izdelavi državnega posvetovalnega načrta, podporo pri ustanovitvi Odbora za resnico in vzpostavitvi mehanizmov in kompenzacijskih programov v okviru pravne odgovornosti. Poleg tega je urad Visokega komisariata za človekove pravice, z namenom, da v vsaki državi zagotovi pristojnosti TP, objavil Smernice za delovanje prava v postkonfliktnih državah, ki vsebuje celoten načrt, vključno s komisijami za pregone, kompenzacije, obtožbe, pomilostitve in resnico ter zbirko s praktičnimi izkušnjami in metodami kot pomembnimi referenčnimi kriteriji za vsako državo, ki sledi TP. (Chen in Chung 2016, 16)

2.3 Cilji tranzicijske pravičnosti

Pravni pregon terja ne le iskanje resnice, ampak tudi dejanja, ki temeljijo na razkriti resnici; zgolj slednja ne zadostuje kot kompenzacija za škodo, ki so jo povzročili zločini. Načrt za kompenzacijo zahteva izvedbo, ki poteka vzporedno s kazenskim pregonom. Upravičenci

---

² V skladu z opažanji Ruti G. Teitel, strokovnjakinje za mednarodno pravo, človekove pravice in tranzicijsko pravičnost, je izkušnje tranzicijske pravičnosti v drugi polovici 20. stoletja mogoče razdeliti na tri obdobja: prvo obdobje po drugi svetovni vojni, z nosilnim primerom nürnberških procesov; drugo obdobje tranzicijske pravičnosti je povezano s tako imenovanim tretjim valom demokratizacije; še posebno s padcem diktature na Portugalskem leta 1974 in mnogimi avtoritarnimi režimi v južni, vzhodni Evropi, Aziji, Latinski Ameriki, kjer so se morale države demokratične države v tranziciji ustrezno spopasti z zapuščino avtoritarnega režima, tako da je demokratična konsolidacija postala prevladujoča tematika tega obdobja; tretje obdobje tranzicijske pravičnosti pa se je pojavilo ob koncu dvajsetega stoletja, ko so prizadevanja za tranzicijsko pravičnost postala del rednih postopkov; mednarodno vojno pravo in mednarodno humanitarno pravo sta postala pravno jedro; prelomnica v tem obdobju je Natovo posredovanje na Kosovu leta 1999.

kompenzacijskega načrta naj bi bili prejemniki dejanskih kompenzacij in ne le priča diskrecijskim kompenzacijskim ukrepom. Končno poročilo Komisije za resnico predstavlja kompenzacijski ukrep, ki pomaga pri graditvi ponovnega zaupanja. Brez ukrepov za strukturalne reforme tovrstno preverjanje ni dovolj za zagotovitev preprečitve ponovnih kršitev. Izvajanje TP je proces, ki si prizadeva k zaupanju v državo. S procesom izvajanja TP lahko državljani dojamajo strah in nezaupanje med žrtvami ter pričami, med državljani in državo v dobi diktatorskega režima. Prav tako jim pomaga dojeti, kako pod diktatorskim režimom strah prinaša neprimerljiv vpliv na življenje in učinkuje na vzdrževanje sistema zaradi omahljivosti, boječnosti in šibkosti, ki jo povzroča politični strah pričujočih. Kot je dejala pokojna politična filozofinja Judith Shklar, politični strah omogoča epistemične temelje, ki nam pomagajo razumeti osnove političnega sveta in njegove meje. (Shklar, 1987).

Po drugi strani pa je političnim žrtvam v hegemonističnem kontekstu, ki ga je zgradil pretekli nasilni sistem diktatorskega režima, težko natančno predstaviti zgodovino, drugačno od tiste, ki jo predstavlja prevladujoča družba in se odločno odzvati vsem nasprotujočim njihovi plati zgodovine.

Pomemben korak političnega procesa sprave bi bil, da bi bilo žrtvam in njihovim družinam, skozi proces pregona ali iskanja resnice, dovoljeno odgovoriti na zatiranje politične afazije (izguba sposobnosti govora) in znova odkriti svojo zmožnost razmišljanja, govora in delovanja. Cilj avtoritarnih režimov je, da žrtvam odvzamejo možnost osvetlitve lastnega zornega kota, izkušenj in moči opisa svoje zgodovinske vloge. Predstaviti glas žrtev in popraviti politično afazijo je tako eden od ciljev in hkrati uvod v proces ugotavljanja resnice. Izvajanje kompenzacijskih ukrepov, ki utrjujejo zaupanje državljanov v sistem lahko dokaže, kako se je v preteklosti politični sistem resno soočal s številnimi oblikami kršitev. Nazadnje, osebno preverjanje javnih uslužbencev lahko kaže na odločitve o vzpostavitvi sistematičnega merila v novem demokratičnem sistemu, obnovi kriterijev zaposlovanja javnih uslužbencev in disciplinskega nadzora ter preprečevanju kronizma, kar prav tako pogloblja zaupanje v sistem. Nadaljnja prisotnost kršiteljev bi lahko, kljub pregonu le nekaterih kršiteljev, povzročala ohranjanje nezaupanja žrtev v obstoječi sistem.

Cilji TP pa niso zgolj skupno celjenje ran iz preteklosti in kompenzacije, temveč tudi ponovna vzpostavitev politične subjektivnosti žrtev in njihovih družin, ponovna pridobitev pravic in samospoštovanja, pomoč pri njihovi soudeležbi v odkrivanju resnice in rekonstrukciji kolektivnega spomina. Za primer vzemimo volitve v Peruju leta 2007, ko so skupine

političnih žrtev opozorile na nedvomno neustrezno evidenco o kršenju človekovih pravic kandidata in so z demonstracijami izrazile svoje zahteve. Njihova vloga ni bila le tista varuhov kolektivnega spomina, temveč tudi zaščita pred ponovno vzpostavitvijo avtoritarne oblasti, ki bi onemogočala proces demokratizacije. (Chen in Chung 2016, 18)

Ta način izvajanja TP, ki poudarja celovitost je bil odobren na strokovni ravni. Raziskava, ki so jo izvedli trije politologi Leigh A. Payne, Tricia D. Olsen in Andrew G. Reiter in je zajemala 848 mehanizmov v 161-ih državah skozi obdobje 40-ih let je pokazala, da zgolj posamezni mehanizem (amnestija, sojenja ali odbor za resnico) običajno nima pozitivnega učinka na zaščito demokracije in človekovih pravic, zato so avtorji poudarili, da je pristop z integracijo različnih mehanizmov vsekakor boljši za zaščito človekovih pravic in demokracije (Olsen et al. 2010).

Soočanje s temno platjo zgodovine je kompleksno in boleče, še posebej, če so se kršitve izvajale skozi institucije v nekoč legalni državi in so sejale strah ter silile ljudi v molk. Toda iz integracijskega pristopa lahko vidimo, da se (z)možnost razglasitve demokracije in vrednot človekovih pravic določene družbe nanaša tudi na njeno spoštovanje ter nepravičnost do nje v preteklosti; predstavlja njeno odločitev, da preteklosti ne bo pozabila ali jo prezrla, temveč se bo soočila z napakami in naredila vse za to, da se slednje ne ponovijo več. Namen resnice in zgodovine je učenje prihodnjih generacij, da v družbi brez zgodovinske resnice proces demokratizacije ni mogoč. Vendar pa politično preganjanje pogosto povzroči obsežne in dolgoročne motnje v delovanju družbe, tako da je delo na področju TP tudi politično zelo občutljivo.

Po drugi strani pa različna zgodovinska ozadja in politične okoliščine različnih držav zahtevajo različne načine obravnave zgoraj navedenih del, kot so, denimo, preiskave storilcev, saj tovrstni procesi pogosto ogrožajo politično stabilnost in motenje na novo vzpostavljene demokracije v družbi, tako se različne države odločajo za različne pristope. Politični analitik Samuel Huntington je poudaril, da so po sestavi nove demokratične vlade dejavniki, ki odločajo o tem, ali bodo storjeni zločini v dobi avtoritarnega režima obravnavani ali ne, pogosto preprosto politične in ne moralne narave. To pomeni, da narava procesa demokratizacije ³ in ravnovesje sil moči ⁴ v tranzicijskem obdobju ter po njem kaže, ali in na

---

³ Huntington poudarja, da trije načini demokratičnega prehoda vodijo k vzpostavljanju treh različnih tipov tranzicijske pravičnosti: 1. transformacija: nova vladajoča elita izvede transformacijo od zgoraj navzdol; tudi po preoblikovanju nova vladajoča elita ohrani veliko politično moč (primer Španije in Tajvana). 2. zamenjava:

kakšen način naj bi država implementirala TP. Zato bi morale države glede na razlike med zgodovinskim in političnim kontekstom na različne načine previdno poskrbeti za avtoritarno zapuščino, tako da lahko po času družbenih motenj steče proces sprave in da lahko demokratična kultura utrdi novo demokracijo. (Chen in Chung 2016, 19)

3 Avtoritaren režim Tajvana

3.1 Vloga KNS in dolgoletna veljava vojnega prava

Mnogi poznavalci političnih razmer so režim Kitajske nacionalne stranke KNS (*Guomindang* 國民黨) na Tajvanu med leti 1945 in 1987 opisali kot avtoritarni režim in ta, tako imenovani avtoritarni režim, je bil »razmeroma omejen in ne pluralističen, odgovoren režim; duhovni, ne ideološki režim; prej nadzorovalni kot mobilizacijski režim« (Linz 1975). Za razliko od Filipinov ali katere koli druge kolonizirane države, ki so jih ustanovile zahodne demokratične sile, se je institucionalizacija Tajvana začela v obdobju imperialne kolonialne vladavine Japonske. Zaradi tega je dediščina Tajvana na področju človekovih pravic in demokratičnih vrednot razmeroma skromna (Cheng 1989, 473). Leta 1945 je KNS prevzela Tajvan iz rok Japonske in zavladata ozemlje. Kasneje je KNS pod vodstvom generala Čankajška (*Jiang Jieshi* 蔣介石) pobegnila pred silami Komunistične partije na Kitajskem in se leta 1949 umaknila na Tajvan, Republiko Kitajsko, ki je bila ustanovljena leta 1911 (*Zhonghua minguo* 中華民國). KNS je predstavljala oblast, ki je na »celini« izgubila svoj nekdanji vodilni politični položaj. Poleg tega si je Čankajšek lastil celotno območje Kitajske, ne le Tajvana, ki je bil zanj periferija in zgolj začasno pribežališče. Istega leta je tajvansko vojaško poveljstvo razglasilo začetek veljave vojnega prava. Vendar je izvajanje vojnega prava temeljilo na državljanski vojni, zato je predstavljalo zgolj začasni ukrep. In vendar je vojno pravo na Tajvanu veljalo vse do leta 1987. Politično ozračje države je tedaj očitno omejevalo človekove pravice in jih z zatiranjem družbenih gibanj razširilo na družbeni prostor. Na kulturnem področju se je država zatekla k ideološki indoktrinaciji in manipulaciji medijev,

---

izvede jo opozicija (primer Češke republike. 3. transpozicija: skupna pobuda vladajočih/e in opozicijskih/e strank/e (primer Argentine, Čila in Južne Afrike).

⁴ Z drugimi besedami, po demokratičnem prehodu bo delež različnih političnih sil v strukturi moči vplival na postopke tranzicijske pravičnosti. Na primer, večji delež nekdanjih sil avtoritarnega režima pomeni težje reševanje vprašanj tranzicijske pravičnosti.

tako da so bili tajvanski mediji v okovih strogih pravnih norm in političnega nadzora nad mediji.

Po mnenju Linde Chao in Ramona H. Myersa ta vrsta avtoritarnega režima zvesto sledi štirim političnim pravilom: 1. Začasna zamrznitev ustave iz leta 1947 in sprejetje »začasnih določb, veljavnih v obdobju komunističnega upora« kot podlage za vse zakone v vladajočem obdobju Tajvana za uresničitev politične realnosti, ki je prevladovala samo v »provinci« Tajvan. Številne državljske in politične pravice so bile omejene ali odvzete, kar je omogočalo, da se ustavna struktura umakne avtoritarni vladi. 2. Ohranitev enostrankarske vladavine KNS. KNS je poudarila, da se proti - komunistična politika ni končala. Tudi če bi režim KNS s svojim nezdružljivim razmišljanjem prenesli na Tajvan, bi predstavniki oblasti Republike Kitajske še vedno vztrajali, da obstaja samo ena Kitajska in sicer Republika Kitajska. 3. Spodbujanje lokalne udeležbe, ne da bi novim političnim strankam dovolili imenovanje svojih kandidatov za volitve.

Leta 1948 je vlada KNS z »Začasnimi določbami, ki so veljale v času komunističnega upora« zamrznila zakonodajne volitve na osrednji hierarhični ravni, zato je bila volilna konkurenca omejena na lokalno raven. Puščanje omejenega prostora za svobodo misli, vendar s prepovedjo obstoja vsega, kar je povezano z marksizmom, leninizmom, socializmom ali kakršnokoli »licemersko kritiko«, ki bi lahko pretrgala legitimnost (Chao in Myers 1994, 216). KNS je razglasila ideologijo, ki temelji na »treh ljudskih načelih« Sun Yatsena 孫中山, poleg tega pa sta bila prepovedana tudi separatizem in zaščita neodvisnosti Tajvana. (Chen in Chung 2016, 21)

Pod vladavino avtoritarnega režima in veljavo vojnega prava je bilo nedvomno veliko pojavov kršitev človekovih pravic. Z obrazložitvijo, da gre za ogrožanje nacionalne varnosti so bili lahko ljudje zelo hitro aretirani, poslani v zapor ali usmrčeni. Prepoved ustanavljanja političnih strank, svobode govora, združevanja, povezovanja in komunikacije so takšni primeri kršenj človekovih pravic. Lahko rečemo, da je bila enostrankarska diktatura Čankajška polleninistična in polkolonialistična mešanica desničarske vlade. Februarja leta 1947, leto pred izdajo »Splošne deklaracije o človekovih pravicah«, je vlada KNS po celotnem otoku sprožila pregon vseh prodemokratskih aktivistov, kar je privedlo do Incidenta 228 *ererba shijian* 二二八事件. Pobitih je bilo na tisoče ljudi, po vsem otoku so iskali protivladne upornike in dogodki so vodili v novo obdobje državnega terorja. Obdobje

državnega terorja, splošno znano kot obdobje »belega terorja«, je doseglo vrh leta 1955. (Chen in Chung 2016, 21)

Kljub vladavini trde roke, ironično, KNS ni zavrnila sprejetja veljavnosti kriterijev mednarodnih človekovih pravic. V tistem obdobju je bila Republika Kitajska ne le članica ZN (Združenih narodov), ampak tudi stalna članica Varnostnega sveta ZN. Vlada ni sodelovala zgolj pri sprejetju in podpisu »Splošne deklaracije človekovih pravic«, temveč je tudi ratificirala in izdala »Konvencijo o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida« (Huang 2001, 3). Kljub temu, da je KNS pripravila prilagojeno verzijo konvencije za Tajvan in jo vključila v tajvansko zakonodajo, je v istem času »beli teror« dosegel svoj vrh. Leta 1971, v času pred izstopom iz ZN, je Čankajškova vlada podpisala in ratificirala sedem konvencij o človekovih pravicah, med drugim Mednarodno konvencijo o državljanskih in političnih pravicah ter Mednarodno konvencijo o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, vendar so te uradne dokumente po zaključenem delu shranili v arhivu podatkov Ministrstva za zunanje zadeve RK. Vlada KNS je za predstavitev podobe »svobodne Kitajske«, kakor se je RK poimenovala, da bi se vidneje ločila od komunistične »rdeče Kitajske«, omenjene konvencije uporabila le za zunanji videz države. V času hladne vojne je ameriška vlada RK obravnavala kot pomembno zaveznico, ki ni pripadala komunističnemu bloku ter jo spremljala v boju proti Kitajski (LRK), vse do nastopa predsedovanja ameriškega predsednika Carterja, ki se je odločil za normalizacijo odnosov z LRK. Že vse od leta 1945 so ZDA sprejemale in ščitile KNS, ki je zmogla učinkovito vladanje Tajvanu, z vlado, ki je poudarjala, da je režim KNS edina legitimna vlada Kitajske. Po izbruhu korejske vojne julija 1950 je ZDA obravnaval Tajvan kot temeljno območje pacifiškega pasu, ki igra ključno vlogo pri preprečevanju širjenja komunizma v Jugovzhodni Aziji. Republika Kitajska je s podporo ZDA in kot njena zaveznica, kljub izgubi oblasti v LRK, obdržala položaj edine legitimne predstavnice do leta 1971. (Tien 1989, 217) Slogan »vrnitev na celino« je okrepil položaj strankarskega režima in z razlogom, da gre za interno implementacijo, je KNS lahko ohranjala svojo avtoritarno vladavino. (Chen in Chung 2016, 22)

Poleg tega so ZDA vse od izbruha korejske vojne branile Tajvan. Čankajšek se ni čutil ogroženega in hkrati tudi ni bilo nevarnosti koncentracije moči v njegovih rokah; nemudoma je sprejel ukrepe za obračun. (Chen in Chung 2016, 22)

V veljavi vojnega prava se ni mogla razviti močna civilna družba. Eden izmed razlogov za to je bilo dejstvo, da so večino lokalne elite v času »belega terorja« ali usmrtili ali poslali v

zapor, jih prestrašili ali prisilili v pobeg. Zaradi tega je bilo težko zasnovati organiziran protiukrep proti oblastem. Izvajanje vojnega prava je uspešno uničilo vse politične nasprotnike, ki so poskušali formirati uporniške strukture. (Chen in Chung 2016, 22)

Z ukinitvijo veljave vojnega prava leta 1987 je Tajvan vstopil v proces liberalizacije in postal del tako imenovanega tretjega vala demokratizacije. Strah v ljudeh je polagoma izginjal in z zmago Li Denghuija 李登輝 na predsedniških volitvah leta 1996 se je Tajvan preoblikoval v stabilen, odprt in demokratičen sistem. Li se je pogosto skliceval na načela človekovih pravic, da bi opisal in komentiral svoje odločitve in stališča, ki so bila drugačna od tistih, ki jih je zagovarjal na primer Li Guanyao 李光耀. Li je ostro kritiziral Guangyaov diskurz o »azijskih vrednotah« in odkrito izražal ponos na svoje demokratične dosežke. Oprijel se ga je naziv »gospod Demokracija«.

Posledično se po spremembi sistema KNS ni sesula, temveč je svoj vladajoči položaj ohranila vse do leta 2000. To bi lahko obravnavali kot poseben primer med državami v tretjem valu demokratizacije. Ko se je začel proces demokratizacije, so zahodne države Tajvan razbremenile pritiska nad izvajanjem procesa demokratizacije in preusmerile pozornost na druge države. Čeprav vlada KNS ni deregulirala določenih civilnih in človekovih pravic, si tudi ni dejavno prizadevala za uresničevanje ostalih pravic. Z nerealno podobo demokratične države se je pritisk nestrpne mednarodne družbe zmanjšal. Končno je Demokratska napredna stranka DNS (*Minjindang* 民進黨) na volitvah leta 2000 uspešno porazila vlado KNS. Nova vlada je z nekaterimi ukrepi izrazila svoja nasprotovanja. Maja leta 2000 je predsednik DNS Chen Shuibian 陳水扁 v svojem govoru na inavguraciji obljubil, da bo ravnal v skladu z načeli mednarodnih človekovih pravic in se zavzel za izvedbo neodvisne konference o človekovih pravicah v skladu s priporočili organizacije Amnesty International in Mednarodne komisije pravnikov z namenom uresnitve svojih obljub. Ustanovil je Svetovalni odbor za človekove pravice, za katerega je podpredsednik prevzel izključno odgovornost ter Komisijo za izobraževanje o človekovih pravicah na Ministrstvu za šolstvo.

Vendar pa v osmih letih odločanja DNS njegovo spodbujanje TP ni preseglo tistega v obdobju Li Denghuija. Posvečali so se vprašanju, kot so poravnava škode za Incident Gaoxiong (*Gaoxiong shijian* 高雄事件) leta 1979 in izterjava premoženja KNS, odvzetega državi.⁵

---

⁵ V času Incidenta Gaoxiong (*Gaoxiong shijian* 高雄事件) je bil Tajvan v sedemletni fazi »liberalizacije«. Po Incidentu Gaoxiong so mediji pod državnim nadzorom napihnil razsežnosti nasilja, ki se je pojavilo ter obtožili

Slednjo je ogrozila samoocenitev KNS ter objava knjig, ki so analizirale ta vprašanja in zaradi katerih je tajvanska družba zanemarjala resničen pomen TP. Mnogi so idejo o »izterjavi premoženja KNS« enačili s TP ter razlikovanjem med modro in zeleno stranko. Predsednik Chen je do svojega drugega mandata začel sprejemati natančnejše ukrepe za TP. Na primer, leta 2004 je neposredno odredil Ministrstvu za obrambo, da s politično močjo razišče primer upora. Toda s ponovno razvrstitvijo političnih strank se je leta 2008 KNS spet okrepila. Čeravno se je Ma Yingjiu 馬英九 v času predsedovanja vsako leto udeležil uradne slovesnosti ob spominu na Incident 228 in beli teror, se ni za dejanja svoje stranke nikoli opravičil. Poleg tega se je z obiskom mavzolejev poklonil spominu na diktatorje in nekdanje voditelje Tajvana. Očitno je, da vodja, ki je predstavljal režim KNS, ni razumel moralnega in kognitivnega spora med prvimi in slednjimi, prav tako ni bilo niti sledu o ukrepih, ki bi jih izvedel na podlagi TP. (Chen in Chung 2016, 23)

Kot je poudaril Samuel Huntington, dejavniki, ki so v času nove demokratične vlade odločali o vprašanju umika zločinov avtoritarnega režima, niso bili moralne ali etične narave, temveč sta o načinu izvajanja TP odločala proces demokratične tranzicije in moč ravnotežja med in po tranziciji. Ko je vladajoča elita izvedla projekt tajvanske TP, je stara vladajoča elita tudi po prehodnem obdobju ohranila veliko politično moč na Tajvanu. Posledično Tajvan v procesu demokratizacije, za razliko od drugih nastajajočih demokratičnih držav, ni ustanovil posebne institucije kot je »Komisija za resnico in spravo«, ki bi se ukvarjala s TP, z viri in javno močjo. Nasprotno, skrb tajvanske vlade za avtoritarno zapuščino je prešla obravnavo kompenzacij za žrtve političnih sporov in poglobljeni analizi pomanjkljivega sistema ni posvetila skorajda nikakršne pozornosti, ob strani je pustila celo dela, povezana z najpomembnejšimi demokratičnimi vrednotami, kot so, na primer, preiskovanja zgodovinske resnice in izsleditev pravne oziroma moralne odgovornosti. (Chen in Chung 2016, 24)

---

protestnike nasilnega vedenja, v nasprotju z dejstvom, da je bilo vse nasilje na strani varnostnih služb. Z aretacijami in pripori vodij Incidenta Gaoxiong se je zaključilo obdobje liberalizacije ter privedlo do faze velikih pritiskov in zatiranj. Kljub vsemu tajvanskih aktivistov v gibanju za demokratizacijo ni bilo mogoče utišati; nadaljevali so s svojim družbeno – političnim pritiskom. Število na Tajvanu tiskanih publikacij, ki niso zastopali interesov strankarske (KNS) politike je v zgodnjih osemdesetih letih preteklega stoletja močno naraslo. Do leta 1983 je v zakonodajni predvolilni kampanji, poleg »demokratizacije«, tudi poimenovanje »Tajvan« postalo eno ključnih vprašanj v procesu demokratizacije otoka.

3.2 Politično ozadje belega terorja

V skladu z 8. členom »vojnega zakona« (širitev pristojnosti vojaških sodišč) so od 20.05.1949, torej ob uradni razglasitvi veljave vojnega prava na Tajvanu, lahko za zločine vstaje in izdaje, ki so bili storjeni med obdobjem veljave vojnega prava, sodile vojaške oblasti oziroma vojaška sodišča. Kazenski zakon, razglašen in uveljavljen leta 1935, v 1. odstavku 100. člena določa: tisti, ki je nameraval in izvajal škodo državi, si nezakonito prisvajal zemljo, z nezakonitimi sredstvi spreminjal državno ustavo ali rušil državo, je lahko obsojen na zaporno kazen do sedmih let, vodja zarote pa na dosmrtno kazen. Drugi odstavek določa: tisti, ki pripravlja zaroto ali sodeluje v predhodno omenjenih zločinih je lahko obsojen na najmanj šest mesecev do pet let zaporne kazni. To pomeni, da so bili lahko kaznovani udeleženci zarot in da ideja o »začetku izvajanja« ni bila omejena le na uporabo nasilnih in prisilnih metod, ampak, da so bila tudi kazniva dejanja vstaje izvršena na ravni ideoloških temeljev. Leta 1948 je Tajvan vstopil v obdobje komunističnega upora, leta 1949 je uvedel veljavo vojaškega prava, ki se je končala leta 1987. V letih veljave vojnega prava so mnogi civilisti sodelovali pri kaznivem dejanju vstaje, izdaje, številnih zgoraj navedenih političnih primerih kazenskih dejanj, za katera je neustrezno sodilo vojno sodišče tako tajvanskim domačinom kot prebivalcem, ki so prišli iz LR Kitajske, vseh poklicev in izobrazbenih ravni. Tistim s položaji v vojski je vojno sodišče zaradi takratne narave režima sodilo še strožje. Po ukinitvi veljave vojnega prava so z znanimi izmed mnogih političnih žrtev kar nekajkrat izvedli intervju, zato da bi prihajajočim generacijam predstavili čas takratnih incidentov in politične žrtve. Vendar je veliko več tistih žrtev, ki svojih osebnih izkušenj niso nikoli razkrili in tistih, ki so počasi umirali in z njimi tudi zgodovinski dokazi.⁶

Po ukinitvi veljave vojnega prava na Tajvanu, so mnogi analitiki začeli s proučevanjem političnih primerov, vendar zaradi nezadostnega števila ustnih pričevanj oseb in preprečevanja dostopov do arhivov še vedno ni jasno, koliko ljudi je utrpelo politična preganjanja tekom

---

⁶ Do konca leta 2007 je skupina tajvanskih znanstvenikov, zaskrbljena zaradi tranzicijske pravičnosti, ustanovila Odbor za resnico in spravo na Tajvanu in začela z dolgoročnim programom intervjujev političnih žrtev v obdobju avtoritarnega režima. Usposobili so skoraj 100 mladih raziskovalcev, ki so opravili razgovore z 239 žrtvami in njihovimi družinami, med katerimi so bili mnogi že v visoki starosti. To je bil prvi podroben opis njihovega trpljenja. Bil je tudi nekaj mladih učenjakov, kot je Lin Chuankai, ki so na svoje stroške opravili zgodovinske pogovore s tajnimi člani Komunistične stranke v petdesetih, z namenom razjasnitve zgodovine belega terorja na Tajvanu. »V teh civilnih spontanah akcijah« iskanja zgodovinske resnice« smo se lahko postopoma združili, da bi spremljali izkušnje ljudi v avtoritarnem obdobju. Eno najpomembnejših odkritij je predstavljalo razkrivanje primerov in nadaljnje analize strukture ter vpliva na zgodovino.«

dolgega obdobja veljave vojnega prava; prav tako ni statističnih analiz tovrstnih primerov, zato je število preiskav z opisom »politične žrtve« nejasno in različno. Mnenje Li Xiaofenga 李筱峰, v skladu z navedbami raziskave Xie Congmina 謝聰敏 iz leta 2007, da je trpelo 140.000 ljudi, Xie Congmin pa je na osnovi pripovedovanj Li Aoa menil, da gre za več kot 29.000 političnih primerov. Razlog za to je bilo dolgoletno zanemarjanje dela na področju TP, nedejavnost in preprečitev odpiranj uradnih političnih arhivov, tako da ni bilo mogoče pridobiti ne podatkov o celotnem številu političnih žrtev Belega terorja ne o takratnih razmerah. Vendar še vedno obstaja določen dostop do obsežne referenčne datoteke iz trenutno znanih podatkov. Najdragocenejši referenčni podatki se nanašajo na preiskavo upora, v katerem je nekdanji predsednik Chen odrejal ukaze Ministrstvu za obrambo. Slednje je leta 2005 javno objavilo »Preiskavo o posebnem primeru upora in vohunov za kitajske komuniste v času veljave vojnega prava«. V spisu so navedeni uporniki in vohuni, ki jih je obsodilo Ministrstvo za obrambo in sicer od leta 1945 vse do leta 1994. Šlo je za 16.132 oseb, vključno z aretiranimi, obsojenimi ter evidentiranimi. 7.838 oseb je do leta 2013 prejelo odškodnine, po poteku »kompenzacijskega odloka o lažnih sodnih primerih upora in vohunov v času veljave vojnega prava«, vključno s 6.638 osebami, ki so bile obsojene ali poslone na prevzgojo. Sklad za odškodnine ima veliko število uradnih političnih arhivov in statističnih podatkov o obdobju smrtnih kazni ter statistične podatke po provincah, ki so pridobljeni z izjavami žrtev, kar je velikega referenčnega pomena. Kljub temu, da natančni podatki ostajajo v oceno nadaljnjih analiz in da zgoraj navedeno predstavlja primer dveh političnih zadev z različnima kriterijema, so kot osnovni okvir za analize primera Belega terorja vendarle na voljo tudi posredni podatki. Na primer, naj gre za 16.132 ali 6.868 primerov, to je v petdesetih letih preteklega stoletja štelo za 60 ali 70 odstotkov vseh primerov. Po drugi strani pa je bilo po statističnih podatkih Sklada za kompenzacije za lažne sodne primere upora in vohunov v času veljave vojnega prava 57 odstotkov tajvanskih političnih zapornikov, ostale province so štejele za 43 odstotkov. Po poklicu jih je bila večina vojakov in javnih uslužbencev. Preostalo je spadalo k najrazličnejšim vrstam poklicev, vključno z razmeroma velikim številom študentov. Kljub temu, da je bilo več žrtev tajvanskega izvora, je bil »celinski« delež, vključenih v celotno populacijo, višji. Po letu 1953 je Tajvan postopoma prekinil stike s komunisti. Z namenom, da bi potrdili vladajočo entiteto in ponovno naselili begunce, so leta 1956 izvedli popis in izkazalo se je, da je 930.000 neavtohtonih prebivalcev ter 270.000 pripadnikov vojaškega osebja brez stalnega prebivališča, kar je predstavljalo 13 odstotkov oziroma 9,37 milijona tajvanskega prebivalstva. Delež prebivalstva, ki je prihajal iz LR Kitajske je dosegal 30 odstotkov, od tega je bil delež smrtnih kazni 23 odstoten.

3.3 Reformna prizadevanja v 1970-ih

Pomemben del, ki ga ne gre pustiti ob strani v zgodovini demokratizacije Tajvana je tudi Incident Gaoxiong 高雄事件, ki je izbruhnil decembra leta 1979 in ga pogosto obravnavajo tudi kot začetek tajvanske demokratične revolucije.

Opozicija tajvanske državne stranke se je krepila že vse od 1970-ih. V očitnem popuščanju je Jiang Jingguo 蔣經國 leta 1979 pristal na parlamentarne volitve, vendar so bile slednje v zadnjem trenutku odpovedane. Na svetovni dan človekovih pravic, 10. decembra 1979 so aktivisti organizirali shod v znak nasprotovanja aretaciji dveh predstavnikov revije Meilidao 美麗島雜誌.

81 let starega Čankajška je v avtoritarni oblasti leta 1969 nasledil njegov sin Jiang Jingguo. Deloma so različni zunanji politični pritiski, gibanje Baoyu 保釣運動 in izstop Tajvana iz Združenih narodov, ustvarjali pritiske glede reform tudi znotraj meja Tajvana. Jiang, ki se je do določene mere že kazal kot reformator, pa vendar ne demokrat, je s pomočjo »reformne« pridobil večjo politično podporo, še posebno z imenovanjem na mesto premiera. Sin Čankajška je v svojem kabinetu podvojil število Tajvancev in za ministre postavil mlajše, bolj izobražene posameznike. Del reforme je prestavljal tudi pregon korupcije. Temu pričajo celo javne aretacije in obsodbe korupcije visokih častnikov garnizijskega poveljstva, enega tedanjih najrepresivnejših varnostnih služb. Z reformnimi prizadevanji se je na Tajvanu pričela prva faza »liberalizacije«, ki je trajala do Incidenta Gaoxiong, 10. decembra 1979.

Včasih avtoritarni režimi dovoljujejo določen napredek v smislu svobode govora ali tiska; morda dovolijo opozicijskim politikom zmago, s katero si pridobijo politični prostor, vendar jim nikakor ne prepustijo ultimativnega nadzora. In potrebno je dodati, da tovrstna »liberalizacija« ni demokratizacija. Jiang ni nikoli nameraval predati nadzora v roke opozicije. Svojo moč je ohranjal s pomočjo nadzorovanih volitev, številnih varnostnih služb ter nadzorovanih medijev. (Jacobs 2016, 3)

Da bi lahko po prisilnem odhodu s »celine« leta 1949 ohranil svoj kolonialni nadzor na Tajvanu, je Čankajšek poskrbel za ohranitev moči v rokah »osrednjih parlamentarcev« v zakonodajni in nadzorni veji oblasti ter v nacionalni skupščini. S prevzemom oblasti komunistov Čankajškov režim ni mogel več izvesti volitev v »celinski« Kitajski, zato je na njegovo pobudo Svet vrhovnih sodnikov podal ustavno razlago št. 31, 29. januarja 1954, ki je razširila pomen termina »osrednji parlamentarci«, ki so bili predhodno izvoljeni na

»celini« med letoma 1947 in 1948 do tedaj, ko »bodo lahko v skladu z zakonom izvoljeni in se sestali...« (Jacobs 2016, 4)

Do leta 1969 je število centralnih parlamentarcev upadlo. KNS je uporabila izgovor o porastu števila prebivalstva na Tajvanu in tako omejila dodatne volitve 1969.

20. decembra je vlada izvolila petnajst dodatnih članov skupščine in enajst dodatnih zakonodajalcev, 29. decembra pa je Mestni svet Tajpeja izvolil dva člana nadzorne veje oblasti. Našteti dodatni člani so bili, tako kot prvotno izvoljeni člani parlamenta na kitajski »celini«, izvoljeni za nedoločen čas. (Jacobs 2016, 4)

Do 1972 je ostala samo polovica prvotnih parlamentarcev in zakonodajalcev ter le tretjina članov nadzorne veje oblasti s povprečno starostjo 63 let v skupščini, 67 v zakonodajni ter 73 v nadzorni. Osemindvajset novih članov centralnega parlamenta, dodatno izvoljenih 1969, je predstavljala le sedemdesetino članstva. Tako se je leta 1972, po obširnih razpravah, KNS strinjal z nadaljnjimi dodatnimi volitvami za organe centralnega parlamenta. Najpomembneje, mandati novih članovi naj bi trajali, v skladu z ustavo, tri in šest let. Pa vendar, s to reformo nadzora s »celine« ni bilo konec. Ko so sredi devetdesetih let preteklega stoletja, v času predsedovanja Li Denghuija, sistem dokončno ukinili, so »stari tatovi« (*laozei* 老賊) še vedno zasedali 76 odstotkov vseh sedežev v parlamentu. (Jacobs 2016, 5)

S Čankajškovo smrtjo (5. aprila leta 1975) se je ponudilo nekaj več priložnosti za liberalizacijo. 20. aprila je premier Jiang odredil Ministrstvu za pravosodje pripravo za skrajšanje zaporniških kazni v skladu z »voljo« pokojnega predsednika Čankajška do »krepostne in sočlovečne ljubezni.« 30. maja je bil zakon o »skrajšanju zaporniških kazni« sprejet, z izvajanjem pa naj bi začeli 14. julija, stoti dan po smrti predsednika Čankajška. Po navajanju virov naj bi bilo takih primerov 7.000, vendar med njimi manj kot 200 političnih zapornikov in le manj kot polovica teh je bila izpuščenih na prostost.

Kasneje, avgusta 1975, sta Huang Xinjie 黃信介 in Kang Ningxiang 康寧祥, dva izmed pionirjev gibanja za demokracijo, osnovala revijo Tajvanski politični pregled (*Taiwan zheng lun* 台灣政論), prvo opozicijsko publikacijo, ki je prvič od prihoda KNS na otok dvignila prapor »Tajvana«. Sledili so še Svobodna Kitajska (*Ziyou zhongguo* 自由中國), Apollo (*Wenxing* 文星) in Intelktualno (*Daxue zazhi* 大學雜誌). (Jacobs 2016, 6)

Izraz *dangwai* 黨外, »izven (KNS) stranke«, je označeval opozicijo v času kampanje za lokalne volitve 19. novembra 1977. Pravzaprav je bil izraz prvič uporabljen v »Petnajstih zahtevah« 18. marca 1960 med gibanjem, ki je privedlo do zaustavljenega dviga Kitajske demokratske stranke pod vodstvom »celinskega« demokrata Lei Zhena 雷震. Na omenjenih lokalnih volitvah leta 1977 je KNS zaradi notranjih nesoglasij doživela velik poraz. Zmaga nekaterih okrajev je povzročila veliko političnega nemira, volitve v okraju Taoyuan pa so privedle do velikih demonstracij (Incident Chungli) zaradi strahu pred KNS – jino krajo glasov pripadniku *dangwai* Xu Xinliangu 許信良. Sicer oblasti niso zadušile izgrediv in izidi so bili priznani v prid Xinlianga, vendar je bilo 17.4. naslednje leto osem oseb posledično obsojenih na od dveh let in štiri mesece do dvanajst let zapora. Pred tem so marca zasegli deset tisoč kopij pomembne, še nevezane knjige o 19. novembru 1977, okrajnih volitvah v Taoyuanu in Incidentu Chunli.

3.4 Ustavljene volitve 23. decembra 1978 in politične dejavnosti članov *dangwai* 黨外 leta 1979

Predvidene volitve so bile s 23. decembra 1978 prestavljene za nedoločen čas. V *dangwai* pa so nadaljevali s svojimi dejavnostmi kot pripravami na prihajajoče volitve. 1. junija 1979 so ključni člani *dangwai* ustanovili revijo Formoza (*Meilidao zazhi* 美麗島雜誌). Kot je maja 1979 dejal Shi Mingde 施明德, je bil namen opozicije ustanoviti politično stranko, ne da bi uporabila izraz »politična stranka«. Revija je odprla okrajne pisarne, ki jih je imenovala »storitvena središča« (*fuwu chu* 服務處). V času prihajajočih volitev *dangwai* zaradi KNS – jinega nadzora medijev ni mogla pritegniti splošne medijske pozornosti, ki jo je za kampanjo potrebovala, zato je vseskozi nadaljevala z javnimi protesti. V prvi izdaji revije Formoza je bila objavljena izjava založnika Huang Xinjieja, z naslovom: »Združimo moči za politično gibanje nove generacije!« Govoril je o tem, da je pretrganje odnosov z Združenimi državami »napovedalo bankrot zunanje politike KNS preteklih tridesetih let« in povzročilo največjo politično krizo KNS od začetkov njene vladavine na Tajvanu. Med drugim je bil politični odziv ustavit volitve. Vendar je dejal: »Demokracija ne bo umrla. Naj živijo volitve.« V svoji izjavi je izpostavil tudi pomen Tajvana: »Ta čudoviti otok (*meili zhi dao* 美麗之島) je naša domovina, dežela, kjer smo odrasli. Do te dežele in njenih ljudi, ki so pili njeno mleko, ko so rasli, gojimo globoko ljubezen. Skrbi nas za našo skupno usodo v prihodnosti.« (Jacobs 2016, 14)

Leta 1979 je Formoza presenetila s svojo radikalnostjo in izvirnim pristopom. V prvi izdaji je komentar, ki je nosil naslov »Naj živi demokracija«. Na prvih dveh straneh je bila objavljena zakonska interpelacija Huang Shunxinga 黃順興 in pet strani odziva kabineta. Revija je zatem izdala le še tri številke. Tri tedne po izdaji zadnje, 4. številke, 10. decembra 1979, je revija Formoza podprla proteste v Gaoxiongu ob praznovanju dneva človekovih pravic. Prvotno so bili protesti v Gaoxiongu načrtovani kot del večjega števila protestov, vse do zakonodajnih volitev. Sledili naj bi še protesti v Tajpeju in sicer 16. decembra, natančno eno leto po prekinitvi diplomatskih stikov ZDA s Tajvanom. Vendar so se protesti 10. decembra 1979 v Gaoxiongu končali z incidentom, nasilje pa je vodilo v aretacije vodij *dangwaija*. Formacije opozicijske politične organizacije, četudi brez izraza »politična stranka«, oblasti niso tolerirale. (Jacobs 2016, 19)

3.5 Nedokončana naloga tajvanske tranzicijske pravičnosti

Prva komemoracija v spomin žrtvam Incidenta 228 je potekala v tujini leta 1950, na Tajvanu pa je šele leta 1987, ko je prezbeterijanska cerkev začela z gibanjem »Zveza za promocijo miru Incidenta 228« ter razkrivala temne plati preteklosti skupaj z drugimi nastajajočimi družbenimi gibanji na Tajvanu. 23. marca leta 1995 je Zakonodajni *yuan* 立法院 sprejel Zakon o izplačevanju in kompenzacijah za Incident 228, decembra istega leta pa je Izvršni *yuan* 行政院 ustanovil Spominsko fundacijo Incidenta 228. Leta 1997 je bilo popravljeno celotno besedilo Zakona o izplačevanju in kompenzacijah za Incident 228, besedo kompenzacija pa so zamenjali z besedo odškodnina. 17. junija 1998 je zakonodajni *yuan* sprejel Zakon o kompenzacijah lažnih sodnih primerov upora in vohunov tekom veljave vojnega prava in do 31. julija 2014 je skupno 8.030 oseb prejelo odškodnine.⁷

---

⁷ Leta 1995 je bila ustanovljena »Spominska fundacija Incidenta 228«, namenjena skrbi za kompenzacije žrtvam Incidenta 228. Fundacija za kompenzacije v primerih lažnih sojenj »upornikom in hudodelskim vohunom« v obdobju veljave vojnega prava je bila ustanovljena leta 1998; poskrbela je za kompenzacije žrtvam politične represije belega terorja. Nameni kompenzacij so bili različni, vendar z enakim standardom.. Za usmrtitev ali izginotje je znašala šest milijonov novih tajvanskih dolarjev, za zaporno kazen petsto tisoč novih tajvanskih dolarjev za vsako leto, pri čemer najvišji znesek za zaporno kazen ni presegal petih milijonov, za premoženjsko škodo ni bil višji od dveh milijonov, posamezna oseba pa je lahko prejela do šest milijonov novih tajvanskih dolarjev. Če je bila žrtev v zaporu deset let, je kompenzacija za izgubo premoženja, ki bi ga lahko dobil, znašala le milijon novih tajvanskih dolarjev. Če je bila oseba v priporu dlje kot dvanajst let, je bil najvišji možni kompenzacijski znesek, ki bi ga lahko dobila, pet milijonov. V primerjavi z drugimi državami, Argentino, na primer, kompenzacijski standard ni bil visok. Letni dohodek na prebivalca v Argentini predstavlja le tretjino

V času mandata Li Denghuija, razen odškodnin in spominskih obeležij, vprašanja povezana s TP še vedno niso dosegala napredka. Stališče Wu Naideja 吴乃德, aktivista in akademika, je bilo (njegovo mnenje vse do danes ostaja nespremenjeno), da TP ni bilo uspešno izpeljano zaradi vladajoče stranke iz časa avtoritarnega režima, ki je po demokratični tranziciji in pod vodstvom Lija ostala na oblasti še dobro desetletje. Ni bilo pričakovati, da bi KNS na lastno pobudo izvedla pregled kršitve človekovih pravic v preteklem obdobju. Dolgoročna kariera Lija v javni službi med avtoritarnim režimom in tesno sodelovanje z Jiangom sta bila temelja, ki sta tlakovala pot nadaljnjim usmeritvam Tajvana na področju TP (Wu 2005, 9). Z imenovanjem Lija za podpredsednika leta 1984 gre razumeti tudi, da je želel Jiang pokazati svoje resno zavzemanje za tajvanizacijo. 1986 je Jiang legaliziral *dangwai* in s tem je bila uradno vzpostavljena tudi DNS. V svojem mandatnem obdobju je sicer Li Denghui ustanovil »študijsko skupino za primer Incidenta 228«, ki je preučevala resnico o incidentu, zatem objavila »Poročila o Incidentu 228«, zgradila številne spomenike, posvečene žrtvam in jim podelila odškodnine, za kar so bile žrtve Liju iskreno hvaležne. Vendar 38 let dolga doba belega terorja v tajvanski povojni zgodovini ni postala jasnejša še dolgo po ukinitvi veljave vojnega prava. Brazgotine ljudi, ki so trpeli, so bile še vedno sveže, o izvoru pa niso vedeli veliko. Kljub uvajanju demokratičnih sprememb tajvanska družba ni dobila priložnosti, da bi razumela temno poglavje zgodovine in vala nasilja, ki je zajel otok. Tako so bili vsi kasnejši spori, povezani z belim terorjem in načinom dela na področju TP izgubljeni zaradi političnega in družbenega konteksta. Z različnimi primeri kršitev človekovih pravic v času avtoritarnega režima se je pomen vloge tako imenovane »zgodovinske resnice« znova izrazil v vsej svoji razsežnosti. Na primer, po intervjujih z zgodovinarji o političnih zapornikih so se omejili na nekaj izbranih in večina poročil je opisovalo tiste, ki so sodelovali v političnih incidentih; ni bilo težko le jasno opisati vladajoče strukture in hkrati pustiti ob strani življenjske zgodbe omenjenih posameznikov v kontekstu družbene interakcije; tudi celotna tajvanska skupnost je ostajala neuspešna v opisu vladajoče strukture tekom dobe veljave vojnega prava. Tajvanski skupnosti, ki ji je bil čas belega terorja nepoznan, je bil tako o političnih primerih posredovan zgolj enostranski vtis. V demokratični družbi se je na ta način ustvarjalo mnenje, da je med državljansko vojno veljava vojnega prava pravzaprav varovala Tajvan pred prevzemom nadzora komunistov nad otokom. Ali drugače, tajvanska družba je »iskanje zgodovinske resnice« pogosto razumela kot »podiranje etničnih meja« in »odpiranje

---

tajvanskega, pa kompenzacija za smrt znaša dvaindvajset tisoč ameriških dolarjev, kar je več kot sedem milijonov novih tajvanskih dolarjev. (Wu 2005, 10)

zgodovinskih ran«. Vzroki za to tičijo tako v nepoznavanju TP kot tudi nezadostnem izobraževanju na področju zgodovine in procesu demokratizacije na Tajvanu. Če zgodbe ljudi ne bi bile zapisane in se ne bi širile v družbi, bi te podatke v svojo korist uporabili različni nadzorni organi in bi tako imenovana zgodovina postala koristno orodje za uradne službe. Iz ustne zgodovine o belem terorju je bilo tako mogoče ugotoviti, da so tiste, ki so bili žrtve političnega pregona, obtožili izdajstev z revolucionarnimi težnjami, med njimi pa so bile tudi žrtve, ki so, iz strahu ali zaradi samozaščite, občudovali vlado, zaupali njenim vodilnim predstavnikom in očitno povzročiteljem velike škode. Politično in družbeno zatiranih žensk iz družin političnih zapornikov niso nikdar razumeli kot političnih žrtev, ki so doživele izjemno travmatične izkušnje, to ostaja del preteklosti in za vedno neraziskano. Zgodovinska podoba belega terorja ni le omejena na podatke in proces »primerov«; še več, to so bile dejanske življenjske izkušnje političnih žrtev in njihovih družin. Tekom režima vojnega prava in v vzdušju takratnega političnega strahu je, poleg samih političnih žrtev, politično neurje zajelo in preplavilo tudi njihove družine. Ob političnem zatiranju in strahu so se morali spopadati še z izločenostjo iz družbe in njeno ravnodušnostjo. Opaziti je, da je razumevanje zgodovine tega obdobja še vedno v fazi »ponavljanja tistega, kar so povedali drugi«.

Na primer, junija 2011 je nekdanji premier in poveljnik vojaških sil pod Čankajškom Hao Baicun 郝柏村 ob izdaji svoje knjige z naslovom »Interpretacija Čankajškovega dnevnika med 1945 in 1949« izjavil, da »je namen govoric o belem terorju demonizirati KNS! Tisti, ki so bili vpleteni, so bili večinoma generali s »celine«, ki so prišli na Tajvan, med njihovimi vrstami ni bilo lokalnega, otoškega prebivalstva.« Hao je dejal, da so bili primeri vohunjenja, odkriti v času vojnega prava, večinoma povezani z generali iz LR Kitajske, na primer načelnik generalštaba Wu Shi, general Cai Xiaoqie, generalpolkovnik Li Yutang, omenjen pa je tudi primer vohunjenja Wang Xiaopojeve matere. Vsi so bili iz LR Kitajske. »Med tistimi, ki so jih preverjali, ni bilo domačinov.« Haovo stališče je, da je bilo Čankajškovo ravnanje in ravnanje njegove vlade KNS »prvi korak v obrambi Tajvana.« Oktobra 2011, ko se je Hao v Spominski dvorani Čankajška poklonil njegovemu spominu, je znova dejal: »Brez vojnega prava v preteklosti danes ne bi bilo ne svobode in ne demokracije. Mediji pogosto napačno povezujejo vzroke in posledice; v času belega terorja so sprejemali skrajne ukrepe in določene osebne zamere so privedle tudi do primerov nepravilnosti, vendar je bil namen vseh dejanj izločitev skritih komunistov iz tajvanske družbe. Tu ni šlo za politično napako vojnega

prava.«⁸ S svojo izjavo je Hao izpostavil, da je bil teror državnega nasilja njihov utemeljeni način preganjanja ljudi. Po utemeljitvi, četudi je napačna, razumevanje in opravičila niso potrebna. Odsotnost sočutja, nepoznavanje zgodovine avtoritarnega obdobja in kršitev človekovih pravic kažejo na to, da je tajvanska vlada vedno znova zamudila priložnost za preučitev krivičnih dejanj v preteklosti in se ni trudila za uspešno izvedeno in zaključeno TP.

4 Proces demokratizacije na Tajvanu

4.1 Politični projekti tranzicijske pravičnosti

Če primerjamo sedanje trende mednarodne skupnosti, je Tajvan očitno zunaj njih. Demokratizacija na Tajvanu poteka že več kot dvajset let. Proces ni bil neuspešen zgolj pri vzpostavitvi agencij za reševanje vprašanj o tranzicijski pravičnosti; tudi vladno in civilno delo na tem področju je ostalo nedokončano. V političnih projektih TP je bilo edino dejanje Tajvana namenjeno kompenzaciji žrtvam; pravni ali moralni pregon odgovornih oseb ter odkrivanje resnice je ostajalo ob strani. Še veliko je neznanega o političnih sojenjih, ki so povezana z Incidentom 228 in o sojenjih v času belega terorja. Polemiko so v poznih devetdesetih letih (1997) preteklega stoletja razvneli učni načrti zgodovine in družboslovnih predmetov, ki so bili za višje letnike srednjih šol spremenjeni. Šlo naj bi namreč za poskus izločitve zgodovinskih dejstev časa belega terorja in sicer s poudarjanjem nepoznavanja zgodovinskih dejstev tedanje avtoritarne oblasti ter hkrati tudi za očitni poskus povečevanja avtoritarnega režima. Tajvan ni nikoli imel možnosti razmišljanja o sistemu pregona diktature. V skladu z 10. členom vojnega prava je na sodbo vojaških organov mogoča pritožba. Vendar so predstavniki oblasti tik pred ukinitvijo veljave vojnega prava preoblikovale 9. člen v Zakon o nacionalni varnosti, ki prepoveduje pritožbe na sodbe o političnih primerih. Kasneje so se vrhovni sodniki o razlagi št. 272 odločili, da je uredba v skladu z ustavnostjo in nujnostjo vzdrževanja stabilnosti in družbenega reda, zato vlada ne more preganjati, soditi ali preiskovati javnih uslužbencev, o katerih obstajajo sumi o nezakonitih dejanjih, med drugim mučenja, nezakoniti ukrepi za pridobitev priznanj o krivdi, podtikanja. Tako so številni

---

⁸ Njegove pripombe so sprožile proteste skupin, kot so Tajvanska zveza za resnico in spravo, Tajvanska zveza za človekove pravice, Tajvanska zveza za ukinitvev smrtne kazni, Fundacija za humanistično izobraževanje in Tajvanska delovna fronta, ki so objavile skupno izjavo: »Ni demokracije brez vojnega prava? Obsojanja vredne besede premiera Hao Baicuna.«

odgovorni predstavniki institucij ali podporniki takratnega sistema ohranili svoje ključne položaje v vladi tudi po demokratizaciji, kar je povzročilo obsežen pojav nekaznovanja.⁹

Vlada ni vzpostavila preiskovalnega mehanizma Komisije za resnico in ni aktivno vlagala v sredstva za vodenje preiskav, ni objavljala zgodovinskih dejstev, ni se odzvala na vprašanja o dostojanstvu žrtev, ne odprla arhivov, spodbudila raziskave in izobraževanja o človekovih pravicah, tako da je razumevanje zgodovine Tajvana v obdobju avtoritarnega režima ostalo na ravni ponavljanja »tistega, kar so povedali drugi«. Nedavno je Urad za arhive uporabil izgovor o »odprtem dostopu do vladnih informacij« in »zaščititi osebnih podatkov«, z namenom preprečitve dostopa in uporabe političnih arhivov ter ohranjanja številnih političnih primerov v tajnosti. Ta način posredovanj odškodnin žrtvam z neizvedenimi preiskavami odgovornih in nerazkritimi dejstvi ne zadostuje za razrešitev vprašanj dediščine, ki jo je za seboj zapustila avtoritarna doba; vendar lahko povzroči resnejšo krizo v demokratičnem vodenju na Tajvanu. (Chen in Chung 2016, 32)

4.2 Tajvanski Odbor za resnico in spravo

20. maja 2016 je predsednica DNS Cai Yingwen 蔡英文 zmagala na predsedniških volitvah in postala prva tajvanska predsednica ženskega spola. Med svojim inavguracijskim govorom je napovedala, da namerava v predsedniški pisarni ustanoviti Odbor za resnico in spravo. »Če si želimo nadaljnji razvoj demokratičnega sistema«, je dejala, »moramo najprej najti način,

---

⁹ V prelomni pravni reformi je tajvansko Ministrstvo za pravosodje priporočilo odpravo najdaljšega možnega 30 - letnega zastaranja primera umora, ki bi kazenskemu pregonu v prihodnosti omogočal časovno neomejen pregon morilcev. Tajvanski kazenski zakonik obstaja že 82 let in so ga pogosto kritizirali zaradi zastarelih predpisov, zato je ministrstvo spremenilo 21 členov kodeksa. Zastaranje kaznivih dejanj, povezanih z umori je ena najpomembnejših sprememb kazenskega zakonika in bi lahko pomagala pri reševanju hladnih primerov, ki segajo več kot 20 let nazaj, ko je bila forenzična znanost še na temeljni ravni. Kazniva dejanja na Tajvanu so zastarala od najmanj pet let za manj resna kazniva dejanja do največ 20 do 30 let za hujša kazniva dejanja, za katera je lahko dosojena smrtna kazen ali dosmrtni zapor (po 80. členu Kazenskega zakonika). Nekaj resnih primerov umorov na Tajvanu je ostalo nerešenih po poteku zastaralnega roka, vključno z umorom nekdanjega komisarja Liu Bangyoua 劉邦友 21.11.1996 in umorom Peng Wanru 彭婉如, vodje Oddelka za ženske zadeve Demokratične napredne stranke, 30. 11.1996. V obeh primerih je rok zastaranja potekel decembra 2016. Storitci v omenjenih primerih, kot tudi v primeru uboja kapitana Yin Qingfenga 尹清楓 10. 12.1993 ali matere nekdanjega predsednika stranke DNP Lin Yixionga 林義雄 in njegovih hčerk, sedemletnih dvojčic 20.2.1980, ostajajo neznani. Mnogi od nerešenih primerov so se zgodili pred več kot dvema desetletjema, ko forenzična znanost še ni bila tako razvita, stari kazenski zakonik pa je omejeval zastaranje umorov na 20 let. To pomeni, da bi lahko storitci po izteku zastaralnega roka hodili svobodno tudi v primeru razkritja storitve po izteku roka.

kako se soočiti s preteklostjo.« Nadaljevala je, da je cilj tranzicijske pravičnosti doseči iskreno družbeno spravo, s katero si vsi Tajvanci vzamejo k srcu napake tistega časa.

Pred predsedničnim nagovorom se je na nacionalni televiziji predvajala gledališka predstava *Tajvanska luč* v kitajskem in angleškem jeziku, ki je 400 let tajvanske zgodovine strnila v 30-minutni preplet pesmi in plesa, ki je upodobil grozodejstva iz obdobja veljave vojnega prava. Predstava je z upodobitvijo Incidenta 228 in belega terorja, ko je režim vladajoče KNS ubil na tisoče Tajvancev, prebudila najgloblje rane v sodobni politični zgodovini Tajvana. Govor in uprizoritev za poznavalce razmer znotraj akademskih krogov predstavljata uganko. Zakaj je novo tajvansko vodstvo napovedalo ustanovitev Odbora za spravo in resnico TRC, skoraj tri desetletja po odpravi veljave vojnega prava? Poleg tega je prisotno tudi vprašanje, na kakšen način gre razlagati tovrsten poziv in politične vzgibe voditeljev za intervencijo tranzicijske pravičnosti. Bi lahko trdili, da predsednični razlogi za ustanovitev Odbora za resnico in spravo ne tičijo le v domačih, ampak tudi mednarodnih vprašanjih ter spornem prostoru, ki ga Tajvan zavzema v globalnem redu držav? Natančneje, gre za njegovo nerazrešeno nacionalno definicijo in napeto ter nevarno razmerje z LR Kitajsko. Slednja namreč jasno postavlja svoje stališče o tem, da lahko Tajvanu tudi nasilno določi status, kar je podlaga številnim govorom predsednice Cai. (Rowen in Rowen 2017, 93)

Na podlagi poglobljene analize zgodovine lahko trdimo, da bi utegnila biti vloga Odbora pravzaprav sestavni del strategije legitimacije oblasti, ki naslavlja domače, regionalne in mednarodne politične cilje. Ta posebna pozornost, namenjena regionalnim vprašanjem, je izjemno pomembna za druge Odbore za resnico in spravo v Aziji, kjer je prisotna dolga zgodovina spornih meja. Poleg tega analiza razkriva, da lahko voditelji vidijo ustanovitev Odbora kot koristno strategijo za razmeroma stabilno demokracijo, ki se sooča z zunanjo eksistencialno grožnjo iz avtoritarne države. Namen ustanovitve Odbora v specifičnem primeru Tajvana vključuje oblikovanje skupnih sporazumov o nasilju avtoritarne države v zgodnjem obdobju Republike Kitajske, kulturno in politično distanciranje od iredentizma in avtoritarnosti Kitajske ter izkazovanje spoštovanja mednarodnih norm demokracije in človekovih pravic. Z drugimi besedami, spodbujanje Odbora za resnico in spravo ni le strategija za notranjo legitimnost, ampak je del predsedničine širše geopolitične strategije. (Rowen in Rowen 2017, 94)

Zavoljo primerjalnega konteksta razumevanja predsedničine iniciative za ustanovitev Odbora velja začeti z razpravo o tem, kako so različni politični voditelji v Aziji uporabili Odbor za

legitimacijo novih režimov, v primerih, ko je zgodovina nasilja vključevala regionalne sosede, zatem nadaljevati z zgodovino Tajvana, z namenom da bi državno nasilje zgodnje vladavine RK postavili na Tajvan. Poleg tega je pomembno tudi razumevanje potencialnih instrumentov in izzivov za Odbor na Tajvanu ter razlikovanje med njegovimi domačimi, regionalnimi in mednarodnimi funkcijami. Na splošno gre za vprašanje, kaj nam o Tajvanu povedo druge analize primerov in kaj nam Tajvan lahko pove o ideji in praksi tranzicijske pravičnosti.

Kot gre ugotoviti, Odbor za resnico in spravo na Tajvanu razkriva pomen stalne pozornosti, ki jo namenjajo tranzicijski pravičnosti v Aziji, kjer se izkušnjam z mnogimi primeri kolonializma, vključno s kitajskim, prisluhne s posebno sodobno geopolitično skrbjo. Opaziti je mogoče domnevno naravo tega argumenta, ki temelji na zgodovinskem ozadju in se osredotoča na Odbor za resnico in spravo.

Oporečnost suverenosti Tajvana, zapleten odnos z LR Kitajsko in z ZDA terjajo, kljub zgoraj navedenim zadržkom, večjo pozornost na dejstvo, da proces politične tranzicije ne poteka zgolj v okviru nacionalnih držav, temveč tudi znotraj posameznih regij, v katerih lahko Odbori delujejo z izjemno velikim geopolitičnim učinkom.

4.3 Kako voditelji z ustanovitvijo Odbora za resnico in spravo izvajajo proces legitimacije novih režimov?

Interes Tajvana za ustanovitev Odbora odraža širši mednarodni trend uporabe Odbora kot orodje za legitimnost novih režimov. Izraz »legitimacija« označuje sklicevanje na razloge, ki jih voditelji navajajo za utrditev svoje politične oblasti.

Kot pravi Stephen Winter, »huda kršitev države obremenjuje njeno legitimnost in tranzicijska pravičnosti deluje kot vzvod za razrešitev tega bremena« in sicer predvsem na dva načina. (Winter 2013, 224)

Prvi je zgodovinski. Tako pri nastajanju kot v objavljenih poročilih tranzicijske pravičnosti, slednji običajno predstavlja pripoved linearnega napredka k demokraciji. TP sam oblikuje in nato postane del te pripovedi, ki predstavlja vzpostavitev delovanja organa, ki ga sponzorira država in ki lahko analizira nasilje, za katerega je bila odgovorna država. Drugič, voditelji lahko uporabijo tranzicijsko pravičnosti za spodbujanje določenih kulturnih vrednot, zlasti demokratičnih vrednot, povezanih z vladavino prava in človekovimi pravicami. (Rowen in Rowen 2017, 94)

Ko voditelji uporabljajo Odbor za resnico in spravo zato, da bi oblikovali kolektivni spomin na politično nasilje, se ukvarjajo s strategijo »transregionalne legitimacije«. S tem poskušajo pokazati, kako nova vlada prenaša svoje temeljne zahteve na legitimnost. (Winter 2013, 224)

Ker skupnosti, ki jih opredeljujejo družinske vezi ali religija, lahko generirajo kolektivne spomine prek svojih vsakodnevnih interakcij, nacionalne države pogosto spodbujajo kolektivni spomin prek državnih institucij, kot so sodišča, izobraževalni programi in odbori. Z navezovanjem na teorijo naroda Benedikta Andersona o narodu kot imaginarni skupnosti, so socialni teoretiki nakazali, da je nacionalna država »nepojmljiva brez imaginarne skupnosti«, ki jo ustvarja kolektivni spomin. S tega vidika lahko Odbori za resnico ustvarijo informacije o političnem nasilju v preteklosti na način, ki okrepi državljansko zaupanje, vključno z liberalno in demokratično nacionalno identiteto ter na temeljih prepričanja v državo. Za sporno državo, kot je Tajvan, je nacionalna identiteta, prežeta z državljskim zaupanjem, bistvenega pomena za njegovo nadaljnjo avtonomijo. Kjer je državno nasilje regionalnih razsežnosti, se voditelji zatekajo k transregionalni legitimaciji Odbora za resnico in spravo, kar privede do nasprotovanj sosednjih držav ali vzpostavitve tesnejših odnosov z njimi. Tovrstna geopolitična strategija je primerna tudi kot sporočilo sosednjim državam, da je država z ustanovljenim Odborom za resnico in spravo del mednarodne skupnosti liberalnih držav in da si prizadeva za ustavitve regionalnih vzorcev nasilja. Za razliko od voditeljev, ki se trudijo odpraviti nasilje v družini, morajo voditelji, ki odpravljajo regionalno nasilje, razmisliti o tem, kako njihovi naporji v okviru tranzicijske pravičnosti vplivajo na države, s katerimi si delijo meje, kulturo, trgovino in druge medsebojno odvisne odnose. Za Tajvan so zaradi nenehnih groženj suverenosti države ti geopolitični pomisleki glede regionalnega nasilja in legitimnosti še posebnega pomena. (Rowen in Rowen 2017, 95)

Po besedah Georgea Kerra ni naključje, da je bilo v Aziji ustanovljenih kar nekaj Odborov za resnico in spravo z regionalno usmeritvijo. Zgodovina nasilja v regiji, ki jo obravnavajo Odbori izhaja iz kolonialističnih trenj med regionalnimi velesilami in njihovimi manj močnimi sosedi, vključuje pa tudi ZDA in druge velike sile. Zavezanost ZDA, da bo podpirala KNS v času obdobja hladne vojne, jo je na primer privedla do tega, da je v času velikega državnega nasilja na Tajvanu gledala stran in se preprosto sprenevedala. (Kerr 1965, 226)

Njegova trenutna vloga odbora, ki zagotavlja varnost v skladu s svojo splošno strategijo za uveljavljanje pooblastila v azijsko-pacifiški regiji delno določa tudi meje sprejemljivega vedenja in diskurza tajvanskih voditeljev za ohranitev relativne stabilnosti.

Južnokorejski Odbor za resnico in spravo, eden tistih, ki jih je spodbudil tajvanski poskus izvajanja tranzicijske pravičnosti, poudarja to dinamiko. Ponuja vpogled v način, na katerega novi voditelji uporabljajo Odbor za obravnavanje regionalnega nasilja in upravičevanje svojih položajev. Po desetletjih japonske kolonialne in korejske avtoritarne vladavine je Južna Koreja ustanovila več komisij, potem ko je vlada leta 1987 prešla v liberalno demokracijo z ustanovitvijo »Šeste republike«. Najobsežnejši Odbor za resnico, leta 2005 v Južni Koreji, je nastal v zadnjem obdobju »sončne politike« in je bil usmerjen predvsem v zmanjševanje napetosti s Severno Korejo. Razvili so ga za analizo kolonialne vladavine Japonske na Korejskem polotoku od leta 1910 do konca leta 1945 (konec druge svetovne vojne) in analizo zapuščine avtoritarne vladavine s podporo ZDA v času ločitve Severne in Južne Koreje in prevzema nadzora Japonske nad polotokom. Odbor je ugotavljal, na kakšne načine je kolonialna dediščina vplivala na kasnejše avtoritarne režime in prikazal, kako šesta republika predstavlja odmik od kolonialne avtoritarne preteklosti v državi. Po zgledu južnokorejskega Odbora za resnico in spravo bo moral tudi tajvanski Odbor upoštevati geopolitiko regije in opozarjati na kršitve človekovih pravic, vendar na previden način, da ne bi povečal eksistenčne grožnje, ki jo predstavlja avtoritarni sosed. Mandat južnokorejskega Odbora je vključeval analizo političnih umorov, mučenj, prisilnih izginotij, nepoštenih sodnih postopkov in drugih kršitev človekovih pravic, ki so bile storjene z »nezakonitim izvajanjem državne oblasti«. Z analizo dejanj nasilja v preteklosti, vzdolž celotnega polotoka, je Odbor pripomogel k prikazu dejstva, da novi režim ne bo sodeloval pri podobnih nezakonitih vlogah državne oblasti. Poleg tega se je osredotočil na nacionalna gibanja za neodvisnost. S tem je izkazal čast prizadevanjem Južne Koreje za boj proti kolonizatorjem, praznovanje njene suverenosti in tako sporočil, da, za razliko od Severne Koreje, ki jo ZDA že dolgo razvršča k »prevarantskim«, lahko zavzame prostor med demokratičnimi državami. (Rowen in Rowen 2017, 96)

Drug primer, ki predstavlja pomemben vpogled v delovanje Odborov, nasilje v regiji in transrežimsko legitimacijo (uzakonitev novega režima) čezmejnih območij je Vzhodni Timor. Čeprav v smislu politične stabilnosti in gospodarskega razvoja nikakor ni primerljiv s Tajvanom, je Vzhodni Timor prav tako majhna država, ki je v geopolitičnem boju z močnim sosedom. Odbori v Vzhodnem Timorju so bili ustanovljeni potem, ko je ta neodvisna država po 23-letni okupaciji leta 1999 dosegla neodvisnost od Indonezije po 23-letni okupaciji, v kar sta bili vpleteni tudi ZDA in Avstralija. Prvi državni Odbor za sprejem, resnico in spravo je bil usmerjen v legitimacijo obstoja Vzhodnega Timorja kot neodvisne nacionalne države.

Poudarjal je ne le posebno kulturno identiteto Vzhodnih Timorcev v odnosu do Indonezijcev, ampak tudi pravico do samoodločbe. Odbor jih je spodbujal, da se vrnejo v svoje razbite skupnosti, da »sprejmejo drug drugega kot pripadnika Vzhodnega Timorja, ki se vrača živeti pod eno streho, po mnogih letih delitve in nasilja«. Poleg tega je bil namen »spoštovanje in praznovanje bogate kulturne dediščine Vzhodnega Timorja, ki jo je »dolga leta zatirala« avtoritarna vlada. Drugi Odbor Vzhodnega Timorja, Odbor za resnico in prijateljstvo med Indonezijo in Vzhodnim Timorjem je deloval v regionalnem obsegu in z drugim namenom. Ustanovljen je bil leta 2005, njegov cilj pa je bil »zaprostiti vodstvo obeh držav, da sprejmeta dogodke iz preteklosti z odprtostjo in iskrenostjo ter da skupaj sodelujejo pri oblikovanju dejanskih ukrepov za spodbujanje prihodnjih sprememb«. Prvotni predlog je bil ustanoviti Odbor z voditelji sosednjih azijskih držav kot predstavniki, vendar so bili na koncu komisarji zgolj Vzhodni Timorci in Indonezijci. Glede na to, da si državi delita mejo in da 50 odstotkov trgovinskega deleža v Vzhodnem Timorju pokriva Indonezija, delo Odbora ni bilo toliko povezano z odpravljanjem nasilja v Vzhodnem Timorju kot s poverjanjem odgovornosti novemu indonezijskemu režimu za nasilje tamkajšnjega preteklega režima. Poznavalci so ta Odbor primerjali s prejšnjimi indonezijskimi Odbori, ki so prevzeli vlogo »figovega lista legitimnosti in nevtralnosti za indonezijsko vojaško kampanjo terorizma«. Drugi so podobno ugotovili, da so voditelji v Indoneziji in Vzhodnem Timorju izrabljali Odbor za izboljšanje svojih političnih in gospodarskih odnosov, namesto da bi zagotovili pravice za številne žrtve. Primer omenjenih Odborov prikazuje, kako lahko regionalna geopolitika vpliva na oblikovanje in izvajanje Odbora, tudi če so ustanoviteljice neodvisne države. (Rowen in Rowen 2017, 97)

Podobno kot voditelji v Južni Koreji in Vzhodnem Timorju, vlada DNS s predsednico Cai upa, da bi lahko Odbor obravnaval zapuščino nasilja, ki so ga deloma povzročili neurejeni odnosi s sosedami. Istočasno je Tajvan s svojo dediščino nacionalne ustave in ikonografije v edinstvenem položaju dedovanja svoje nacionalne ustave in ikonografije emigrantskega režima in ni popolnoma priznana neodvisna država. Trenutno samo 17 držav vzdržuje uradne diplomatske odnose s Tajvanom (kot RK), medtem ko njegovo vodstvo še naprej poudarja meje, ki ohranjajo avtonomni položaj v odnosu z LRK. Glede na vojaško grožnjo LR Kitajske, Tajvan, za razliko od Vzhodnega Timorja, ni v položaju, v katerem bi se lahko odločal za »prijateljski« pristop. Za razliko od vseh primerov, ki so bili obravnavani tukaj ali v standardnih primerih literature o tranzicijske pravičnosti, vodstvo Tajvana poziva Odbor kot del svojih širših regionalnih in mednarodnih izpolnjenih ciljev suverenosti in priznanja.

Pravzaprav predlog za Odbor nakazuje, da predsednica upa na legitimacijo svoje vlade deloma tudi z ohranjanjem podpore naraščajočega neodvisnega gibanja, ne da bi dejansko razglasila neodvisnost de jure; to bi namreč verjetno pomenilo tveganje za vojaške ukrepe Kitajske in sprožitev mednarodne krize. Zavoljo jasnejšega pogleda na domačo, regionalno in mednarodno dinamiko je nujna analiza zgodovine o nasilju države, o odnosu Tajvana z LR Kitajsko in njegovimi preteklimi ter sedanjimi prizadevanji, povezanimi s tranzicijsko pravičnostjo.

5 Zgodovinsko ozadje tajvanskega Odbora za resnico in spravo: Zakaj je RK še vedno v procesu demokratizacije?

5.1 Kompleksna zgodovina in položaj Tajvancev

Ko je Cai Yingwen v svojem slovesnem govoru izjavila, da je cilj tranzicijske pravičnosti prizadevanje za resnično družbeno spravo, v kateri bi si vsi Tajvanci lahko vzeli k srcu napake tistega obdobja, je imela v mislih zgodnjo vladavino RK na Tajvanu.

Vendar ima Tajvan veliko daljšo zgodovino nasilja, ki predstavlja ozadje zgodnje dobe represije RK, sporno suverenost Tajvana in predsedničin interes za Odbor.

Tajvan je od obale jugovzhodne Kitajske oddaljen približno 180 kilometrov in je že tisočletja dom avtohtonim skupinam različnih avstronezijskih populacij, ki so se več kot 400 let borile z različnimi vali kolonizacij. Ko so v 17. stoletju pripluli evropski raziskovalci, da bi si prisvojili zemljo in vzpostavili trgovske položaje, so v iskanju gospodarskih priložnosti prišli tudi kitajski priseljenci in sodelovali pri »kolonialnem« scenariju »kitajskega poselitve pod nizozemskim vodstvom«. (Andrade 2008, 2)

Evropske kolonizatorje je na koncu pregnal kitajski vojaški poveljnik Koxinga 國姓爺, ki je pobegnil pred zmagovitim cesarstvom Qing, osvajalsko dinastijo iz Mandžurije, ki je svojo vladavino razširila po vsej današnji Kitajski, Mongoliji in še drugih ozemljih. Leta 1683 pa je cesarstvo Qing osvojilo okupirano Koxingovo ozemlje in razglasilo Tajvan za prvo kitajsko ozemlje na tujem in sicer predvsem zato, da bi zaščitilo kitajsko obalo pred pirati. Cesarstvo Qing je prevzelo delno vodenje otoka, z nedosledno politiko priseljevanja in zelo omejenim nadzorom nad osrednjimi in vzhodnimi gorskimi predeli. Kljub temu so s priseljevanjem in trgovino nadaljevali in večinsko prebivalstvo je kmalu vključevalo kitajske naseljence in njihove pogosto mešane potomce. V poznem 19. stoletju se je začela vse intenzivneje utrjevati sodobna »tajvanska« identiteta, drugačna od obeh, kitajske in avtohtone identitete, k čemur jo

je spodbudilo tudi maščevanje japonski 50-letni kolonialni kulturni politiki. (Rowen in Rowen 2017, 98)

Tajvanska prometna, izobraževalna in vodna ter kanalizacijska infrastruktura je hitro preseгла tisto na Kitajskem. Glede na napete odnose med Kitajsko in Japonsko je bil politični status Tajvana, tako kot v primeru Koreje, odvisen od njegovih močnejših sosed. Na Kitajskem je po večkratnih vstajah dinastija Qing nazadnje propadla z ustanovitvijo RK leta 1911 in abdikacijo šestletnega »poslednjega cesarja« leta 1912. RK je označila večino svojih teritorialnih zahtev skladno s tistimi iz obdobja dinastije Qing.¹⁰

KNS je leta 1912 ustanovil Sun Yat-sen, dolgoletni revolucionar in prvi predsednik RK. Sun ni mogel prevzeti nadzora nad Kitajsko, ki so si jo razdelili vojaški poveljniki in različne frakcije.

Po Sunovi smrti leta 1925 je vodstvo KNS prešlo v roke vojaškega veljaka Čankajška. Čeprav je Čankajšek sčasoma postal znan po svoji protikomunistični naravnosti, je bil s predstavniki KNS na zgodnjem usposabljanju v Sovjetski zvezi, kar je bil temelj kasnejše reorganizacije KNS po leninističnih usmeritvah.

V prizadevanjih, da bi zavladal RK, je moral Čankajšek premagati vojaške veljake in se boriti proti japonski invaziji v času 2. svetovne vojne, poleg tega pa se je spopadal tudi z rivalsko Kitajsko komunistično stranko (KKS), ki jo je vodil Mao Zedong 毛泽东. RK je sicer sčasoma uveljavila nadzor nad velikim delom Kitajske, vendar je bilo njeno vodstvo skorumpirano in nestabilno. KNS in KKS sta tekom tega kaotičnega obdobja občasno sodelovali v boju proti japonskim četam, vendar sta se na koncu spopadli, kar se je razvilo v državljansko vojno s podporo ZDA na strani KNS in Sovjetske zveze na strani KKS.

V takih vojnih razmerah je RK, po predaji Japonske ob koncu druge svetovne vojne leta 1945, pod vodstvom KNS in podporo ZDA, zasedla Tajvan. Del tajvanske elite je bil previdno optimist

ičen, da bo RK s prevzemom Tajvana, evfemistično poimenovan »retrocesija«, dosegla nekakšno samoupravo po splošno učinkoviti, a nedvomno dobi kolonialne japonske policijske države. Vendar pa je vlada KNS s centralizacijo moči brutalnega in skorumpiranega vodstva močno odtujila prebivalstvo Tajvana; odrešila naj bi jih »kolonialnega jarma«, a je s

---

¹⁰ Tajvan je bil vključen v ozemlje cesarstva Qing aprila 1684, vendar je Kitajsko s pogodbo, podpisano v Shimonosekiju 17. aprila 1895 (med japonskim cesarstvom in dinastijo Qing) Japonski odstopila suverenost nad otočjem Penghu (Pescadores) in Tajvanom. S podpisom te pogodbe se je končala tudi prva kitajsko-japonska vojna.

plenjenjem naravnih virov podpirala Kitajsko ob propadajočih vojnih prizadevanjih. (Phillips 2003, 57)

Občutek kulturnih razlik je poglobilo tudi dejstvo, da so bili prvi prispeli pripadniki KNS številni obupani in od vojne izmučeni vojaki, ki še nikoli niso videli tramvajev, železnic ali notranjih vodovodov in katerih pomanjkanje discipline ter samonadzora je pretreslo razmeroma uspešno in mirno tajvansko prebivalstvo. Kot je povedal zgodovinar Steven Phillips, »sta bila oba režima, tako kitajski kot japonski, za Tajvance izkoriščevalska, vendar je veljalo, da je nova vlada še posebej nepoštena, nesposobna, nepredvidljiva in neučinkovita.« (Phillips 2003, 20)

5.2 Politična represija

Zahteve po tranzicijski pravičnosti na Tajvanu temeljijo predvsem na dogodkih v času Incidenta 228 in med obdobjem belega terorja, saj predstavljata najbolj krvave primere represije KNS. Incident 228 je poimenovan po dogodku 28.02.1947, dan potem, ko so policisti ranili prodajalko cigaret in ubili naključnega očitca v množici, ki se je strnila, da bi zaščitila prodajalko. Vodstvo KNS je 28. razglasilo veljavo vojnega prava, saj so Tajvanci vzpostavili slabo organizirane brigade, zavzeli nekatera vladna poslopja in vse odločneje zahtevali lokalno samoupravo in prenehanje diskriminacije. Prihajalo je do vse več izgrediv med »domačini« in »prišleki«, tistimi, ki so na otok prišli iz LRK po letu 1945. Zgodnje upanje, da bi lokalno vodstvo KNS utegnilo skleniti kompromis se je razblinilo, ko so 08.03. iz Kitajske prispele Čankajškove vojaške okrepitve in silovito zadušile upor. V naslednjih tednih so sile KNS ubile približno 10.000 ljudi in jih ranile približno 30.000, mnogi med njimi so bili predstavniki elitnega kroga izobražencev. V prihajajočih letih je KNS utrdila svojo vladavino z »mešanico protikomunistične ideologije in policijske države«, kasneje poimenovana beli teror, v kateri je bilo do ukinitve veljave vojnega prava leta 1987 več tisoč ubitih ali zaprtih. (Phillips 2003, 21)

Med Incidentom 228 in v času belega terorja je bilo nasilje usmerjeno v domnevne zagovornike tajvanske neodvisnosti kot tudi potencialne komunistične sodelavce in izbrisalo celo generacijo intelektualcev. Pregarjanci so podlegali v zaporih, mučenju in usmrnitvah.

Leta 1949, ko je KKP pregnala KNS s »celine« in ustanovila LR Kitajsko, se je KNS pod vodstvom Čankajška, skupaj z 1,5 milijona beguncev, umaknila na Tajvan. Za utrditev svoje oblasti kot režima priseljencev in ohranjanju ambicij ponovnega prevzema Kitajske, se je KNS zavzemala za institucionalne ugodnosti svojih pripadnikov, torej »celinskih« Kitajcev in

ne tajvanskih domačinov, zato so bili ključni položaji vodenja države prepuščeni prvim. Prebivalce Tajvana, ki so bili 50 let pod japonsko vladavino, so prisilno prevzgojili v kitajske subjekte.

Sinocentrični učni program za zgodovino, prisilna kitajska pedagogika in mediji, preimenovanje ulic in javnih prostorov po kitajskih mestih so še dodatno okrepili kitajski predstavniki režim, ki so ga izvajali zaradi legitimacije oblasti »Republike Kitajske«.

Vse več je bilo tajvanskih nacionalistov, ki so s prihodom tega obdobja dokončno potrdili identiteto KNS kot nezakonito »tujno politično ureditev«. Skupaj z institucionalno diskriminacijo Tajvancev, ki so uradno predstavljali približno 80 odstotkov celotnega prebivalstva, so novonastale razmere postale temelj za desetletja etničnih napetosti in pripomogle k vzpostavljanju ilegalnega, a vse bolj močnega gibanja za neodvisnost. (Rowen in Rowen 2017, 100)

5.3 Poziv Cai Yingwen k ustanovitvi Odbora za resnico in spravo kot odziv na dolgoletna prizadevanja za obravnavo nasilja režima KNS

Prizadevanja so bila prisotna kljub pomanjkanju političnih možnosti za temeljite preiskave, dokumentiranje in objavo informacij o incidentu 228 ter belem terorju, kaj šele poimenovanju storilcev ali zagotovitvi odškodnin.

Čankajškov naslednik, sin Jiang Jingguo je leta 1987, po 38-ih letih, uradno ukinil veljavo vojnega prava (neuradno je bilo vojno pravo v veljavi že od 1947). Po njegovi smrti ga je nasledil Li Denghui, ki je kot prvi na Tajvanu rojeni predsednik RK prevzel položaj od izgnanega avtoritarnega režima, ki se je še vedno razglašal za zakonito oblast celotne Kitajske in ki ni izvedel nobenih uradnih sprememb, povezanih s preteklostjo. Soočal se je z velikimi pritiski glede pospeševanja demokratičnih reform in ena od njegovih prvih nalog je bila reševanje dolgoletnih napetosti med tistimi Tajvanci, ki so prišli na otok pred 1945 in tistimi, ki so na Tajvanu bivali že prej.

Li je sprva v svojem uvodnem nagovoru leta 1988 pozval svoje sodržavljanke, da pozabijo na preteklost in da »gledajo naprej«, vendar so ga družbene napetosti kmalu prisilile k iskanju »novega načina« za soočenje s preteklostjo. Med drugim je to vključevalo raziskovalno poročilo o zgodovini nasilja v državi, ki ga je pripravila skupina akademikov in upokojenih uradnikov, povezanih s KNS. V skladu s poročilom in kasnejšo zakonodajo je vlada osnovala več ustanov, da bi zagotovile finančna nadomestila za žrtve in njihove družine. Vendar ta uradna poročila in institucionalne rešitve niso neposredno imenovala storilcev, niso se v celoti soočili z zapleteno zapuščino KNS, od katere je Lijevega administracija podedovala legitimnost

in pomembno je dejstvo, da nihče nikoli ni bil obtožen za nobeno kaznivo dejanje. Ko je Li avgusta leta 1995 sprejel KNS–jino imenovanje za predsedniško kandidato na volitvah 1996, je vse pogosteje poudarjal pomen »tajvanske zavesti«. (Jacobs in Liu 2007, 385)

Dejal je:

»V svoji izjavi, da bom kandidiral na predsedniških volitvah sem prvič poudaril pomen »tajvanske zavesti«. Čutil sem, da Tajvanci resnično potrebujejo občutek suverenosti, preden zmorejo voljo do svobode in svoje lastne prihodnosti...Potrebujemo samo tiste, ki se identificirajo in čutijo s Tajvanom, tiste z voljo do boja za Tajvan—to so Tajvanci. Moramo spodbuditi koncept »novih Tajvancev«.« (Li 1999, 76)

V znamenju vse obsežnejših potrditev nasilja v zgodnjem obdobju KNS so se na Tajvanu kmalu začela pojavljati uradna in tudi zasebna spominska obeležja Incidenta 228. Vendar pa so nadaljnji pozivi k oblikovanju Odbora za resnico in spravo večinoma ostali ob strani, razen v času volitev, ko so jih vedno znova uporabili za politično taktiziranje.

Wu Naide je premajhne pritiske javnosti pripisal koncu »represivnega trenutka«, nostalgiji za gospodarsko rastjo, »zakonom in redom« v letih razcveta kasnejše vladavine KNS. (Rowen in Rowen 2017, 101)

Tudi Li, ki se je po upokojitvi enigmatično preoblikoval v enega od najglasnejših tajvanskih aktivistov za neodvisnost in kritikov KNS, ni dejavno ponovno preučil potrebe po ustanovitvi uradnega Odbora za resnico in spravo. (Rowen in Rowen 2017, 101)

5.4 Ne povsem celovita tranzicijska pravičnost: »Tajvanizacija« v senci Kitajske

Naslednje obdobje delovanja tranzicijske pravičnosti je sledilo po Lijeve vodstvu, ko so tajvanski aktivisti skušali uveljaviti samoupravo in spodbujati tajvansko kulturno identiteto znotraj meja RK. V tem obdobju so se bolj kot z nasprotovanjem Kitajske soočali s prokitajsko opredeljenimi silami na Tajvanu. Ponovna preučitev tranzicijske pravičnosti se je v tem napetem političnem kontekstu izkazala za politično nemogočo, saj je bila KNS vpeta v zakonodajne in druge državne institucije, poleg tega pa je bila opozicijska stranka sistemsko in vodstveno šibka. Lija je nasledil Chen Shuibian, vodja stranke DNS, torej prvi predsednik, ki ni izhajal iz stranke KNS. Izkazalo se je, da je nezmožen izvajanja celovitega programa tranzicijske pravičnosti. Chen je svoj prvi mandat začel z visoko stopnjo odobravanja, vendar ga je onemogočala neusmiljena KNS-jina zakonodajna večina, spopadi v lastni stranki in kitajsko vodstvo, ki ni želelo stikov z njegovo upravo. Potem ko sta KNS in Kitajska zavrnila njegove začetne spodbude k spravi, se je Chen vse odločneje zavzemal za neodvisnost in protajvansko linijo, vključno z izboljševanjem kulturne in politične dediščine KNS. Čeprav ni

spodbujal Odbora za resnico in spravo, je Chen pospeševal »tajvanizacijo«. Ta je vključevala oživitve nekitajskih »maternih jezikov« in prenovo šolskih učnih načrtov za zgodovino, ki bi namenili večji poudarek Tajvanu, bil je namreč zanemarjen v vseh prejšnjih programih KNS. Zavzel se je za številne simbolične spremembe imen, vključno s preimenovanjem osrednjega trga v Tajpeju, v katerem se nahaja spominska dvorana posvečena Čankajšku, iz »Spominska dvorana Čankajška« v »Park svobode« kot znak časti tajvanski demokratizaciji. Te pobude razkrivajo nedosledno in razpršeno prizadevanje namesto izvajanja zares celovitega programa tranzicijske pravičnosti. Chenov pristop ni pridobil široke podpore, s katero bi spodbudili aktivizem na področju intervencij tranzicijske pravičnosti. Aktivisti in akademiki, vključno z Wujem, so se pritožili, da so njihove zgodnje pozive k tranzicijski pravičnosti izrabili kot sredstvo volilne publicitete. Leta 2006 je Wu skupaj s svojimi kolegi ustanovil Tajvansko zvezo za resnico in spravo (*Zhenxiang yu hejie weiyuanhui* 真相與和解委員會) kot organizacijo civilne družbe za izvajanje in objavljanje neodvisnih poročil o preteklih dogodkih. Zveza je sicer zagotavljala prostor za pomembne raziskave in lobiranja, vendar s statusom nevladne organizacije, z omejenimi sredstvi in brez sodnih privilegijev ni imela pooblastil za izdajo sodnih pozivov in zasliševanj osumljencev. Vse to je onemogočalo njeno prepoznavanje storilcev ali zagotovitev odškodnin. Medtem so člani KNS Chenu očitali cinično odvrčanje pozornosti od tajvanskega gospodarskega (ne)uspeha. Čeprav po mednarodnih standardih še vedno močno, se je po razcvetu, ki je sovpadalo še s časom veljave vojnega prava, gospodarstvo polagoma upočasnilo. Chen je svoj drugi mandat končal v oblaku korupcijskih obtožb, po spornem in dolgotrajnem pregonu pa je bil obsojen na dosmrtni zapor. (Rowen in Rowen 2017, 102)

Chenovi neuspehi so leta 2008 privedli do ponovne prevlade KNS in prevzema izvršilne veje oblasti z odločno zmago Ma Yingjiuja, čigar politika je temeljila na tesnejših kulturnih, gospodarskih in političnih odnosih z LR Kitajsko. Ma je bil sicer prisoten na letnih komemoracijah Incidenta 228, vendar je bila celovita preučitev zgodovinskih ran z njegovim programom nezdržljiva. V skladu z dolgoletno ideologijo KNS in njegovo prokitajsko politiko je Ma o Tajvanu pogosto govoril kot o »vodilnem nosilcu kitajske kulture« in skušal izničiti številne vidike Chenove kulturne politike. KNS, ki ji je Ma predsedoval večino svojih dveh mandatov, je imela močno večino v zakonodajnem telesu. To dvojno, izvršilno in zakonodajno, vlogo je uporabil za spodbujanje številnih spornih trgovinskih sporazumov z LR Kitajsko, vključno z Okvirnim sporazumom o gospodarskem sodelovanju (*Haixia liangan jingji hezuo jia gou xieyi* 海峽兩岸經濟合作架構協議) in Trgovinskim sporazumom med

Tajvanom in LR Kitajsko (Haixia liangan huopin maoyi xieyi 海峽兩岸貨品貿易協議). Odnosi s Kitajsko so bili vzpostavljeni na retoričnih temeljih tako imenovanega Konsenzusa iz leta 1992. Slednji je bil izid niza srečanj istega leta, ko so se KNS in kitajski pogajalci domnevno strinjali, da obstaja »ena Kitajska«, vendar niso opredelili, kaj ta ena Kitajska pomeni. (Schubert 2004, 535)

Aktivisti so trdili, da so Tajvan v dogovorih med KNS in KKP, ki je na splošno nepriljubljena, »prodali« s pomočjo ideološke, osebne in finančne konvergence. To še dodatno opozarja na nerazrešene odnose iz obdobja veljave vojnega prava, trajno korupcijo KNS in negotov položaj Tajvana v mednarodnem prostoru.

Priložnost za tranzicijsko pravičnost pa se je pojavila, ko so tajvanski študenti stopili na ulice in glasno izrazili svoje nestrinjanje s prokitajsko politiko. Neuspešno skorajšnje sprejetje Trgovinskega sporazuma, za katerega so aktivisti trdili, da bi ogrozilo suverenost Tajvana, je leta 2014 sprožilo gibanje sončnic, »največje množično nasprotovanje vladi v zgodovini Tajvana«, v katerem so aktivisti 24 dni protestno zasedali prostore državnega zbora. (Rowen 2015, 5) Gibanje sončnic je dobilo podporo večine Tajvancev in doseglo svoj vrh z uličnim protestom, ki se ga je udeležilo med 350.000 in 500.000 ljudi, kar je bil udarec, od katerega si Majevo vodstvo ni več opomoglo. Posledice je čutila tudi KNS, ki je na lokalnih volitvah novembra 2014 izgubila svoje številne politične utrdbe. Po gibanju sončnic so se okrepila prizadevanja za ponovno preučitev zgodovine Tajvana. Naslednje veliko gibanje mladine so poleti 2015 vodili študentje. Šlo je za kampanjo proti Majevi administraciji, njihovemu sinocentričnemu pregledu nacionalne kitajske zgodovine in učbenikom družbenih ved. Študenti so najprej zavzeli Ministrstvo za šolstvo in se nato nastanili na dvoriščnih sedežih zunaj stavbe. Protest je dosegel vrhunec s tragičnim samomorom vodje študentov. Na koncu se je ministrstvo delno vdalo in prepustilo šolam, da se same odločijo, ali bodo nove učbenike sprejele ali ne. Protesti niso spodbudili tako širokega družbenega gibanja, kot v primeru sončnic, vendar je bilo jasno dokazano, da ima kolektivni spomin na sodobno politiko nenehen vpliv. Vsekakor je bil eden od prvih korakov kabineta predsednice Cai Yingwen, da razveljavi spremembe učnega načrta.

Januarja 2016 se je s podporo nove generacije mladih in aktivistov Cai zavihtela na predsedniški položaj. Ne samo, da je bila izvoljena z veliko večino, tudi njena stranka DNS je prvič v svoji zgodovini zbrala zakonodajno večino. Caijeva je zato začela svoj mandat z veliko jasnejšim programom in večjim zakonodajnim vplivom kot prejšnji predsednik Chen. Da bi odpravila domače in mednarodne pomisleke glede geopolitične stabilnosti v odnosu s Kitajsko, je med volitvami obljubila, da bo »ohranjala status quo« in v svojem uvodnem

govoru izjavila, da bo nova vlada izvajala naloge, povezane z LR Kitajsko v skladu z Ustavo Republike Kitajske, Aktom o odnosih med prebivalci Tajvana in celinskim območjem ter drugo ustrezno zakonodajo.

Sicer je potrdila »zgodovinsko dejstvo«, da so se leta 1992 odvijala srečanja med RK in LRK, vendar ni sprejela Konsenza iz leta 1992, ki ga je kot predpogoj za dialog zahtevala LR Kitajska in za katerega se je zavzel Ma ter KNS. Namesto tega je izjavila, da »morata obe vladajoči strani odložiti zgodovinsko prtljago in vzpostaviti pozitiven dialog za dobro ljudi na obeh straneh ožine.« (Rowen in Rowen 2017, 104)

Čeprav uspeha Cai in DNS ne gre pripisati zgolj vprašanjem kulturnega premika, volilni preobrat širše populacije vendarle sovпада s pojavom tajvanske nacionalne identitete in prepričanjem v neodvisnost, še posebno med mlajšo populacijo. Raziskave javnega mnenja kažejo, da močna in še vedno rastoča večina podpira bodisi popolno neodvisnost ali ohranjanje statusa quo, torej dejanske-*de facto* neodvisnosti. Prav tako se močna in rastoča večina prebivalstva opredeljuje kot izključno tajvanska, ne kitajska. Oba stališča prebivalstvo v zadnjih letih zastopa vse odločneje.

Ta sprememba gre v prid DNS, ki se je tradicionalno zavzemala za neodvisnost Tajvana. Čeprav je bila Cai, tako kot Ma, slovesno imenovana za predsednico RK, je v nasprotju z Majem v svojem uvodnem govoru večkrat poudarila pomen »Tajvana«, omenila »Republiko Kitajsko« le v kontekstu svojega položaja predsednice in ustavne odgovornosti ter se le redko sklicevala na kitajsko kulturo ter zgodovino; vedno znova pa se je vračala na vprašanja o idealih demokracije, svobode in socialne pravičnosti. Za aktiviste, ki so se še vedno borili za odpravo represije KNS in vzpostavitev *de jure* neodvisnega Tajvana namesto okorele RK, je predsedničina izvolitev predstavljala novo politično priložnost za TP. Vendar glede na naravo nasilja v preteklosti Tajvana, obravnava preteklosti pomeni več kot le določene interese tajvanskih politikov ali strank. (Rowen in Rowen 2017, 104)

5.5 Domače, regionalne in mednarodne dimenzije predloga ustanovitve Odbora za resnico in spravo

Navedeno nakazuje, da vprašanja tranzicijske pravičnosti ostajajo ne samo nerešena znotraj Tajvana, ampak tudi, da so povezana s širšimi vprašanji nacionalne identitete, suverenosti in mednarodnega priznanja. Glede na pretekle primere političnih voditeljev in njihove uporabe Odbora pri obravnavi nasilja v družini in regiji, je predsedničin poziv k jezikovnemu in političnemu orodju TP, zlasti Odbora za resnico in spravo (ORS), hkrati ustvarjal in

potencialno tog pristop za legitimacijo njenega novega režima na domačih, regionalnih in mednarodnih prizoriščih. Na podlagi analiz predsedničinega uvodnega govora in dejanj v prvih 100 dneh njenega delovanja lahko razumemo poziv za vzpostavitev ORS kot večplastno strategijo, usmerjeno v domačo politično konsolidacijo, regionalno redefinicijo in mednarodno priznanje.

Pred analizo treh vidikov njene strategije bi bilo smiselno navesti del predsedničinega govora, kjer obravnava tranzicijsko pravičnost:

»Tretje področje, ki ga mora obravnavati nova vlada, je socialna pravičnost in pravosodje. Nova vlada bo na tem področju tudi nadalje sodelovala s civilno družbo in sicer pri usklajevanju svoje politike spoštovanja raznolikosti, enakosti, odprtosti, preglednosti in človekovih pravic, z namenom utrjevanja in razvoja demokratičnih institucij Tajvana. Če si želimo razvoj novega demokratičnega sistema, moramo najprej najti način, kako se skupaj soočiti s preteklostjo. V predsedniški pisarni sem ustanovila Odbor za resnico in spravo, zato da bi lahko zgodovinsko preteklost obravnavali na najbolj iskren in previden način. Cilj tranzicijskega prava je doseganje resnične družbene sprave, tako da si lahko vsi Tajvanci vzamejo k srcu napake tistega obdobja.

Začeli bomo z raziskovanjem in razvrščanjem dejstev. V naslednjih treh letih nameravamo dokončati preiskovalno poročilo Tajvana o tranzicijski pravičnosti. Nadaljnje delo na področju tranzicijskega prava bo izvajano v skladu z resnico, predstavljeno v poročilu. Razkrili bomo resnico, ozdravili rane in razjasnili odgovornosti.

Od tu naprej zgodovina ne bo več delila temveč poganjala Tajvan.«

Predsedničin pristop k tranzicijski pravičnosti odraža splošen, čeprav izpodbijan pogled v akademski literaturi, da »premik naprej« zahteva »soočanje s preteklostjo«. Njena uporaba besed »iskreno« in »previdno« pomeni tudi razumevanje tranzicijske pravičnosti kot alternativo »pravičnosti kompenzacij«. Njen pristop je v skladu z že izvedenimi analizami primerov, ob prizadevanjih za »socialno spravo« s spodbujanjem kolektivnega spomina, ki povezuje razlike, povzročene z zgodovino nasilja. V primeru izvajanja (na)povedanega pa so prisotni številni izzivi in nasprotja. Med njimi je uskladitev ponovne definicije naroda z državo, nominalno še vedno RK, pa tudi pravice in terjatve zemlje avtohtonih (austronezijskih) aktivistov. V tem predlogu pa je treba upoštevati širšo, regionalno geografijo. Sporočilo med vrsticami, zlasti del govora, ki se je nanašal na geopolitični položaj in protislovja med narodom in državo, razkriva širši spekter predsedničine vizije. Ob upoštevanju njenih kasnejših intervjujev gre v njenem pozivu k TP za predlog strategije, v kateri bi uporabili ORS kot diskurzivno tehniko in politično orodje, ki bi opozarjalo na odmik

od avtoritarne preteklosti RK in ločevalo od avtoritarne sedanosti LR Kitajske, hkrati pa dokazovalo spoštovanje mednarodnih norm človekovih pravic, demokracije in samoodločanja. Ker je legitimnost RK in LRK povezana z diskurzivnimi trditvami o izključnem zastopanju kitajskega naroda, je predsednična zaveza, da bo »poglobila in razvila tajvanske demokratične institucije«, da bi »pospešila napredovanje Tajvana«, jasen odmik od sinocentrične gospodarske politike in kitajske identitetne politike njene neposredne predhodnice KNS. Pravzaprav predvsem izraža svojo odgovornost do prebivalcev Tajvana in ne do domnevnega kitajskega naroda. Naslednji del analizira argumente, iz katerih gre sklepati, da poziv k ORS predstavlja domače, regionalne in mednarodne cilje, ki so pomembni ne le za Tajvan, temveč tudi za druge države, kjer so vlade predlagale ukrepe tranzicijske pravičnosti. (Rowen in Rowen 2017, 105)

5.6 Nacionalna legitimacija: krepitev nacionalne identitete na temeljih kolektivnega spomina

Predsednične volilne obljube o »ohranitvi obstoječega stanja (z LRK)« jo omejujejo, da bi razglasila neodvisnost, ponovno oblikovala ustavo ali spremenila ime RK. Zato ORS predstavlja dodaten mehanizem za ohranjanje soglasja in udejstvovanja njenih bolj nacionalističnih tajvanskih podpornikov in simpatizerjev, ki lahko vidijo v Odboru za resnico in spravo način za neposredno obsodbo kolonialne zapuščine KNS in posredno obsodbo sodobnega iredentizma LR Kitajske. Vsekakor je namen zelo težko dosegljiv, saj lahko ORS tudi implicitno okrepi avtoriteto RK, kar pa nekateri njeni najbolj radikalni podporniki zavračajo.

Kolektivni spomin na državno nasilje postaja vse bolj medgeneracijski problem, saj najmlajši segmenti politične družbe povezujejo svoj aktivizem z zapuščino nasilja države, v katerem so trpeli njihovi (pra) stari starši. Tako mladi kot starejši vidijo prizadevanja za ponovno preučitev nasilja režima KNS kot način za izpostavitve trajne zapuščine kolonialnega nasilja in za razvoj nove politične identitete. Primer politično instrumentalnega in medgeneracijskega ponotranjenja kolektivnega spomina je vsakoletni glasbeni festival *Gongsheng* 共生 (Soobstoj), s katerim so leta 2013 začeli študentje, da bi obeležili spomin na Incident 228. Na festivalu se predstavijo glasbene skupine s prodemokratičnimi in sporočili o protajvanski neodvisnosti, postavljene pa so tudi stojnice za člane skupin civilne družbe. S poznejšimi filmskimi festivali, tiskanjem knjig in prizadevanji za množično financiranje se je hitro razvil v največji dogodek, ki je povezan z Incidentom 228. Kot sponzor je bila navedena civilna skupina »Priatelji Cai« v Tajpeju, ki pa ni formalno povezana z njeno kampanjo. Udeležba,

10.000 obiskovalcev, je bila največja v letu 2015, s še vedno visoko politično udeležbo mladih po gibanju sončnic. Tega leta se je prireditve udeležila tudi Caijeva, kjer se je rokovala s prostovoljci. Eden od študentov ustanoviteljev, Ye Junting 葉俊廷, je izjavil, da je festivalska promocija tranzicijske pravičnosti usmerjena v nerešena protislovja RK:

»Razlog za spomin na Incident 228 se nanaša na tranzicijsko pravičnost. Želimo opozoriti ljudi na nepopolnost tranzicijske pravičnosti na Tajvanu. Čeprav se vlada vsako leto opraviči za Masaker 228, se z njo ne želi soočiti iz dna srca. Obstaja več meril, ki preučujejo, ali je tranzicijsko pravo v državi v celoti izvedeno ali ne. To vključuje tudi odkrivanje resnice, sojenje kršiteljem in odškodnine žrtvami. Nobeden od teh standardov na Tajvanu ni bil v celoti izpolnjen. V delo zgodovinarjev, ki želijo preučiti Incident 228 posega vlada in pogosto ne identificira kršiteljev... Dokler tranzicijska pravičnost ni izvedena v celoti, Tajvan ne more naprej in travm vpletenih ni mogoče ozdraviti. Najpomembneje pa je, da ta tiranska vlada še vedno obstaja, počne enako z ljudmi na Tajvanu, vendar na bolj sofisticiran način. S spominom na Incident 228 obudimo spomin na zgodovinski dogodek, ki je tudi opomin naši sedanji politični realnosti.« (Hioe, 2017)

Izjava Yeja razkriva, kako aktivisti vidijo vlogo tranzicijske pravičnosti pri utrditvi zaupanja med tajvansko vlado in njenimi državljani. Opozarja na nepopolna opravičila, saj kažejo na pomanjkanje politične volje za dejansko obravnavo zgodovine nasilja. Prav tako poudarja, da poseg vlade v tranzicijsko pravičnost prispeva k trajni »travmi« tistih, ki so doživeli nasilje. S tem, ko je vlado RK (v času predsedovanja Ma Yingjiuja) označil za »tiransko vlado«, omenjeni študent razkriva, da mnogi Tajvanci, vključno s tistimi, ki so se uprli političnemu sistemu z gibanjem sončnic, ne smejo pasivno sprejeti pripovedi o nasilju, ki jo predstavlja nova administracija DNS, saj jo še vedno omejujejo anahronizmi RK, za katere menijo, da so nezakoniti.

Caijina baza pa ni sestavljena le iz družbenih aktivistov in tajvanskih nacionalistov, temveč tudi poslovnežev, ki imajo finančni interes za politično stabilnost in liberalizacijo trgovine.

Poleg tega široka in odprta razglasitev programa tranzicijske pravičnosti prinaša možnost pikrosti in spopadov v okvirih tajvanske politike, vključno s trditvami o političnem preganjanju. Tedanja predsednica KNS Hong Xiuzhu 洪秀柱 je dejala, da lahko predsedničin program »izkrivlja« pravico in poglobi delitve in sovraštvo.

Politična nasprotja in razdeljene volilne enote so endemične tako v prehodnih vladah kot tudi v dobro uveljavljenih in pluralističnih politikah, Cai Yingwen pa v upanju, da bo utrdila svojo politično oblast, ne želi odtujiti teh raznovrstnih skupin. Sooča se s težko nalogo uravnoveženja zahtev TP s sicer tehnokratskimi cilji svoje vlade, zlasti gospodarsko rastjo in

liberalizirano trgovino. ORS je torej mogoče razumeti kot dodaten in subtilnejši politični vir, ki ga Caijeva lahko uporabi za preoblikovanje tajvanske kulturne in politične sfere tako, da ustrezajo njenemu širšemu političnemu programu. Cai upa, da bo s spodbujanjem novega kolektivnega spomina, ki v celoti priznava represijo v času Incidenta 228 in belega terorja, dokazala legitimnost in da je njena vlada, čeprav še vedno deluje v okviru, ki ga je uvedla KNS, legitimna tudi za tiste, ki bi radi de jure neodvisni Tajvan. Če je vpliven—za kar ni zagotovila—lahko ORS ublaži ta protislovja z zagotavljanjem avtoritativne, državno usmerjene reinterpreteracije zgodovine Tajvana, z razreševanjem spora o šolskem učbeniku in blažitvijo nasilnejših spopadov glede tajvanske nacionalne identitete. To je lahko način za ohranitev predsednične volilne baze tudi za prihodnje volilne kampanje in zagotovitev nadaljnjih virov za reformo vztrajnih izkrivljanj v tajvanskih demokratičnih institucijah, kot je, denimo, nezakonito pridobljeno premoženje KNS.

Zahteve za ureditev pravic avtohtonega prebivalstva predstavljajo še en izziv, ki si ga Caijeva želi rešiti. Predlagani ORS pa se bo bolj kot slednjemu posvetil predvsem začetnemu obdobju kolektivnega spomina sodobnega Tajvana. Istočasno pa se predsedničina pozornost avtohtonim prebivalcem Tajvana, ki jo je 1. avgusta 2016 ponazorilo nacionalno opravičilo brez primere, kaže v drugem delu njene strategije za ponovno opredelitev tajvanske nacionalne identitete z reševanjem nasilja v preteklosti.

Med omenjenim nacionalnim opravičilom je napovedala vzpostavitev ločenega sodišča za zgodovino avtohtonega prebivalstva in komisijo za TP in dejala, da se moramo »soočiti s to zgodovino, moramo povedati resnico« o avtohtonih ljudstvih, zato »da bi ta državo in vsi njeni ljudje krenili na pot sprave«.

Čeprav se zdi, da je ta komisija v prvi vrsti osredotočena na domača vprašanja, pa vsebuje tudi subtilno, če ne nič manj pomembno regionalno komponento.

Komisije, kot del širše strategije za utrditev tajvanske nacionalne identitete, zato niso le poskus stabilizacije nove politične ureditve, ampak tudi sporočilo LR Kitajski in drugim narodom, da je Tajvan moderna, demokratična in večkulturna država, ki se je pripravljena spoprijeti s svojo preteklostjo nasilja in razrešiti vprašanja z žrtvami tega nasilja. (Rowen in Rowen 2017, 108)

5.7 Vnovična regijska opredelitev

Predsedničin interes za ORS, podobno kot pri voditeljih Južne Koreje in Vzhodnega Timorja, odraža željo, da bi se njena vlada razlikovala od prejšnje, pa tudi da bi opredelila odnose z

močnimi sosedami. Državni in medijski akterji so Tajvan predstavljali kot del ozemlja RK, LRK ali širše kitajske kulturne sfere.

Medtem ko sta RK in LRK še vedno nominalna tekmeča z zahtevami glede suverenosti Tajvana, je kulturno dojemanje KNS Tajvana kot dela Kitajske skladno s trditvijo KKP.

Neposredna komunikacija in sodelovanje med KNS in KKP, s svojimi začetki pred predsedniškim mandatom Maja leta 2008, je pripomogla k pospešitvi razmer, ki so z gibanjem sončnic privedle do množičnih protestov proti KNS in slednje je le še utrdilo tajvanski nacionalizem. Čeprav sta se gospodarstvi Tajvana in LR Kitajske v zadnjih desetletjih močno povezali, bodo z ORS kulturne in politične razlike med obema najverjetneje poudarjene, kar bo predstavljalo razsežnost regijske vnovične opredelitve. Medtem ko je drugi ORS Vzhodnega Timorja privedel do vzpostavitve tesnejših diplomatskih odnosov s svojim nekdanjim tekmecem, bo ORS Tajvana verjetno imel zelo drugačen vpliv na njegove odnose z LR Kitajsko.

Predsedničina glavna geopolitična izziva z Odborom za resnico in spravo sta konstantna kitajska vojaška grožnja in status Tajvana kot *de facto* neodvisne države brez splošnega diplomatskega priznanja ali polne zastopanosti v mednarodnih organih. Vendar Cai in njena stranka nista sprejeli načela »ene Kitajske« v skladu s KNS in LRK, njena opustitev načela v inavguracijskem govoru pa je povzročila zaskrbljenost kitajskih državnih medijev. S ponovno preučitvijo politike KNS v preteklosti, njenega ne samo fizičnega, temveč epistemičnega nasilja, izvedenega v imenu »Kitajske«, ORS ne bo le ponovno ovrednotil zapuščine KNS, temveč bo lahko posredno dosegel nadaljnje razlikovanje od kulturnih in teritorialnih zahtev KKP.

Prizadevanja Tajvana, da ponovno opredeli svoj kolektivni spomin, tako kot demokratični volilni sistem in svobodo tiska, predstavljajo dodatno razlikovanje med Tajvanom in LR Kitajsko. Predsedničino slovesno imenovanje je okvirno sovpadalo s 50. obletnico Maove kulturne revolucije 16. maja. Čeprav je kampanja privedla do desetletja nasilja, se je kitajska vlada izogibala neposrednemu obračunavanju glede krivde ali kakršnih koli odškodnin, kar ima stične točke s pristopom RK v preteklosti. Medtem ko državni mediji to zgodovino priznavajo, za razliko od incidenta na Trgu nebeškega miru leta 1989, država o tem skrbno vodi razpravo. (Rowen in Rowen 2017, 109)

6 Mednarodna legitimacija z »demokratsko normalizacijo« in geopolitično uskladitvijo

6.1 Tajvan kot član mednarodne skupnosti

Interes predsednice Cai je legitimacija Tajvana kot demokratične nacije, vredne zaščite in mednarodnega priznanja, pa tudi obsežnejše trgovine. Poleg neposrednih povezav z drugimi nacionalnimi državami, ima Tajvan, zaradi političnega in gospodarskega vpliva LR Kitajske, zelo omejen prostor za polno sodelovanje v mednarodnih organih. Tajvanu je onemogočeno članstvo v Združenih narodih zaradi kitajskega veta in je v večini aktivnosti mednarodnih organizacij prisiljen sodelovati kot »kitajski Tajpej«, od olimpijskih iger do Svetovne zdravstvene skupščine.

Kljub navedenim političnim omejitvam je Tajvan politično stabilen, demokratičen član mednarodne skupnosti. Tudi mednarodna pravna afirmacija ORS potrjuje ustreznost njegovega pristopa. Kot dopolnitev zgoraj navedenemu je predsednica v drugih delih svojega slovesnega govora predlagala geopolitični in geoekonomski sveženj, ki bi ponovno opredelil tajvansko regionalno pripadnost in preusmeril svoj prostor v mednarodnem svetovnem redu. V znak oddaljevanja od Majeve kitajsko usmerjene gospodarske politike je Caijeva pozvala »k jugu usmerjeni politiki« v smeri južne in jugovzhodne Azije, »da bi povečali obseg in raznolikost našega zunanjega gospodarstva ter se poslovili od naše pretekle pretirane usmeritve k le enemu trgu« - ta trg je, seveda, LR Kitajska.

Caiin govor in prve poteze njene uprave, vključno s poskusi za varnostno sodelovanje, so prav tako opozorili na velik razkorak med njeno zunanjo politiko, vse bolj usmerjeno proti jugu in jugovzhodu Azije, Japonski in ZDA ter politiko njenega predhodnika, osredotočeno predvsem na LR Kitajsko.

Že pred njenim uradnim imenovanjem je predsednična tranzicijska skupina začela s pripravo sporazuma o prosti trgovini z Japonsko. Kmalu po prevzemu predsedniškega položaja je Caijina administracija ponudila Japonski oljčno vejico z umikom tajvanskih pomorskih sil s spornega grebena. Jezik »demokracije«, »svobode« in »človekovih pravic«, ki se je ponavljal skozi njen govor, je tudi v skladu s tem geopolitičnim odmikom od LR Kitajske, obrnjen k Japonski in ZDA. Glede na to spremembo in dejstvo, da večina političnih pritiskov njene volilne baze prihaja iz krogov aktivistov, ki so bolj zaskrbljeni zaradi KNS in LR Kitajske, je malo verjetno, da bo predlagani ORS sledil zgledu Južne Koreje in poglobljeno spremljal kolonialno zapuščino Japonske poleg tega, da se osredotoča na zgodnje obdobje režima KNS. To približevanje Japonski in ZDA kažejo, da Cai vidi ORS kot še eno orodje za legitimnost

Tajvana med močnimi, demokratičnimi nacionalnimi državami. Njen poziv za ustanovitev ORS je vključen v širši poziv k reformi pravne države, kar kaže na zavedanje, da bi Odbor lahko pomagal v njenih prizadevanjih za zastopanje Tajvana kot moderne demokracije z dejavnim in pristojnim sodstvom.

Cai Yingwen je svoj govor zaključila s poudarkom, da je Tajvan vzorni član mednarodne skupnosti in da se namerava »proaktivno udeleževati mednarodnega gospodarskega in trgovinskega sodelovanja ter oblikovanja pravil, odločno braniti svetovni gospodarski red in se vključiti v pomembno regionalno trgovino in gospodarsko arhitekturo«. (Rowen in Rowen 2017, 110)

ORS je še ena priložnost za izkaz spoštovanja Tajvana do mednarodnih standardov, kar je idealno vodilo k polni udeležbi v mednarodnih trgovinskih sporazumih in organizacijah ter normaliziranju mednarodnih odnosov.

6.2 Geopolitična tranzicijska pravičnost na Tajvanu in širše

Tajvanska pobuda sedanjega vodstva za ORS odraža širše cilje obravnave nerazrešenega nasilja RK v preteklosti in sodobne strukturne ter kulturne dediščine KNS; z omenjeno pobudo želi pokazati tudi, da je Tajvan demokratičen prostor in tako prepoznaven kot drugačen od LR Kitajske. Kot orodje za legitimiranje novega režima in za mednarodno prepoznavnost ima ORS potencial ne le za novo perspektivo primera prehoda Tajvana v demokracijo, ampak tudi za vpliv na njegov geopolitični položaj in sodelovanje v mednarodnih institucijah. V tem smislu ustvarjanje in učinek ORS ni odvisen samo od regionalnega konteksta, ampak je lahko pravzaprav del obsežnejšega programa za ponovno opredelitev regije. Tajvanski ORS bodo morda, izjemoma, vodili predstavniki dežele, ki jo kot državo priznava le peščica in ki se še vedno spopada s svojo zgodovino številnih kolonializmov. Priznavanje koristnosti ORS kot političnega instrumenta pa vendarle terja previdnost glede morebitnih pasti Caijine strategije. Tajvanski ORS predstavlja potencial za utrditev kolektivnega nacionalnega spomina, vendar ga bo KNS, skupaj s svojimi medijskimi hišami, po vsej verjetnosti močno kritizirala, kar lahko dodatno načne že razdrobljeno tajvansko vlado. Pravzaprav bi popolno obravnavanje preteklosti lahko otežilo predsedničin cilj »resnične družbene sprave«, zlasti v primeru vrha KNS in njihovih podpornikov, ki trdijo, da je tranzicijska pravičnost manipulacija pristranskega vodstva, ki skuša spodkopati vpliv KNS. V širšem smislu je primer Tajvana opozoril na potrebo po stalni strokovni pozornosti tranzicijske pravičnosti v Aziji. Različne študije se osredotočajo na komisije za resnico v

Vzhodnem Timorju in druge države, kot je Nepal, kjer so mednarodni akterji zagotovili posvetovanje in pomoč domačim ORS.

Vendar pa to niso edini kraji v regiji, kjer poteka posredovanje z ukrepi tranzicijske pravičnosti. Osredotočanje na domače pobude TP v Aziji lahko razjasni, zakaj se različni politični akterji odločijo za vzpostavitev razsodišč, komisij za resnico in drugega. Poleg tega lahko, glede na zgodovino kolonizacije med močnejšimi azijskimi državami (Japonsko, LR Kitajsko in Indonezijo) in njihovimi manj močnimi sosedi, preučevanje TP v Aziji dodatno osvetli, kako regionalna dinamika oblikuje zasnovano, izvajanje in rezultate različnih intervencij. Dodatno pozornost bi bilo potrebno nameniti tudi vprašanju, kako in zakaj se komisije za resnico vedno pogosteje uporabljajo za obravnavanje zapuščin kolonializma v regiji.

Nazadnje, to, kar kaže ta primer, je, da je funkcija ORS lahko veliko več kot le orodje za »legitimacijo novega režima«, ki povezuje pretekle in prihodnje vlade ali preoblikuje avtoritarne režime v nastajajoče demokracije. Nasprotno, vzpostavitev tajvanskega ORS v senci LR Kitajske in ZDA kaže na to, da lahko odbor pomaga tudi pri razvoju geopolitične strategije s potencialnim širšim učinkom. Tajvanska politična tranzicija vključuje najmočnejše države na svetu, saj je zaradi njenega občutljivega tristranskega odnosa z ZDA in LR Kitajsko globalna geopolitična točka.

Tajvanski ORS bi lahko vključeval ne le prejšnja vodstva RK, temveč tudi ZDA, ki so zagotavljale politično pokritost in so v času Incidenta 228 in belega terorja gledale v drugo smer. Tudi LR Kitajska bi bila lahko vključena v ORS, saj nove raziskave kažejo, da naj bi manjše število žrtev belega terorja vključevalo tudi kitajske komunistične agente- kot je trdil KNS - in bi morda, namesto KNS, KKP morala poskrbeti za kompenzacije. (Huang, 2016)

Če ORS diskurzivno preoblikuje Tajvan v »Tajvan« in ne RK, to lahko omogoči novo ustavo in *de jure* neodvisnost. Izvedeno na »previden način«, kot je predlagala Cai, lahko ne le prispeva k domači izgradnji države, temveč postopoma ponovno opredeli mesto Tajvana v regionalnem in mednarodnem prostoru. Pri tem se lahko izkaže za pomemben primer nove oblike geopolitičnega TP, ki bi mu lahko sledile tudi druge države, zlasti tiste, ki želijo uveljaviti ali ponovno opredeliti svoje ozemeljske meje. (Rowen in Rowen 2017, 112)

6.3 Vzroki za nezaključen proces tranzicijske pravičnosti

Kako se je Tajvan ukvarjal s tranzicijsko pravičnostjo, kako je bil pogojen s specifično zgodovino, vključno z zgodovino avtoritarne vladavine, načinom demokratične tranzicije in etničnih odnosov? Zakaj je bilo tranzicijsko pravo na Tajvanu izvedeno le z zagotavljanjem

odškodnin žrtvam in brez reševanja večjih vprašanj kaznovalne pravičnosti in zgodovinskega popravka? Ta pristop k TP uvršča Tajvan med primere z deset tisoč žrtvami brez enega samega storilca. Zakaj je zgodovinska preteklost med različnimi etničnimi skupinami in različnimi političnimi skupinami še vedno zelo sporna?

Med problemi tranzicijske pravičnosti je morda najbolj težavno (pa tudi najbolj obremenjeno z moralno vrednostjo) vprašanje načina ravnanja s storilci nekdanjega avtoritarnega režima. Med storilce sodijo glavna vladna elita in osebje, večinoma v vojaških in varnostnih silah, ki je delovalo na podlagi neposrednih in implicitnih ukazov, včasih tudi na lastno pobudo. V nekaterih primerih, kot na primer v Južni Afriki, so lahko storilci tudi na nasprotni strani; lahko so krivi za grozodejstva, storjena ne le nad osebjem in njihovimi družinami v varnostnih silah, temveč tudi nad soborci, za katere so prepričani, da so jih izdali. Izrekanje in sprejemanje ukazov ima lahko različno stopnjo moralne in pravne odgovornosti. Ali so tisti, ki sledijo ukazom, moralno odgovorni? Ali so pravno odgovorni za izvrševanje ukazov, s katerimi kršijo človekove pravice? Kaj bi podrejeni moral storiti, ko mu nadrejeni izreče ukaz, ki velja za nezakonitega ali nemoralnega? Na težko etično vprašanje, ki se v obstoječi literaturi ne pojavlja resno, ni mogoče najti enostavnega odgovora. Ta problem, ki lahko vpliva celo na demokratično državo, bi moral biti eden od žarišč državljske vzgoje za demokratične državljanke. Vendar se zdi, da je etično vprašanje v zvezi s tistimi, ki izdajajo odredbe za kršenje človekovih pravic, manj sporno. Tisti, ki so storili grozodejstva, celo zločine proti človeštvu, so moralno in pravno odgovorni za svoja dejanja. Čeprav vprašanje odgovornih visokih uradnikov, ki odredijo ukaz, ni sporno, njegovo izvajanje pogosto povzroča težke politične težave. Nekatere nove demokratične države so sicer preganjale svoje nekdanje vladarje zaradi kršitev človekovih pravic, vendar jih je še več menilo, da tovrstne odločitve s seboj prinašajo prevelika tveganja. Zaradi strahu, da bi pregon nekdanjih vladarjev in njihovih sodelavcev sprožil vojaške grožnje in tako destabiliziral novo demokracijo, so se mnogi post-avtoritarni režimi odločili za različne druge pristope. V primerih, ko so nekdanji avtoritarni režimi ostali dovolj dolgo, da so lahko zgradili in ohranili močno politično podporo med določenimi segmenti družbe, bi v nekaterih primerih pregon poglobil družbene delitve in s tem ogrozil preživetje nove demokracije.

Kako nove demokratične države obravnavajo storilce se pogosto razlikuje glede na posamezne politične razmere posamezne države pred, med in po demokratični tranziciji. Najbolj skrajna kategorija strategij je kaznovanje voditeljev držav, ki so neposredno odgovorni za zločine proti človeštvu. V slednji kategoriji sta Romuna Nicolae Ceausescu in

njegova soproga, ki ju je usmrtila strelska enota; Bolgar Todor Živkov in njegovi podrejeni, ki so bili zaprti; Erich Honecker iz Vzhodne Nemčije, ki pa je bil preganjan zaradi obtožb, povezanih z umorom policistov in ne zaradi politične represije, slabo zdravje pa ga je rešilo zapora; Luis García Meza Tejada iz Bolivije, Južnokorejca Chun Doo-Hwan in Roh Tae Woo, ki sta bila preganjana šele kasneje, poleg tega so ju dve leti po pregonu še pomilostili. Odmevni primeri pregona nekdanjih voditeljev držav pa so med novimi demokracijami manj pogosti. (Wu 2005, 3)

Večina primerov ravnanja s storilci sodi v kategorijo sodnega pregona visokih uradnikov, ki so neposredno odgovorni za grozodejstva in zatiranja, kot je bilo v Argentini in Boliviji. V nekaterih primerih cilji čistk presegajo nekdanje visoke uradnike, vključno z vladnimi uradniki, agenti tajnih služb in kadri vladajočih strank prejšnjih režimov in sredstva za čistke niso omejena na sodna sojenja. V nekdanji Vzhodni Nemčiji je polovica tedanjih sodnikov in tožilcev takratne Nemške demokratične republike izgubila službo; drugih 42.000 uradnikov je bilo odpuščenih. (Elster 2004, 68)

Leta 1991 je tedanja Češkoslovaška sprejela sporni zakon o lustraciji (iz latinščine *lustratio*, kar pomeni »čiščenje z žrtvovanjem«), ki je preprečil tistim, ki so bili člani varnostnega aparata, agenti in obveščevalci tajne policije, višji člani nekdanje komunistične partije in podobno, da bi v naslednjih petih letih delali na višjih položajih v vladnem, akademskem in državnem sektorju. Slišati je bilo obtoževanja, da gre v ozadju le za lov na čarovnice, saj so »politični boj za moč predstavljali kot moralni križarski pohod«. (Wu 2005, 3)

Vendar pa čistke, ki so omejene na voditelje držav in njihove visoke uradnike ali zajemajo veliko število sodelavcev, morda niso vedno politično izvedljive. Nekateri voditelji nekdanjih režimov, kot v primeru Čila, Poljske in Brazilije, so se o svoji amnestiji pred odstopom pogajali, pri čemer so nastajajoči demokratični režimi sprejeli pogoje zato, da bi zagotovili nemoten prehod oblasti. Toda nekateri novi demokratični režimi, kot so Španija, Rodezija in Urugvaj, so namerno sprejeli pristop vzdržanja od tranzicijske pravičnosti, ali, kot je poimenovan primer Španije, pristop »neupoštevanja«. (Elster 2004, 62)

Sredinska pot med dvema skrajnima oblikama kazenskega pregona storilcev preteklega režima in zavestno sodelovanje v kolektivni amneziji je tretji pristop k obravnavanju preteklosti, v komisiji za resnico. Po vzoru in učenju iz izkušenj primerov Čila in Argentine, Komisija za resnico in spravo (KRS) Južne Afrike pritegnil veliko pozornosti, vzoru pa je sledilo še približno dvajset držav. Kot je dejal namestnik predsednika KRS Alex Boraine, je

komisija nujni kompromis. Obstajali sta naslednji možnosti: splošna amnestija za voditelje nekdanjega režima, apartheida, ali sodni postopki po vzoru Nürnberga, za tiste, ki so neposredno odgovorni za hude kršitve človekovih pravic. Če bi nekdanje vladajoče elite vztrajale pri splošni amnestiji, bi to privedlo do prekinitve pogajanj in če bi afriški nacionalni kongres vztrajal pri pregonu storilcev, ne bi bilo mirnega prehoda v demokracijo. Po besedah sodnika Richarda Goldstonea je bil torej pristop komisije za resnico edini možni »most od starega do novega«. (Wu 2005, 4)

Kar zadeva primer Tajvana, so bila takšna pogajanja ali kompromisi odveč. Vladajoča elita preteklega avtoritarnega režima KNS je še naprej vladala Tajvanu več kot deset let po zaključku nekaj desetletij veljavnega vojnega prava. Mediji, ki so imeli od monopolizacije tiska v času veljave vojnega prava veliko koristi, so kot osrednji mediji še naprej vodili javno mnenje. Čeprav so zagotovili nekaj ukrepov za povrnitve škode žrtvam, vprašanje povračilne pravičnosti ni bilo nikoli omenjeno ne na političnem prizorišču ne v javnih diskurzih. Leta 2000, trinajst let po odpravi veljave vojnega prava, ki je predstavljala prvi korak k demokratizaciji, je opozicija, prvič v zgodovini Tajvana, prevzela politično moč. Vendar nova vlada ni nikoli izpostavila vprašanja povračilne pravičnosti. Etnične razmere, ki so se v demokratični fazi z vzponom nove tajvanske identitete precej poslabšale, so tudi delno prispevale k molku o povračilni pravičnosti. (Wu 2005, 4)

Drugo vprašanje pri obravnavanju problema tranzicijske pravičnosti zadeva žrtve. Vsekakor je žrtvam zatiranja in grozodejstev potrebno zagotoviti pravičnost in odškodnine za izgube in trpljenje. Toda kakšno pravičnost in kako velika naj bo odškodnina? Ali si žrtve in njihovi potomci zaslužijo resnico, čeprav tega ne zahtevajo, kot je bilo v primeru Tajvana? In če želijo resnico, ali je moralno sprejemljivo, da se jih zavoljo koristi celotne družbe pozove, da pozabijo; da jim je celo naložena dolžnost »izgube spomina«? Ali jim gre nadomestiti tudi nematerialne izgube, denimo, možnosti, ki so jih izgubili v svojih poklicih in visokega izobraževanja njihovih potomcev? In če jim gre, kakšne so višine zneskov za izgubljene priložnosti v življenju, včasih tudi sinove zamere staršem?

Tretje vprašanje tranzicijske pravičnosti se prekriva z zgoraj omenjenima problemoma. Gre za etiko in rabo zgodovinske pravičnosti. Akademiki so razdeljeni glede odgovora na vprašanje obujanja spomina na preteklost. Vendar bi bilo morda pred tem potrebno natančno določiti cilj izbora, torej spomina oziroma pozabe. Cilj je lahko zastavljen v kratkoročnem problemu politike: na kakšen način naj žrtve in storilci živijo skupaj v isti politični skupnosti?

Zastavljen je lahko tudi drugačen cilj: kako je zagotavljanje zgodovinske pravičnosti koristno za izobraževanje na področju demokratičnega državljanstva? Različni cilji morda terjajo različne pristope k zgodovinski pravičnosti in zgodovinskemu spominu.

6.4 Tranzicija brez pravičnosti

Zgodba o procesu demokratizacije na Tajvanu je poznana. Vendar se nemudoma zatakne pri vprašanju, komu gredo zasluge za demokratično tranzicijo in konec politične represije. Vprašanje, kdo je odgovoren za politično represijo in hude kršitve človekovih pravic v preteklem režim, pa je le redko zastavljeno. Torej, na enega od dveh najpomembnejših političnih in moralnih vprašanj ni ustreznega odgovora, drugo pa ni nikoli zastavljeno.

Tajvan spada med tiste redke primere, v katerih vprašanje tranzicijske pravičnosti po demokratični tranziciji ni bilo obravnavano. Samuel Huntington o »tretjem valu« demokratizacije pravi, da se nova demokratična vlada za preganjanje zločinov iz obdobja avtoritarne oblasti ne odloča na podlagi moralnih ali pravnih vidikov; razmere »skoraj izključno oblikuje politika, narava procesa demokratizacije in razdelitev politične moči tekom tranzicije in po njej«. (Huntington 1991, 18)

Natančneje, ko se demokratična reforma sproži od zgoraj ali pa se o njej pogaja z avtoritaro oblastjo, bo slednja verjetno imela veliko politično moč ali celo ostala na oblasti po tranziciji, tako kot v primeru Tajvana in v takih primerih verjetno ne bo prišlo do pregona kaznivih dejanj in zgodovinske pravičnosti. Poleg vrste procesa demokratizacije, ki ga omenja Huntington, imajo lahko tudi drugi dejavniki velik vpliv na obravnavanje tranzicijske pravičnosti novih režimov. Če primerjamo obravnavo tranzicijske pravičnosti Južne Koreje in Filipinov, Nai Young Lee izpostavlja dejavnik z veljavo tudi v primeru Tajvana. Čeprav so avtoritarni režim na Filipinih strmoglavili z množično revolucijo, v nasprotju s Huntingtonovim scenarijem, se nova ureditev ni niti dotaknila vprašanja povračilne pravičnosti. V nasprotju s slednjim je primer Južne Koreje, kjer je nova ureditev, kljub temu, da je bil proces demokratizacije v veliki meri proces miroljubnih reform, preganjala vodje prejšnjega režima. Ta razlika v obravnavanju avtoritarne preteklosti je učinek različnih struktur oblasti v post-tranzicijski politiki.

Poleg zgornjih dveh razlik v načinu procesa demokratizacije in ravnovesja moči po prehodu, lahko nekateri dejavniki v zvezi z načinom vladanja v prejšnjem režimu močno vplivajo tudi na pristop nove ureditve k tranzicijski pravičnosti. Tina Rosenberg, ki priznava poenostavitev, opozarja na razlike med vzhodnoevropskimi komunističnimi režimi in latinskoameriški

vojaškimi režimi v naravi dominacije in represije, ki ustrezajo načinu obravnave tranzicijske pravičnosti. Medtem ko so vzhodnoevropski režimi vladali z ideologijo in zahtevali aktivno udeležbo svojih subjektov, so latinskoameriški vojaški režimi zatirali s pištolami in bili zadovoljni z molkom svojih subjektov. Tudi uporaba nasilja, število žrtev in narava zatiranja so bili različni. V prvem primeru je bilo veliko manj nasilja, toda z obsežno uporabljano represijo med državljani, v drugem primeru pa je bilo nasilje hudo in kruto - umori, mučenja in izginotja so bila običajna praksa - vendar omejena le na sovražnike režima. Vzhodnoevropske diktature so bile zaradi tega »kriminalni režimi«, latinskoameriške diktature pa »režimi kriminalcev«. Zato bi morale vlade sprejeti ločene pristope, ki sledijo tem različnim oblikam režimov. Poleg tega, ker »puške nikoli ne izginejo iz mode«, je bila zaradi trajne moči vojske zmožnost nove uredbe za uvedbo tranzicijske pravičnosti v Latinski Ameriki pogosto omejena.

Vse te analize pojasnjujejo razumevanje edinstvenega pristopa Tajvana k tranzicijski pravičnosti. Toda kar zadeva Tajvan, so morda najpomembnejši dejavniki, ki pojasnjujejo poseben pristop k tranzicijski pravičnosti način demokratičnega prehoda, izvajanje avtoritarnega režima v gospodarskem razvoju in »trenutek represije«.

V moderni zgodovini Tajvana sta bila izvedena dva režimska prehoda. Po prvem, ki je bil posledica poraza Japonske v drugi svetovni vojni, se KNS ni nikoli dotaknila tranzicijske pravičnosti. Ko je vladajoča elita režima KNS leta 1945 prevzela otok, se je srečala z dvema skupinama že formirane tajvanske družbeno-politične elite. Ena skupina so bili sodelavci, sestavljeni iz majhnega števila upravne elite, ki jo je kolonialna vlada imenovala na upravne položaje srednje ravni in večjega števila volilne elite v predstavniških organih na lokalni ravni z zelo omejeno politično močjo. Drugo tajvansko skupino sestavljali aktivisti, dejavni v različnih protikolonialnih gibanjih in žrtve jetništev ter političnih ustrahovanj kolonialnega režima. Ko je leta 1895 dinastija Qing prepustila Tajvan Japonski, Republika Kitajska še ni bila ustanovljena. Ker je vladna elita KNS izvirala iz Republike, ni imela vzpostavljenih povezav z nobeno že obstoječo elitno skupino. Novi režim je tako po prevzemu otoka v prvih letih svoje vladavine sledil politiki nevmešavanja; brez spodbujanja privržencev in brez izkazovanja posebnih zaslug vodjem protikolonialnih gibanj. Obstoječa tajvanska elita, ki jo je novi režim izbral kot vladajoče partnerje, je bila večinoma tista, ki je bila v času kolonialne vladavine na celini in je razvila tesne vezi z elito KNS, ko je sodelovala s tamkajšnjim režimom.

Wu razlaga, da je nov režim, z namenom utrditve legitimnosti oblasti in podpore med novimi skupinami na novem ozemlju, takoj po prevzemu nadzora nad otokom uvedel volilne predstavniške institucije na lokalni ravni - preden je to storil v mnogih drugih delih Kitajske. Nov režim je leta 1946 na prvih lokalnih volitvah razglasil svoj namen odvzema politične pravice do izvolitve svojim »sodelavcem«. Lustracija je bila omejena na »vodje delovanja Združenja cesarjevih podanikov [organizacija domače družbene in politične elite, ki si je prizadevala za politično podporo tamkajšnjih domačinov] in osumljence izdajstva ter zato prijavljene oblastem. Ne samo, da definicije »delovanja« niso nikoli pojasnili, tudi nihče ni bil nikoli identificiran kot izdajalec ali sodelavec. Brez kakršnih zadržkov glede političnih pravic so se predstavniki omenjene organizacije pridružili volilni in upravni eliti na otoku, zato da bi se udeležili lokalnih izborov v prvih letih režima KNS. Volitve so bile velik uspeh. Približno 40 odstotkov od sedemsto izvoljenih na različne ravni lokalnih predstavniških organov je bil na prvih lokalnih volitvah del volilne in upravne elite nekdanjega kolonialnega režima, sicer pa tudi voditelji v civilnih združenjih, ki jih je podpirala kolonialna vlada kot podrejeni vladajoči aparat. V tajvanski deželni skupščini, ki je najvišji lokalni predstavniški organ, so celo predstavljali 75 odstotkov celotnega članstva. (O tem Wu podrobneje piše v *The Politics of a Regime Patronage System*, 1987)

Z novim režimom na Tajvanu so imeli v KNS le malo razlogov, da bi se otrsli sodelavcev ali da bi reševali druge težave na področju tranzicijske pravičnosti. Nova vladajoča elita doslej še ni imela izkušenj v političnem boju s sodelavci, ki so bili pod kolonialno oblastjo. In nikoli ni bila žrtev kolonializma. Vendar, kot omenjeno, ker je novi režim za svoje partnerje v oblastništvu izbral domačo, tajvansko, elito s kitajskim ozadjem, je s tem hkrati tudi marginaliziral protikolonialno elito. Brez svojega glasu v novem režimu niso imeli možnosti spodbude k obravnavanju tranzicijske pravičnosti. Leta kasneje so bili žrtve veliko hujše politične represije od tiste, ki so jo doživeli pod kolonialno oblastjo. Večino so jih zatrli, preganjali ali utišali z režimom KNS med uporom 28. februarja 1947 in vladavino belega terorja, ki je sledil. (Med domačimi tajvanskimi prebivalci, ki so se v naslednjih desetletjih uveljavili v političnem okviru vladavine KNS ni bilo niti enega, povezanega s protikolonialnimi gibanji). Priseljenski režim vlade KNS je nujno potreboval sodelovanje domačih otočanov. Čiščenje tistih družbenih in političnih elit, ki so jih mnogi spoštovali, bi le oviralo ta nujni politični cilj. Poleg tega v tistem času v družbi ni bilo velikih zahtev po izvajanju tranzicijske pravičnosti. Morda je bila to posledica dejstva, da je bila kolonialna vladavina Japoncev le zmerno represivna - razen v prvih nekaj letih po prevzemu otoka, ko se

je kolonialna vlada vključila v obsežne represivne vojaške kampanje proti uporom, zlasti avtohtonega prebivalstva. Glede na razmere, v katerih sodelavci niso povzročali splošne sovražnosti, je bila najboljša strategija, da si namesto pregona zagotovijo raje njihovo podporo.

Pet desetletij kasneje, ko je bil režim KNS prisiljen preoblikovati svoj način vladanja iz diktatorskega avtoritarizma v demokracijo, prav tako ni videl nobene potrebe po tem, da bi obravnaval vprašanja tranzicijske pravičnosti. Proces politične liberalizacije se je začel v poznih osemdesetih letih, v zadnjih nekaj letih vladanja in življenja Jianga, ki je vodil tajvansko politiko že več kot dve desetletji, začeni še preden je nasledil svojega očeta, Čankajška, kot nacionalnega vodjo. Ne samo, da je osebno razglasil odpravo prepovedi množičnih medijev in konec veljave vojnega prava, ki je veljalo že štiri desetletja, temveč je leta 1986 dopustil tudi ustanovitev opozicijske stranke DNS, ki je leta 2000 na predsedniških volitvah pridobila položaj vladajoče oblasti. Tako so mnogi ameriški in domači akademiki pripisali zasluge za pobudo procesa tajvanske demokratizacije Jiangu, pozabili pa so na politično zatiranje in hude kršitve človekovih pravic v času njegove vladavine; nekatera znanstvena dela sploh ne omenjajo, da so bili še leta 1979 skorajda vsi opozicijski voditelji, skupaj z mnogimi aktivisti, aretirani in na vojnem sodišču obsojeni na 14 let zaporu ter v enem primeru na doživljenjski zapor. Vendar pa ta čistka ni utišala opozicije, slednja je z njo postala le še močnejša in je zahtevala demokratične reforme. Tudi zaradi pritiska ameriške vlade je Jiang v poznih osemdesetih letih začel s politično liberalizacijo, ki jo je njegov naslednik Li Denghui kasneje razširil v celoten proces demokratizacije. Jiangu gre priznanje za pragmatizem, ki ga je pokazal, brez prevelikega upora pritiskom zaradi političnih reform. S tako imenovano politično reformo od zgoraj in nasledstvom predsedniškega položaja, ki je pripadlo otoškemu domačinu je vladajoča KNS pridobila legitimnost in podporo ljudstva. Po demokratični tranziciji je vladala še več kot desetletje. Ne samo, da je bil nekdanji diktator predstavljen kot pobudnik demokracije, temveč so tudi njegovi privrženci, ali, kot bi nekateri rekli, sodelavci represivnega režima, ostali tako dolgo na oblasti. Sestava vladajoče skupine je ostala popolnoma nespremenjena. Jiangov izbrani naslednik-Li je bil izvoljen v predsedstvo leta 1996 na pravičnih in odprtih volitvah s prepričljivo zmago. V teh zgodovinskih razmerah je nepredstavljivo, da bi si vladajoča stranka prizadevala v kakršnihkoli samokritikah z moralnim obsojanjem lastne preteklosti. Ključna oseba v blokadi zgodovinske pravičnosti je bil naslednik »diktatorja« Li Denghui. Blokada zgodovinske pravičnosti pa ni bila brez močne socialne osnove; tudi specifične avtoritarne razmere na Tajvanu so imele pomembno vlogo.

Lija je, po nekaj desetletjih službovanja v KNS, Jiang Jingguo leta 1984 izbral za svojega podpredsednika. Predsedniški položaj Republike Kitajske in stranke KNS je nasledil po smrti Jianga leta 1987. Tekom svojega dvanajstletnega mandata je Li z manipulacijami in uporabo pritiskov opozicije in množičnih demonstracij uvedel vrsto demokratičnih reform in spremenil politični režim v polnopravno demokracijo. KNS je na predsedniških volitvah leta 2000 porazila DNS; Li jo je zapustil in oblikoval tesno politično zavezništvo z novo vladajočo elito ter nadaljeval s svojim političnim vplivom. Tajvanska solidarnostna unija, ki ji je bil Li še naprej »duhovni vodja«, je vedno najodločneje zagovarjala neodvisnost Tajvana. Li je zanimiva osebnost, ne le zaradi radikalnega preobrata v političnem strankarstvu in svojih ideoloških stališčih. Poznavalci so vedno znova prevzeti nad njegovo opredelitvijo odnosa z Jiangom in dolgo politično kariero v represivnem avtoritarnem režimu KNS. V knjigi, objavljeni leta 1999, je izrazil hvaležnost Jiangu za politično spremljanje v Lijeveh šestih letih na položaju ministra brez listnice. »Odvečno je poudarjati, da je bila navzočnost na sestankih, ki jih je vodil Jiang, pospremljena tudi z nervozo. Pa vendar je bilo vse podobno študiju na »politični šoli«, kar mi je ponujalo veliko priložnosti za učenje. Če danes nisem samo »teoretik«, temveč tudi »državnik«, je bilo teh šest let »v šoli Jianga« ključnega pomena.« (Wu 2005, 9)

Leta 2004 je Li objavil beležke o svojem delu, podroben zapis o triletnem delovanju na položaju podpredsednika. Čeravno piše, da je nasledil Jianga kot nacionalnega vodjo zgolj po »zgodovinskem naključju«, torej Jiang morda ni izbral njega za svojega naslednika, je zapisal tudi, da je bil Jiang posebno pozoren do njega in da ga je »namenoma in s skrbjo ter spontano vključeval v pomembne vojaške in zunanje zadeve tistega časa«. Celotna knjiga upravičeno priča o trditvi glede natančnega spremljanja in mentorstva z veliko naklonjenostjo Jianga. Mnogi analitiki verjamejo, da je Li objavil knjigo med predsedniško kampanjo leta 2004, da bi Pan-modrim (koalicija KNS in stranke Najprej ljudje) preprečil izkoriščanje Jiangove zapuščine s trditvijo, da je on pravi dedič Jianga. Razmeroma nenavadno je, da se je Li označil za dobrega študenta Šole Jiang Jingguoja in »diktatorjevega resničnega naslednika«. Zdi se, da je šlo za osebni boj, kako razrešiti vprašanja iz preteklosti—tako v zvezi s Tajvanom kot s samim seboj. Lijev ambivalenten odnos z Jiangom in dolga kariera v represivnem režimu sta zaznamovala delovanje tranzicijske pravičnosti. Na tiskovni konferenci ob začetku predsedniškega službovanja leta 1988 je implicitno v zvezi z belim terorjem in pokolom med incidentom 228 pozval svoje sodržavljanke naj pozabijo na preteklost in se »veselijo prihodnosti« (*xiangqian kan*). Spomin na pokol 28. februarja je med prebivalci Tajvana

ustvaril središče etničnih napetosti, tekom avtoritarne vlade KNS pa je bil spomin nanj prepovedan. To je bila tudi travma v zgodovini, ki je mučila mnoge tajvanske domačine. Dve leti kasneje je predsednik Li odkrito priznal, da je njegov poziv k pozabi na preteklost sprožil številne pritožbe njegovih prijateljev. (Wu 2005, 10)

Ekipa, sestavljena iz zgodovinarjev, ki so jo vodili upokojeni politiki v KNS, je pripravila zelo podrobno in nepristransko poročilo o takratnih političnih razmerah, ki so sprožile srdite vstaje po celem otoku in vojaške uboje domačih elit. Poročilo sproža tudi vprašanje ali je bil Čankajšek, ki je vojski ukazal premik na otok za izvršitev represije, neposredno odgovoren za pokol. Poročilo se je jasnemu odgovoru izogibalo z navedbami, da je bil Čankajšek v času državljanske vojne preveč zaposlen s kitajskimi komunisti, da bi natančno preučil problem. Preveč je tudi zaupal svojim podrejenim in zato sprejel njihovo zahtevo, da pošlje več vojakov na otok. Po drugi strani pa je v poročilu jasno poudarjeno, da Čankajšek ni nikoli kaznoval svojih podrejenih, odgovornih za pokol in represijo. Objavi poročila je sledila vrsta vladnih in predsednikovih ukrepov. 28. februarja 1991 so se vsi člani kabineta in zakonodajalci z molkom poklonili žrtvam.¹¹ Naslednje leto je Li med spominskim koncertom dejal, da »le pogumno in odkrito soočenje z resnico lahko ublaži trpljenje in zgodovino preoblikuje v lekcijo za razmislek«. Med letoma 1989 in 2002 je bilo v različnih mestih po otoku zgrajenih dvajset spomenikov. Leta 1995 je bila ustanovljena organizacija, odgovorna za odškodnine žrtvam incidenta 28. februarja. Leta 1998 je bila ustanovljena še ena organizacija, zadolžena za odškodnine žrtvam politične represije v času belega terorja. Odškodnine so bile standardizirane kot sledi: 6 milijonov novih tajvanskih dolarjev (približno 181.000 ameriških dolarjev) za vsak primer usmrtitve in izginotja in 500.000 novih tajvanskih dolarjev (15.000 ameriških dolarjev) za vsako leto zapora, z zgornjo mejo 5 milijonov novih tajvanskih dolarjev. Vrnitev premoženja ima zgornjo mejo 2 milijona novih tajvanskih dolarjev. Obstaja tudi zgornja meja 6 milijonov novih tajvanskih dolarjev za odškodnine za izgubo svobode, življenja in premoženja za vsakega posameznika. Torej, če je bila oseba zaprta deset let in je za to prejela 5 milijonov novih tajvanskih dolarjev nadomestila, odškodnine za premoženjske izgube niso smele preseči 1 milijona novih tajvanskih dolarjev.

---

¹¹ Leta 2017, ob 70. obletnici pokola leta 1947, Incidenta 228, pa je tajvanska Academia Historica razkrila dokument, iz katerega je razvidno, da je Chen Yi 陳毅 02. 03.1947 Čankajšku poslal telegrafsko sporočilo s prošnjo za odpravo dodatnih vojaških enot s Kitajske na Tajvan za zadušitev tamkajšnjega upora domačinov. Čankajšek je Chenovo prošnjo odobril. Znanstveniki so bili mnenja, da je odgovoren za tragične dogodke, ki so sledili. (Yang 2017,1)

Če pa je bila oseba usmrčena, če je izginila ali je bila zaprta več kot dvanajst let, je bila zgornja meja 6 milijonov novih tajvanskih dolarjev za ta primer že dosežena in ni bilo dodatnih odškodnin za premoženjske izgube. V primerjavi z razmerami v Argentini, državi z BDP na prebivalca le tretjino tistega na Tajvanu, ki je plačala 220.000 ameriških dolarjev za vsako izgubo človeškega življenja, tajvanske odškodnine žrtvam niso bile prav velikodušne. (Elster 2004, 63) Tudi odškodnine za premoženjsko škodo so bile nepravilne. V času veljave vojnega prava je bila zaplemba osebne lastnine vedno del obsodbe na zaporno kazen zaradi poskusa rušenja oblasti. Mnogi politični zaporniki so bili bodisi premožni bodisi iz bogatih družin; njihove premoženjske izgube so bile ogromne. Vračanje njihovega premoženja pa so blokirali zakoni, ki so bili sprejeti, ko je bila KNS še vedno na oblasti. Ko so leta 1987 ukinili veljavo vojnega prava, jo je »večinski« zakonodajalec, KNS, nadomestil z 9. členom nacionalnega zakona o varnosti, v katerem je bilo navedeno, da se na sodbe, sprejete v času veljave vojnega prava, ni mogoče pritožiti na civilnem sodišču. Trije nekdanji politični zaporniki so kmalu zaprosili vrhovno sodišče za razlago ustavnosti člena; leta 1991 je sodišče odločilo, da člen ni protiušten. Vračilo zaplenjenega premoženja je bilo tako zakonsko blokirano. Kot je pojasnil Li Wangtai, izvršni direktor Spominske fundacije 28. februar, je bilo veliko ljudi, ki so bili ubiti na ulicah ali so izginili, mladih in neporočenih. Skoraj pet desetletij pozneje je veliko staršev omenjenih že umrlo, zato ni bilo nikogar, ki bi uveljavljal pravico do povrnitve škode. Poleg tega so nekatere družine žrtev pobegnile v tuje države in se niso mogle vrniti, da bi zaprosile za odškodnino. Število primerov usmrtitve in prestajanja zaporne kazni v obdobju belega terorja je v resnici veliko višje od navedenih števil. Nekatere žrtve niso zaprosile za povrnitev škode, ker niso želele obujati spominov na to travmatično izkušnjo. Veliko žrtev je v času belega terorja umrlo mladih, brez živčih sorodnikov, ki bi se zanje prijavil, zlasti v primerih mladih, ki so na otok prišli s KNS in so bili usmrčeni zaradi domnevnega sodelovanja s Kitajsko komunistično stranko. Nekateri tajvanski politični zaporniki, ki so bili med aretacijo povezani s kitajskimi komunisti, so zavrnili možnost zaprositve za odškodnino, ker so ohranili močno kitajsko nacionalno identiteto in so se odločili za reševanje vprašanja glede ravnanja KNS kasneje, po osvoboditvi Tajvana od LR Kitajske. Glede na razmere bi moralo skupno število žrtev v času avtoritarne vladavine preseči deset tisoč oseb. Druga stvar, ki jo je treba poudariti, je, da številke ne predstavljajo natančnih let zapora. Po »odsluženi« kazni so številni zaporniki ostali še vedno bili zaprti iz »izobraževalnih razlogov«, v primerih nezadovoljstva odgovornih organov z vedenjem zapornikov celo do šest let. Ta dodatna zaporna kazen pa ni izpolnjevala pogojev za odškodnino.

Čeprav so bila nadomestila namenjena izgubam življenj in svobode, sami kršitelji niso bili nikoli preganjani ali imenovani. Ta fenomen »deset tisoč žrtev brez enega samega storilca« ni brez družbenih temeljev: ljudje niso dovolj odločno zahtevali tranzicijske pravičnosti. Na podlagi izkušenj postkomunističnih držav je Stephen Holmes navedel, da je »mirovanje in neukrepanje na tem področju (tranzicijska pravičnost) racionalno, celo razumljivo ali vsaj popolnoma naravno«. Kot dejavnike molka o zgodovinski pravičnosti, med drugim, navede ambivalenco do moralnih vprašanj, nujnost trenutnih problemov, široko uveljavljeno dožemanje tranzicijske pravičnosti kot igre moči med nasprotujočimi si elitami, močnejšo željo po normalnosti kot željo po povračilni pravičnosti in potrebo po izkušnjah elit v prejšnjem režimu. (Wu 2005,12)

Vsekakor sta bila pomembna tudi uspešnost KNS v gospodarskem razvoju Tajvana in Jiangov avtoritaren način vladanja. V času belega terorja je Tajvan dosegel najhitrejšo gospodarsko rast. Jiang je, v primerjavi s svojimi kolegi drugod po svetu, vladal na edinstven način. Več desetletij je vodil tajvansko politiko, vendar se mu je kljub temu uspelo, skupaj s svojimi podrejenimi, distancirati od korupcije in potratnosti. Poleg tega na politični sceni ni bilo najti »črnih in zlatih« (kriminalne in denarne moči), ki obremenjuje sedanjo demokratično politiko. Jianga so se bali in ga sovražili, vendar je bil tudi zelo spoštovan, vsaj pri znatnem deležu ljudi. Ni mogoče zanikati, da je uradna propaganda avtoritarnega režima močno prispevala k pozitivni podobi, ki jo je imel Jiang med ljudmi. Toda po daljšem obdobju življenja v demokratični politiki, odprti družbi in svobodnih množičnih medijih nadaljevanje te pozitivne podobe morda ni zgolj posledica zapuščine avtoritarnega režima. Po telefonski raziskavi, izvedeni leta 2003, je bilo ugotovljeno, da se skoraj polovica (46 odstotkov) vprašanih strinja z izjavo: »Politika v času veljave vojnega prava in vladavine Jianga je bila boljša za Tajvan (kot sedanja demokratična politika).« Tudi med diplomanti se je s to izjavo strinjalo do 30 odstotkov vprašanih. (Chu, 2003)

S tako pozitivno oceno Jianga in njegove vladavine je malo verjetno, da bodo ljudje zahtevali ponovno moralno obravnavo te zgodovine. Poleg zgoraj omenjenih prednosti tistega časa, Jiangovega načina vladanja in gospodarske rasti, gre omeniti še dodaten dejavnik in sicer učinek časovnega okvira »represivnega trenutka«. Če je tranzicija proces v daljšem časovnem obdobju, tekom katerega so se najhujše oblike politične represije že končale ali umirile, je tudi večja možnost za odpuščanje. (Zalaquett 1995, 19) Nekateri avtorji pa poudarjajo naslednje: »Ko so represorji v trenutkih tranzicije zelo živi, se izkušnja represije za tranzicijsko vlado izkaže kot izjemno težavna«. (Aguilar in Kite 2004, 209) Zdi se, da mnogi

politologi priznavajo učinek časovnega okvira pri omejenih zahtevah po politični zadostitvi. »Toku časa morda uspe zamegliti spomine na pretekle dogodke.« (Huysse 1995, 110)

Ne samo, da je spomin z leti vse bolj oddaljen, z večjim intervalom med kršitvami in demokratično tranzicijo je tudi manjša čustvena intenzivnost, ki jo je povzročila nekdanja politična represija, skupaj z grozodejstvi, manj je zahtev za odškodnine. Predhodni statistični podatki kažejo, da se je 90 odstotkov kršitev človekovih pravic na Tajvanu zgodilo pred 1970, skoraj dve desetletji pred tranzicijo, samo približno odstotek pa jih je bilo v osemdesetih letih. Po sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, podobno kot v primerih komunističnih režimov v vzhodni Evropi, je fizično represijo v veliki meri »nadomestila« psihološka. Človeški instrumenti nadzora nad družbo so se iz terorja in represije preusmerili predvsem v gospodarski nadzor, nadzor nad mediji, nadzor nad povezovanjem in pravicami. Tako sta vse bolj oddaljeno obdobje represije in gospodarski uspeh v veliki meri zmanjšala povpraševanje po tranzicijski pravičnosti. Kljub vsem dejavnikom, ki niso v prid zgodovinski pravičnosti, jo nekateri glasovi še vedno zahtevajo. Eden od primerov je urednik na novo objavljene slikovne antologije o zlorabah človekovih pravic na Tajvanu. Družbi zastavlja naslednja vprašanja: kako obravnavati številne, ki so delali v vojaškem poveljstvu, preiskovalnem uradu, ki so izvajali vojno pravo ali so bili varnostni policisti in uradniki, zaporniški stražarji - orodje avtoritarne oblasti in krvnikov državnega terorja? Ali bi morali biti tarče splošnega pregona in kaznovanja, ali jih obsoditi na simbolično obsodbo? Ali bi morali dobiti imuniteto, tudi brez kakršnekoli obsodbe, da bi prihranili stroške? Kako naj ljudje obravnavajo drug drugega? To so resna vprašanja. Če se člani ali sokrivci vladajoče skupine nikoli ne pokesajo, potem ko so storili takšne zločine, ali če se družba nikoli ne ukvarja z razmišljanjem ali razpravo, se bo zgodovina zločinov ponovila. (Wu 2005, 14)

Uredniški glas pa je šibek in osamljen in v družbi ni sprožil odziva. Pomanjkanje odločne zahteve javnosti po preiskavah preteklih dogodkov in kaznovanju storilcev delno pojasnjuje, zakaj so tudi opozicijske elite, ki so prevzele vlado leta 2000, zavračale prizadevanja glede vprašanj tranzicijske pravičnosti. 13. novembra 2004 je predsednik Chen Shuibian med kampanjo za člane svoje stranke govoril o načrtovanju ustanavljanja komisije za resnico, ki bi ponovno preučila nerešene primere političnih umorov, če bi njegova stranka pridobila nadzor nad zakonodajnim organom. Če bi predsednik resnično nameraval raziskati nerešene primere političnih kaznivih dejanj, kot predsednik države, ki obvladuje vse državne aparate, mu ne bi bilo treba čakati, da bi njegova stranka dobila večino v zakonodajnem telesu. Niti ne bi bilo potrebno razglašati svojih namer med volilno kampanjo. To je zgolj dejanje, ki je tranzicijsko

pravičnost degradiralo s položaja pomembnega moralnega vprašanja na raven volitev - tako, kot so nekateri politiki v postkomunističnih državah izrabili zgodovinsko pravičnost za nabiranje volilnih točk. (Holmes 1995, 117) Če ne bi bila uresničena, bi takšna obljuba med ljudmi predstavljala le zgodovinsko pravičnost, ki je bila orošana moralne legitimnosti.

7 Zaključek: pravična zgodovina

Čeprav so zahteve po tranzicijski pravičnosti skromne, je zagotavljanje slednje neizogibno, saj je soočenje z nerazrešenimi napetostmi v preteklosti bistvenega pomena za prihodnost demokracije. Številni akademiki in politiki so se izrekli za stališče »nikoli več« pri glavni usmeritvi obravnave tranzicijske pravičnosti. Zgodovinska pravičnost ima pri tem pomembno vlogo. Lahko trdimo, da je tranzicijska pravičnost hevristična za politično izobraževanje demokratičnih državljanov; da je državljanstvo, ki je zgodovinsko zavedno in ceni demokratične vrednote, pomembno za trdno demokracijo. Če se državljani zavedajo, kakšnih zločinov so bili v preteklosti zmožni njihovi voditelji, opremljeni s politično močjo in avtoriteto, je več možnosti, da bodo pozorni na zlorabo politične moči v prihodnosti. Ta zgodovinska zavest, ki izhaja iz izkušenj lastne družbe, jim lahko pomaga tudi pri razmišljanju o temeljnem problemu poslušnosti nemoralni politični avtoriteti.

Raziskava literature o tranzicijski pravičnosti kaže, da se mnenja o vprašanju zasledovanja zgodovinske resnice precej razhajajo. (Aguilar in Hite 2004, 198) Navedeno je skladno s hipotezo o odsotnosti volje do iskanja krivcev in njihovega pravnega preganjanja.

Hipotezo potrjuje tudi dejstvo, da je bila na Tajvanu prva obveznost-zagotovitve odškodnin žrtvam-sicer izpolnjena, vendar storilci niso bili nikoli imenovani. Za zločine v avtoritarnem obdobju ni bil odgovoren nihče. Tudi hipoteza o neučinkovitem delovanju tajvanskega Odbora za resnico in spravo je podprta s številnimi izjavami o njegovem nedelovanju. Ali povzeto z besedami aktivista in akademika Wu Naideja (korespondenca): »Morda ste iz prispevkov v množičnih medijih že sami razbrali, da so razmere v tajvanskem Odboru za resnico in spravo že vse od ustanovitve slabe. V prvih mesecih delovanja sta odstopila oba, predsednik in podpredsednik odbora. Tako ostaja vse do sedaj.«

Omejevalni dejavnik raziskave je vloga časa, saj je bil Odbor za resnico in spravo ustanovljen šele leta 2016, zato bodo posledice izvajanja in morebitni dosežki delovanja vidni šele v prihodnje.

Kar zadeva vlogo iskanja resnice za demokracijo, gre analizirati dve ločeni vprašanji: ali iskanje resnice pomaga zdraviti rane in je zato koristno civilnemu življenju, ki ga zahteva demokracija in ali je iskanje resnice dobro za prihodnost demokracije. Kot poudarjajo nekateri avtorji – le žrtve imajo moralno pravico do pozabe. Ne samo, da imajo pravico vedeti, kdo je bil odgovoren za njihovo trpljenje, so tudi edini s pravico do odločitve o pozabi, odpuščanju in spominu. Nihče razen žrtev samih ne more izbrati med pozabo in spominom. Če omenimo besede nekega avtorja: »Nekateri so rekli, da je dovolj »odpiranj ran«. Le o čigavih ranah so govorili? Zagotovo ne o svojih. In zakaj mislijo, da so se rane žrtev zacelile?« Priznavanje moralne pravice do zgodovinske resnice žrtvam lahko predstavlja poziv k interpretaciji resnice in pravičnosti v zgodovini na drugi osnovi; njenih (moralnih) učinkih na družbo in demokracijo. Splošno prepričanje je, da lahko pripovedovanje resnice prinese odpuščanje in spravo, da ozdravi rane, ki delijo družbo in ozdravi travme, ki mučijo žrtve in storilce. Vendar ni odpuščanja brez resnice, bi rekli mnogi. Ali, kot je dejala Južnoafričanka, katerega očeta je ubila policija: »Želimo si odpustiti, vendar ne vemo, komu.« (Tutu 1999, 149) V zadržanem, a optimističnem razpoloženju je mentor Komisije za resnico in spravo Južne Afrike, nadškof Desmond Tutu zaključil misijo z naslednjimi besedami: »Resnična sprava razkriva grožnjo, zlorabo, bolečino, degradacijo, resnico. Vse to bi včasih lahko še poslabšalo stvari. Tvegano dejanje, toda na koncu je vredno, ker obravnavanje resničnih situacij pomaga k resničnemu zdravljenju. Če storilec spozna svojo napako, obstaja tudi upanje za kesanje, žalost. (Minow 1999, 71) Vsi opazovalci komisij za resnico pa se ne strinjajo s to optimistično sliko. Prisotno je vprašanje o pozitivnih rezultatih spravljanja vojskujočih se strani v družbi in učinka pri spreminjanju kršiteljev. »V teh javnih spovednicah je zelo malo dokazov za kesanje...« (Soyinka 1999, 35) Rezultat je dvomljiv tudi glede učinka pripovedovanja resnice na žrtve. Splošno velja, da je omogočanje pripovedovanja svoje zgodbe javnosti ali uradni komisiji pomembno vpliva na pomoč žrtvam pri ponovni pridobitvi dostojanstva in celjenju ran. Kot ugotavlja zdravnik pri zdravljenju travm žrtev, je prepričanje o zdravilni moči pripovedovanja resnice temeljna predpostavka psihoterapevtskega dela. Veliko je pozitivnih primerov, ki kažejo na zdravilno moč iskanja resnice, še posebej, kadar je to storjeno v javnem prostoru. Žrtev iz Južne Afrike so mučili pri rosih šestnajstih letih; po pričanju na Odboru za resnico in spravo je dejala: »Ko sem včasih pripovedovala zgodbo o svojem življenju, sem neskončno dolgo jokala in čutila, da temu ni konca. Tokrat vem, da bo to, kar so mi storili, slišano po vsej državi. Še vedno so v meni solze, vendar tudi radost.« Javno pričevanje je preobrazilo travmatično zgodbo iz pripovedi o sramoti in ponižanju v prikaz dostojanstva in kreposti; ko govorijo o travmi, imajo preživeli sebe in svoj svet znova v rokah. (Wu 2005, 16)

Tajvan se ni lotil druge obveznosti, za prihodnje generacije. Uskladitev pravičnosti in zgodovine ni nikoli preprosta in enostavna naloga. Pravičnost v zgodovini predstavlja preoblikovanje družbenega spomina, kar je vedno sporno. Boj za interpretacijo spomina je pogosto zakoreninjen v konfliktu in medsebojnem vplivu družbenih, političnih in kulturnih interesov, zato je med konfliktnimi skupinami, bodisi rasnimi, etničnimi ali razrednimi, težko zgraditi skupni spomin. Različne konfliktno skupine pogosto pripisujejo različna čustva in celo različne interpretacije istemu zgodovinskemu dogodku, kar včasih onemogoča skupno obeleževanje. (Osiel 1997, 20) Tudi v primeru narodne identitete, ki je z ideološkimi stališči manj razdeljena, različne etnične skupine v Ameriki uporabljajo različne zgodovinske spomine, da artikulirajo svoje različice ameriške identitete. (Wu 2005, 18)

Tako je kolektivni spomin v novi demokraciji pogosto področje konfliktov, kjer si lahko ostro nasprotujejo s konkurenčnimi (in pogosto nezdružljivimi) rekonstrukcijami preteklosti, da bi podaljšali svoje potencialne politične cilje. Glede na različne zgodovinske izkušnje imajo različne etnične skupine na Tajvanu tudi različna moralna vrednotenja do režima KNS. Zaradi izkušenj iz druge svetovne vojne, kitajske državljanske vojne in priseljevanja na otok so številni kitajski prebivalci na Tajvanu močno čustveno povezani z režimom KNS in njenimi nacionalnimi voditelji, medtem ko so izkušnje in življenjski spomini večine domačega tajvanskega prebivalstva na to obdobje kot na čas vladavine terorja vodij KNS. Težko je soglasno deliti enoten zgodovinski spomin, kar dokazuje tudi zanimiva polemika o ocenitvi vloge Jiang Jingguoja v demokratizaciji Tajvana. »Konvencionalne izkušnje« o vlogi Jianga so, da je bil razsvetljen avtoritarni vladar, ki je Tajvana spremljal skozi čudežni gospodarski razvoj in dovolil otoško politično liberalizacijo. Toda njegova vloga v procesu demokratizacije Tajvana bi bila lahko ocenjena na bolj zapleten, kompleksen in celovit način. Poleg modernizacije Tajvana, je bil, kot *de facto* »diktator« tajvanske politike več kot dve desetletji, odgovoren tudi za beli teror, hude kršitve človekovih pravic, zlorabe človeških življenj in zatiranja opozicije. Toda takšna ponovna ocenitev akademikov bi zlahka sprožila kritike, celo osebne napade vodij konservativnih strank in glavnih časopisov. Kolektivni spomin na Incident 228 ima tudi razmeroma razdiralno vlogo. Za mnoge tajvanske domačine pokol velja za zgodovinsko lekcijo o neizogibni katastrofi in nečlovečnosti, ki jo s seboj prinaša tuja sila. Tako je ob vzponu tajvanske identitete Incident 228 postal osrednji element agonije avtohtonega Tajvana. Toda za mnoge Kitajce čez ožino in tiste prebivalce Tajvana s kitajsko identiteto Incident predstavlja razširitev državljanske vojne med KNS in kitajskimi komunisti.

Ni mogoče zanikati, da je Kitajska komunistična stranka rekrutirala številne tajvanske državljane in dejavno sodelovala pri incidentu. Dejstvo je tudi, da so bili mnogi politični zaporniki v času vladavine belega terorja komunisti, ki so prejeli ukaze Kitajske komunistične stranke. Po mnenju Chen Yingzhena 陳映真, otoškega domačina in nekdanjega političnega zapornika, ki je znan kot pisatelj in kot kitajski nacionalist, je koncept masakra kot posledica prevlade Kitajcev nad Tajvanci »dogma pravoverstva« tajvanske proti - kitajske nacionalne politike in zgodovinskega diskurza, kar je postala osnova ideologijam »tajvanskega nacionalizma« in »kolonializma KNS«. »Bes domačinov, ki ga je vzbudil Incident 228, je bes na izkoriščanje in zatiranje bratov, ki še vedno govorijo o ljubezni do rojakov, ljubezni, ki si jo delijo bratje na obeh straneh ožine.« Toda ni potrebno, da bi se ta spor o zgodovinskem spominu nadaljeval. Oblikovanje skupnega zgodovinskega spomina, ki si ga lahko delijo eni in drugi in ki bi predstavljal skupno lekcijo za demokratično izobraževanje sedanjih in prihodnjih generacij, ni nemogoče. Navsezadnje sta se obe strani borili proti diktaturi KNS, obe trpeli zaradi zlorab človekovih pravic pod avtoritarno vladavino. V času belega terorja je delež prebivalcev, ki so migrirali s Kitajske na Tajvan po letu 1945 predstavljal okoli 40 odstotkov vseh žrtev, kar je precej več od njihovega deleža, manjšega od 15 odstotkov celotnega prebivalstva. Delitev v zgodovinskem spominu lahko delno izhaja iz neuspelega poskusa zagotavljanja pravičnosti in resnice. Zagotavljanje pravičnosti zgodovini in ustvarjanje skupnega zgodovinskega spomina, ki si ga lahko delita obe strani, je zagotovo občutljiva zadeva. Zahteva empatijo in iskrenost. Vendar ni nemogoče. Prav tako je lahko pomembno prizadevanje za izpostavljanje vseh nevarnosti politične moči, kako ne biti opazovalec, ko se drugi borijo za človeško dostojanstvo - njihovo in naše - in o tem, kaj storiti, ko je vsiljen nemoralni red. Ta vprašanja so zelo živa, celo v demokratičnem režimu. Morda bodo prizadevanja neuspešna. Vendar, naštetu je dolžnost prihodnjim generacijam. Toda zakaj bi bilo nujno za demokratično izobraževanje uporabiti izkušnje lastne države? Zakaj ne bi vključili vseh kot enotno moralno skupnost? Zakaj ne bi v ta namen uporabili ustreznih primerov iz drugih družb in se izognili nadaljnji razdelitvi?

K prihodnjim možnostim raziskovanja usmerja dejstvo, da je politična skupnost tudi moralna skupnost. Narodna skupnost je tudi moralna skupnost, v kateri sodržavljane povezujejo moralna načela. Zgodovinski spomin bi lahko deloval kot učna snov za lekcije, ki spodbujajo demokracijo, lahko bi bil nacionalni spomin in vprašanje prihodnjih analiz. Izkušnja obiska koncentracijskega taborišča in krematorija, ki so ga uporabljali za človeška telesa, je zagotovo presunljiva za sleherno človeško bitje. In če so za zločine odgovorni sodržavljani? Vendar le

preprosto govorjenje resnice ne privede k cilju. Kot je povedal novinar, ki je pozorno spremljal proces Odbora za resnico in spravo v Južni Afriki: »ORS je uspelo v razkrivanju resnice in do določene mere ozdravitvi ran posameznih žrtev. Toda ni mu uspelo v preprečevanju grozodejstev v prihodnje. Namen javnih sojenj je, med drugim, izobraževanje na področju demokracije z vlogo odvračilnega dejavnika z opozorilom, kakšne posledice prinašajo grozodejstva.« (Wu 2005, 21)

8 Povzetek

Tako imenovana tranzicijska pravičnost (TP) se nanaša na idejo o družbi, ki po prehodu iz avtoritarnega v demokratični sistem potrebuje vladno (ponovno) vzpostavitev pravičnosti in družbene sprave, kar bi moralo vključevati odpravo političnih, etničnih in rasnih razhajanj – posledice političnih zatiranj predhodne vlade s kršenjem človekovih pravic tekom avtoritarnega obdobja. Poskuša identificirati žrtve in doseči mir, spravo ter demokracijo. Tako je opredelitev tranzicijske pravičnosti Mednarodnega centra za tranzicijsko pravičnosti sledeča: »Tranzicijska pravičnosti je odziv na pretekle institucionalne in kršitve človekovih pravic. Cilj tranzicijske pravičnosti je identifikacija žrtev in vzpostavitev miru, sprave ter demokracije. Za TP velja pravosodno prizadevanje za spremembo družbe, ki je doživela obsežne kršitve človekovih pravic... Te spremembe so običajno poimenovane demokratični prehod, ravno zato je tovrstno pravosodje poimenovano *tranzicijska* pravičnost.«

V času političnega snovanja tranzicijske pravičnosti na Tajvanu (Republiki Kitajski) je bila poravnava žrtvam s kompenzacijami skorajda edina iniciativa, ob odsotnosti kakršnegakoli preganjanja krivcev ali razkrivanja resnic, tako po pravni kot po moralni dolžnosti. Tajvan ni imel priložnosti za refleksijo škode, ki jo je povzročil sistem avtoritarne oblasti, tako da so številni povzročitelji oziroma sodelavci takratnega sistema ostali na ključnih položajih v vladi tudi tekom demokratizacije, kar je privedlo do prevladujočega fenomena nekaznovanja.

Kolonialna preteklost je, tako kot velja za številne druge azijske države, tudi del zgodovine Tajvana. Od leta 1947 do 1987 je bilo v času avtoritarne oblasti na Tajvanu v veljavi vojno pravo. Po njegovi ukinitvi leta 1987 so se na Tajvanu začeli procesi liberalizacije ter privedli do tako imenovanega tretjega vala demokratizacije. Leta 1996 so potekale neposredne predsedniške volitve, na katerih so izvolili Li Denghuija 李登輝, prvega demokratično izvoljenega predsednika. To je bila pomembna prelomnica v procesu demokratizacije Tajvana. Leta 2000 so se prvič na novo razporedile silnice moči na vrhu. Za predsednika so

izvolili kandidata opozicijske stranke, Chena Shuibiana 陳水扁, Kitajska nacionalna stranka (KNS), ki je Tajvanu vladala skorajda pol stoletja, pa je doživela poraz.

V nadaljevanju delo obravnava napredek Tajvana in njegov težaven položaj pri izvajanju tranzicijske pravičnosti tekom demokratizacije. Vsebina prvega dela predstavlja demokratični napredek in vpliv na izvajanje tranzicijske pravičnosti kot posledica tranzicijskega režima. Navaja, da so na Tajvanu v času političnega snovanja tranzicijske pravičnosti kompenzacije žrtvam skorajda edino dejanje, medtem ko je pregon povzročiteljev po pravni ali moralni dolžnosti povsem izostal, kar velja tudi za razkritje resnice. Tajvan ni nikoli imel priložnosti za refleksijo škode, ki mu jo je povzročil sistem vladavine avtoritarne oblasti in tako je nemalo krivih in tistih, ki so z njimi sodelovali v takratnem sistemu v demokratizirani vladi ostalo prisotnih na ključnih položajih, kar je privedlo do prevladujočega fenomena nekaznovanja. (Chen in Chung 2016, 14)

Tako obvladovanje vprašanja kompenzacij, brez preiskav o povzročiteljih in iskanja zgodovinske resnice ne more razrešiti zločinov, ki jih je za seboj pustila avtoritarna doba, lahko pa prinese resno krizo demokratične vlade na Tajvanu. Soočenje s tranzicijskim pravom in poglobljena razrešitev vprašanj je pomembna tema za utrditev tajvanske demokracije. V moderni zgodovini Tajvana sta bila izvedena dva režimska prehoda. Po prvem, ki je bil posledica poraza Japonske v drugi svetovni vojni, se KNS ni nikoli dotaknila tranzicijske pravičnosti. Ko je vladajoča elita režima KNS leta 1945 prevzela otok, se je srečala z dvema skupinama že formirane tajvanske družbeno-politične elite. Ena skupina so bili sodelavci, sestavljeni iz majhnega števila upravne elite, ki jo je kolonialna vlada imenovala na upravne položaje srednje ravni in večjega števila volilne elite v predstavniških organih na lokalni ravni z zelo omejeno politično močjo. Drugo tajvansko skupino sestavljali aktivisti, dejavni v različnih protikolonialnih gibanjih in žrtve jetništev ter političnih ustrahovanj kolonialnega režima. Ko je leta 1895 dinastija Qing prepustila Tajvan Japonski, Republika Kitajska še ni bila ustanovljena. Ker je vladna elita KNS izviralala iz Republike, ni imela vzpostavljenih povezav z nobeno že obstoječo elitno skupino. Novi režim je tako po prevzemu otoka v prvih letih svoje vladavine sledil politiki nevmešavanja; brez spodbujanja privrženecv in brez izkazovanja posebnih zaslug vodjem protikolonialnih gibanj. Obstoječa tajvanska elita, ki jo je novi režim izbral kot vladajoče partnerje, je bila večinoma tista, ki je bila v času kolonialne vladavine na celini in je razvila tesne vezi z elito KNS, ko je sodelovala s tamkajšnjim režimom. Kolektivni spomin v novi demokraciji je pogosto področje konfliktov, kjer si lahko ostro nasprotujejo s konkurenčnimi (in pogosto nezdržljivimi) rekonstrukcijami preteklosti,

da bi podaljšali svoje potencialne politične cilje. Glede na različne zgodovinske izkušnje imajo različne etnične skupine na Tajvanu tudi različna moralna vrednotenja do režima KNS. Zaradi izkušenj iz druge svetovne vojne, kitajske državljanske vojne in priseljevanja na otok so številni kitajski prebivalci na Tajvanu močno čustveno povezani z režimom KNS in njenimi nacionalnimi voditelji, medtem ko so izkušnje in življenjski spomini večine domačega tajvanskega prebivalstva na to obdobje kot na čas vladavine terorja vodij KNS. Težko je soglasno deliti enoten zgodovinski spomin. Zagotavljanje pravičnosti zgodovini in ustvarjanje skupnega zgodovinskega spomina, ki si ga lahko delita obe strani, je zagotovo občutljiva zadeva. Zahteva empatijo in iskrenost. Vendar ni nemogoče.

9 論文提要

所謂的轉型正義指的是一個社會的觀念，在從專制制度向民主制度過渡之後，需要政府（重新）恢復正義和社會和解，其中應包括消除政治，種族和種族分裂- 前政府的政治壓迫的後果在專制時期侵犯人權。它旨在確定受害者並實現和平，和解和民主。因此，國際轉型正義中心的轉型正義的定義如下：“轉型正義是對過去的體制和人權濫用的回應。轉型正義的目標是確定受害者並恢復和平，和解和民主。轉型正義是一項司法努力，旨在改變一個遭受廣泛侵犯人權的社會..... 這些變化通常被稱為民主過渡，這就是為什麼這種正義被稱為轉型正義。”

在台灣轉型正義政治概念時（中華民國），在沒有任何法律和道德上的起訴或披露真相的情況下，對受害者的賠償幾乎是唯一的舉措。台灣沒有機會反思專制統治制度所造成的損害，因此當時即使在民主化過程中，該制度的許多肇事者和同夥仍然處於政府關鍵崗位，導致普遍存在的有罪不罰現象。

與許多其他亞洲國家一樣，殖民歷史是台灣歷史的一部分。從 1947 年到 1987 年，戰時法在台灣獨裁統治期間生效。自 1987 年廢除後，台灣開始實行自由化進程，並導致所謂的第三次民主化浪潮。1996 年，舉行了直接的總統選舉，選舉李登輝，這是民主選舉產生的第一任總統。這是台灣民主化進程中的一個重要轉折點。2000 年，最高層的權力部門首次被重新部署。反對黨候選人陳水扁先生被選為總統，而統治台灣近半個世紀的中國民族黨被擊敗。

以下部分討論台灣在民主化進程中實施過渡時期司法的進展及其困難。第一部分的內容介紹了民主進程以及過渡時期對過渡時期司法實施的影響。他指出，在台灣，在過渡時期司法的政治概念出現時，賠償幾乎是受害者的唯一行為，而法律或道德責任的肇事者完全缺席，這也適用於披露真相。台灣從來沒有機會反思專制統治制度對其造成的破壞，使許多有罪的人和民主化政府當時的製度中與之合作的人保持關鍵地位，導致普遍存在的有罪不罰現象。（Chen and Chung 2016,14）

因此，在不調查致使代理人和發現歷史真相的情況下，處理賠償問題，不能解決專制時代留下的暴行，但卻可能導致台灣民主政府的嚴重危機。處理過渡法和深入解決問題是鞏固台灣民主的重要課題。台灣近代史上已經發生了兩次政權轉型。在第一次，這是日本在第二次世界大戰中失敗的結果後，國民黨從未觸及過渡時期的正義。當國民黨政權的統治精英於 1945 年接管該島時，它會見了兩組已經建立的台灣社會政治精英。

其中一個小組是由少數由殖民政府任命的中層行政職位的行政精英和地方代表機構中政治權力非常有限的選舉精英組成的團體組成。第二個台灣組織包括活躍於各種反殖民運動和囚犯受害者以及對殖民政權進行政治恐嚇的活動家。1895 年清朝離開台灣前往日本時，中華民國尚未建立。由於國民黨政府精英起源於共和國，它與任何現有的精英群體沒有任何聯繫。因此，新政權在其統治的最初幾年內接管該島後遵循了不干涉政策；沒有鼓勵追隨者，也沒有向反殖民運動的領導人表示特別的信任。由新政權選為執政夥伴的現有台灣精英，在殖民統治期間大部分是大陸人，在與那裡的政權合作時與國民黨精英建立了密切聯繫。新民主國家的集體記憶往往是一個衝突地區，在這個衝突地區，他們可以與過去的競爭（通常是不相容的）重建形成鮮明對比，以擴展其潛在的政治目標。鑑於不同的歷史經驗，台灣不同民族對國民黨政權也有不同的道德評價。由於第二次世界大戰，中國內戰和移民到島上的經驗，台灣的許多中國人與國民黨政權及其國家領導人情感緊密相關，而在此期間大多數台灣本土人口的經歷和生活記憶被認為是在恐怖統治時期。國民黨的負責人。很難一致地分享單一的歷史記憶。為歷史帶來正義並創造雙方可以共享的共同歷史記憶當然是一件敏感問題。它需要同情和誠實。但這並非不可能。

Viri in literatura

1. Aguilar Paloma, and Katherine Hite. 2004. "Historical Memory and Authoritarian Legacies in Process of Political Change: Spain and Chile". V *Authoritarian Legacies and Democracy in Latin America and Southern Europe*, Katherine Hite and Paola Cesarini (ur.), 191 – 232. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
2. Andrade, Tonio. 2008. *How Taiwan Became Chinese: Dutch, Spanish, and Han Colonization in the Seventeenth Century*. New York: Columbia University Press.
3. Chen, Chun-hung, and Han-hui, Chung 2016. "Unfinished democracy: Transitional justice in Taiwan". *Studia z Polityki Publicznej*, 4(12):13-35. Prevezeto 20. 10.2018. http://kolegia.sgh.waw.pl/pl/KES/czasopisma/kwartalnik_szpp/Documents/numer%204%202016/01_Cheng_Chung.pdf
4. Cheng, Tun-Jun 1989. "Democratizing the Quasi-Leninist Regime in Taiwan". *World Politics*, vol. 41, številka 4:471 – 499. Prevezeto 24. 02. 2019. doi: 10.2307/2010527
5. Chu, Hai-yuan. 2003. *General Survey of Social Attitudes in Taiwan*. Taipei: Academia Sinica.
6. Elster, Jon. 2004. *Closing the Books: Transitional Justice in Historical Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.
7. Hioe, Brian 2017. "Profile: Gongsheng Music Festival". New Bloom, 28. 02.2017. Prevezeto 04. 02.2019. <http://newbloommag.net/2017/02/28/profile-gongsheng-music-festival/>
8. Holmes, Stephen. 1995. "The End of Decommunization". V *Transitional Justice: How Emerging Democracies Reckon with Former Regimes*, Neil J. Kritz (ur.), 116 – 120. Washington: United States Institute of Peace Press.
9. Huang, Chang-Ling 2016. "Taiwan's White Terror and the Search for Transitional Justice: The Costs of a Silent Revolution." *Diplomat*, 30. 09.2016. Prevezeto 20. 03.2019. <http://magazine.thediplomat.com/>
10. Huntington, Samuel P. 1991. "The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century." *Journal of Democracy*, pomlad 1991. Prevezeto 25. 03.2019. <http://www.ned.org/docs/Samuel-P-Huntington-Democracy-Third-Wave.pdf>
11. Huysse, Luc. 1995. "Justice after Transition: On the Choices Successor Elites Make in Dealing with the Past". V *Transitional Justice: How Emerging Democracies Reckon with Former Regimes*, Neil J. Kritz (ur.), 110. Washington: United States Institute of Peace Press.

12. Jacobs, J. Bruce. 2016. *The Kaohsiung Incident in Taiwan and Memoirs of a Foreign Big Beard*. Leiden – Boston: Brill.
13. Jacobs, J. Bruce, and Liu, I-Hao Ben 2007. "Lee Teng-hui and the Idea of "Taiwan"". *The China Quarterly*, 190 (junij), 375-393. Prevezeto 15. 05.2019. doi: 10.1017/S0305741007001245
14. Kerr, George. 1965. *Formosa Betrayed* . Boston: Houghton Mifflin.
15. Li, Denghui[李登輝]. 1999. *Taiwan de zhu zhang*[台湾的主張] (Tajvanu v zagovor). Taibei: Yuanliu chuban shiye gufen youxian gongsi.
16. Linz, Juan J. 1975. "Authoritarianism and Totalitarianism". V *Handbook of Political Science*, Fred I. Greenstein and Nelson W. Polsby (ur.), 185 – 187. Reading: Addison-Wesley Publishing.
17. Minow, Martha. 1999. *Between Vengeance and Forgiveness: Facing History After Genocide and Mass Violence*. Boston: Beacon Press.
18. Myers Ramon H., and Linda Chao. 1994. "The first Chinese Democracy: Political Development of the Republic of China on Taiwan, 1986-1994 ". *Asian Survey*, letnik XXXIV, 3: 213 - 230.
19. Olsen Tricia D, Payne Leigh A., and Reiter Andrew G. 2010. *Transitional Justice in Balance: Comparing Processes, Weighing Efficacy*. Washington: United States Institute of Peace Press.
20. Osiel, Mark. 1997. *Mass Atrocity, Collective Memory and the Law*. New York: Transaction Press.
21. Phillips, Steven E.. 2003. *Between Assimilation and Independence: The Taiwanese Encounter Nationalist China, 1945–1950*. Stanford: Stanford University Press.
22. Rowen, Ian 2015. "Inside Taiwan's Sunflower Movement: Twenty-Four Days in a Student-Occupied Parliament, and the Future of the Region". *The Journal of Asian Studies*, 74(1), 5 – 21. Prevezeto 21. 03.2019. doi:10.1017/S0021911814002174
23. Rowen, Ian, and Rowen, Jamie 2017. "Taiwan's Truth and Reconciliation Committee: The Geopolitics of Transitional Justice in a Contested State". *International Journal of Transitional Justice*, 11(1), 92–112. Prevezeto 25. 11.2018. doi: 10.1093/ijtj/ijx001
24. Schubert, Gunter 2004. "Taiwan's Political Parties and National Identity: The Rise of an Overarching Consensus". *Asian Survey*, 44(4), 534–554. Prevezeto 15. 01.2019. doi: 10.1525/as.2004.44.4.534
25. Shklar, Judith. 1987. *Montesquieu*. Oxford: Oxford University Press.

26. Soyinka, Wole. 1999. *The Burden of Memory, the Muse of Forgiveness*. New York: Oxford University Press.
27. Tien, Hung – Mao.1989. *The Great Transition: Political and Social Change In the Republic of China*. Stanford: Hoover Institution Press.
28. Tsai, Ing-wen 2016. "Full Text of President Tsai's Inaugural Address". Focus Taiwan, 20. 05.2016. Prevezeto 09.03. 2019. <http://focus.taiwan.tw/news/aip/201605200008.aspx>
29. Tutu, Desmond Mpilo . 1999. *No Future Without Forgiveness*. New York: Doubleday.
30. UN. 2004. UN Security Council's Reports. <http://www.un.org/en/sc/documents/sgreports/2004>.
31. Winter, Stephen 2013 'Towards a Unified Theory of Transitional Justice,' *International Journal of Transitional Justice* 7(2) (2013): 224–244.
32. Winter, S. (2013). *Towards a Unified Theory of Transitional Justice. International Journal of Transitional Justice*, 7(2), 224–244.doi:10.1093/ijtj/ijt004
33. Wu, Naiteh 2005. "Transition without Justice, or Justice without History: Transitional Justice in Taiwan". *Taiwan Journal of Democracy* , julij 2005. Prevezeto 20. 12.2018. <http://www.ios.sinica.edu.tw/ios/people/personal/wnd/TransitionWithoutJusticeOrJusticeWithoutHistory.pdf>
34. Yang, Sofia 2017. "Document unearthed shows double - dealing of Chiang behind 228 Incident". *Taiwan News*, 25. 02.2017. Prevezeto 14. 06.2019. <http://taiwannews.com.tw/en/news/3103356>
35. Zalaquett, José. 1995. "Confronting Human Rights Violations Committed by Former Government: Principles Applicable and Political Constraints".V *Transitional Justice: How Emerging Democracies Reckon with Former Regimes*, Neil J. Kritz (ur.), 19. Washington: United States Institute of Peace Press.

Priloga 1: Glosar terminoloških izrazov

Kitajski izraz	Pinyin z diakritičnimi znaki	Slovenski izraz
保釣運動	Bǎodiào yùndòng	Gibanje Baoyu
黨外	Dǎngwài	Izven (KNS) stranke
二二八事件	Èr'èrbā shìjiàn	Incident 228
高雄事件	Gāoxióng shìjiàn	Incident Gaoxiong
國民黨	Guómíndǎng	Kitajska nacionalna stranka
海峽兩岸經濟合作架構協議	Hǎixiá liǎng'àn jīngjì hézuò jiàgòu xiéyì	Okvirni sporazum o gospodarskem sodelovanju
老賊	Lǎozéi	Stari tatovi
立法院	Lìfǎyuàn	Zakonodajni <i>yuan</i>
美麗之島	Měilìzhīdǎo	Čudoviti otok
民進黨	Mínjìndǎng	Demokratska napredna stranka
行政院	Xíngzhèngyuàn	Izvršni <i>yuan</i>
真相與和解委員會	Zhēnxiàng yǔ héjiě wěiyuánhùi	Tajvanska zveza za resnico in spravo
轉型正義	Zhuǎnxíng zhèngyì	Tranzicijska pravičnost

Izjava kandidata / kandidatke

Spodaj podpisani/a _____ izjavljam, da je besedilo magistrskega dela v tiskani in elektronski obliki istovetno, in da dovoljujem / ne dovoljujem (ustrezno obkrožiti) objavo magistrskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

Datum:

Podpis kandidata / kandidatke:

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je magistrsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu s strokovnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana, 12. september 2019, Naila Sluga

(lastnoročni podpis)